III. ÉVFOLYAM.
1913. FEBRUAR
MEGJELENIK
MINDEN HÓ
KÖZEPÉN.

MULT ÉS JÖVŐ

ZSIDÓ IRODALMI MŰVÉSZETI TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

AZ MIKE KULTURBIZOTTSÁGA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESZTI

DR. PATAI JÓZSEF

TARTALOM.

Oldal

Dr. Hevesi Simon: Egy gimnazista töprengései. (Olvasmány felnőtteknek) . . 51
Csergő Hugó: A túlsó partról. (Vers) . . 55
Kapos Andor: Dávid csillaga. (Elbeszélés) 56
Farkas Aladár: Ott. (Vers) 59

A TOLL HARCOSAI.

Vészi József: A zsidóság és a publicisztika. (Felolvasás) 59
Dr. Fabó Bertalan: A magyar zsidó múzeum képtárából 62

ÚJ HÉBER KÖLTŐKBŐL

J. M. Baum: Árva dal. (Vers) Patai József fordítása 63
Neubauer Pál: Constantin Brunner . . . 63
Morris Rosenfeld: Hová? (Vers) Kiss Sámuel fordítása 66

INTERVJU.

Antal Sándor (Stockholm): Intervju önmagammal 66
Lieberman Manó: A zsidó jog munkástörvényei 70
Kaczér Illés: Anyám. (Vers) 72
Blumberger J.: Egy választási história. Naplótöredék 72
Dr. László Berthold: Londoni levél . . . 76
Szabó Imre: Három hant — három korszak 76

SZOCIÁLIS MUNKA.

Dr. Patai József: Pillanatfelvételek a pesti Chevra Kadisa tagfelvételeiről . . . 77

TOLLHEGYRŐL. (Secundus.)

A mük, A mükeresztények, A mühitetlen, stb. 80

KRÓNIKA ÉS SZEMLE.

Az Omike új pártfogó tagjai, A temesvári „Hatikva", Az Omike januári felolvasásai, stb. 82

ÚJ KÖNYVEK.

Antal Sándor: A trondjemi herceg kíséretében 85

SZERKESZTŐI ÜZENETEK. HIRDETÉSEK.

„REMÉNY" A MULT ÉS JÖVŐ IFJÚSÁGI MELLÉKLETE.

Kondor Ignác: Legendák Mózesről . . . 89
Csergő Hugó: Egy kis leány sírján. (Vers) 90
Dr. Singer Leo: Szemelvények a legendák könyvéből 91

KÖZGAZDASÁG.

Pályázati hirdetmény 95

HIRDETÉSEK.

Oldal

ILLUSZTRÁCIÓK.

Hermann Struck: Herzl. (Műmelléklet)
Styrensky: Zsidó menyegző 55
Krausz—Bokor: Zsidó népdal (Kotta) . . 56
A menyasszony és az édességet szóró anyós. (Részlet a Zsidó menyegző c. festményből) 57
A vőlegény és az örömapa. (Részlet a Zsidó menyegző c. festményből) 57
Jámbor enyelgés. (Részlet a Zsidó menyegző c. festményből.) 58
Zilzer: Tanulmányok a pesti Chevra Kadisa Aggok-házából 59
Barabás: Friedmann pesti főkántor . . . 60
„ Dr. Zipser, v. székesfehérvári rabbi 61
Argeloso: Rabbi Chajim Deutschmann . . 61
Kaufmann Izidor: Sakkjáték 62
„ „ Levélolvasás 63
Constantin Brunner 64
Bokor Izsó: Zsidó népdal. (Kotta) . . . 66
Antal Sándor. (Tibor Ernő olajfestménye után.) 67
A pesti Chevra Kadisa 100 éves jubileumát megörökítő poróchesz 70
Tórafüggöny 1572-ből. Mária Terézia ajándéka az óbudai hitközségnek . . . 70
Tórafüggöny 71
Dekoráció a pesti Chevra Kadisa tagfelvételi teréből 71
A pesti Chevra Kadisa két törzskönyve a tagfelvételi díszterem egyik asztalán . 73
Régi siralakú ezüst persely, tóradíszek, chanukagyertyatartó és serlegek 74
Részlet a pesti Chevra Kadisa tagfelvételi dísztermeből, a falon régi tóraszekrényfüggönyök, az asztalon ezüst szédertál és ezüst tóradíszek 75
Reb Jaikef Weisz (arckép) 77
Schmidl Móric (arckép) 77
Honti Henrik (arckép) 77
A pesti Cchevra Kadisa tagfelvételi termének dekorált pódiuma 78
A pesti Cchevra Kadisa tagfelvételének záróünnepélyéből 78
A pesti Chevra Kadisa tagfelvételi dísztermének pódiuma az elnökséggel 79
R. Eleázár Flekeles prágai rabbi 79
M. Hartmann német költő 79
Winterberg Gyula arcképe 80
Dr. Mezei Ferenc arcképe 80
Struck: Rabbi Meir sírja . . (Remény) 89
A Becaleli jeruzsálemi iparművészeti iskolának egyik műhelye . . . (Remény) 91

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

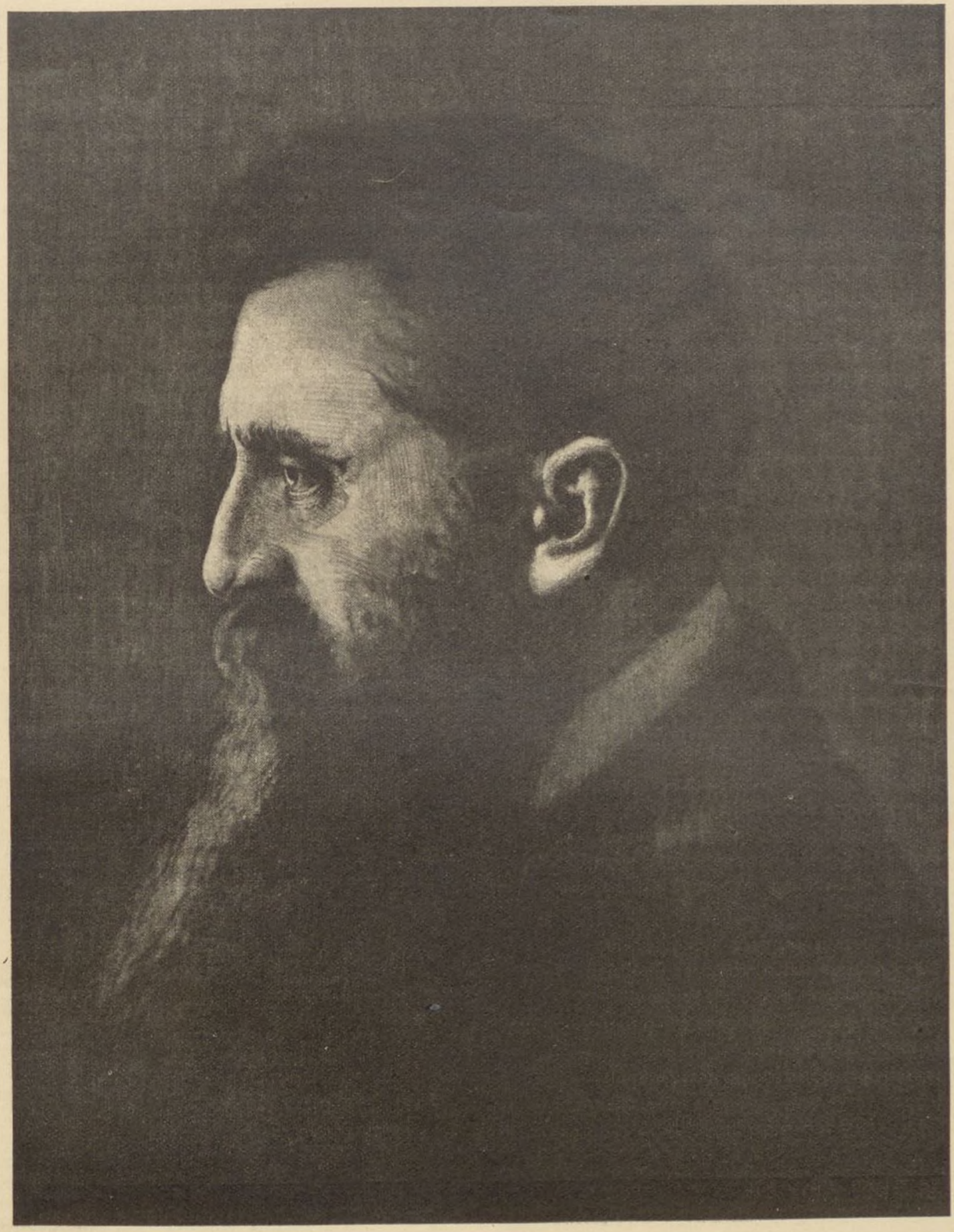

HERMANN STRUCK: HERZL.
(A MAGYAR ZSIDÓ MÚZEUM KÉPTÁRÁBÓL.)

Theodor Herzl

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

MULT·ÉS·JÖVŐ

ZSIDÓ·IRODALMI,·MŰVÉSZETI,·TÁRSADALMI·ÉS·KRITIKAI·FOLYÓIRAT·

Az O. M. I. K. E. kulturbizottságának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI·JÓZSEF

Megjelenik minden hó közepén. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 6. szám. Telefonszám 146-92. Előfizetési ára az O. M. I. K. E. pártfogó tagdíjjal együtt egész évre: 20 korona, díszkiadásban 30 korona. Egyes szám ára: 2 és 3 korona.

DR. HEVESI SIMON: EGY GIMNAZISTA TÖPRENGÉSEI.

— OLVASMÁNY FELNŐTTEKNEK. —

Kedves Tanítványom!

Midőn fiatalos filozófiai megjegyzéseit közreadom, bölcseink mondására gondolok, mely szerint Isten tanítja az iskolák növendékeit. Ez alatt a fejlődés törvényét értem, melynél fogva az új nemzedék könnyen megérti azokat a dolgokat, melyeken mi régiek keservesen küzdöttük keresztül magunkat. Ön már játszva operál ezekkel a dolgokkal. Mégis örömmel látom, ha itt-ott csodálom is merészségét, hogy az én tanításaim is dús lombba szöktek az Ön elméjében. Viszont őszintén elismerem, kéziratát olvasva, tapasztalom bölcseink mondásának igazságát: „Minden mesteremtől tanultam, de még többet tanítványaimtól". És ezzel átadom Önnek a szót.

BEVEZETÉS.

Még csak a hatodik osztályt járom, de azért a magam fejével gondolkodom és pedig már nagyon régóta. Tudom, mikor az elemibe jártam, az a kérdés gyötört, hogy vajjon az arcjáték a lelki indulatoknak természetes vagy konvencionális kifejezése-e és hogy a csók lényegileg vagy csak szimbolikusan szolgál a szerelem dokumentálására? Az első kérdéssel, mint később megtudtam, már én előttem Darwin is foglalkozott, de nem egészen azzal az oldalával a kérdésnek, ami engem érdekelt. Szóval, már régóta gondolkozó lény vagyok és elmém erejében föltétlenül megbizom. Az az elme — úgy érzem, és ez a tiszta meggyőződésem — valami nagyon erős tényező bennem, úgy hogy mindennap, csaknem minden percben érzem pozitív és intenzív működését. Aki ezt így érzi, az hamar beletorkollik a vallásos gondolatok tengerébe. Sohase csodálkoztam azon, hogy az erősfejű Kant, aki évtizedeken át csökönyös kitartással irányozta megerőltetett figyelmét az értelmi élet belső jelenségeire és a tiszta észnek egész rejtett szertárát leltárilag fölvette és megállapította, ami nagyon nehéz volt, mert érzékelhetetlen intelligibiliákról van szó, — hogy ez a Kant annyi tápot és alapot nyujtott a vallásos gondolkozásnak. Hiszen aki az értelemnek pozitív értéket tulajdonít, már vallási premisszából indul ki. Én is mindig azt szoktam mondani iskolatársaimnak és barátaimnak, akik szeretnek ilyen kérdésekről vitatkozni, bár nem értenek hozzá és mindig a legkorlátoltabb álláspontot foglalják el, hát azt szoktam mondani: Aki nem érzi, hogy van lelke, annak nincs is lelke. De én kiskoromban nem voltam vallásos, mert még nem láttam be saját eszemmel a vallásos rendszer igazságát és tiltakoztam minden ellen, amit az én gondolkozásomra reá akartak tukmálni. Később, mikor mélyebben beláttam a csodálatos összefüggésekbe, kezdett derengeni bennem a vallásos gondolat, mint egy nagy filozófia előhajnala — és azóta szkeptikus lettem. Tudják, mivel szemben lettem szkeptikus? Az emberekkel, az elméletgyártó emberekkel szemben. Ennek van egy formális és egy reális oka. A formális ok az, hogy a természet nem ruház föl két különböző nagy tehetséggel egy embert; a pozitív megfigyelő, kiszámító tudós rendszerint gyönge elméletalkotó, ott ahol következtetés és a rendszer túllép az empirikus határon, a spekulatív elme pedig rendszerint gyöngébb a tények megítélésében. Mint Goethe mondja, vagy talán más, az erős öklelő fegyverekkel megáldott állat hiányos fogazatú. A reális ok pedig az, hogy keskeny alapból indulnak ki, nem indulnak ki elég széles alapból, mely a tények mindkét sorozatát felölelné. Óh, a tudományért, a pozitív megállapitások tömegéért lelkesedem, rajongok, igyekszem megtölteni velük a fejemet, hogy a malomkövek ne forogjanak üresen. Szeretem a méréseket, a kiszámitásokat, gyönyörrel bámulom az anyagnak, ennek a Proteusnak alakoskodásait és változásait

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

a khémiában, hódolok a természettudósok nagyszerű ravaszsága előtt, mellyel a természetet kikopogtatják, meglesik, szólásra kényszerítik, hódolok a tudomány előtt, mely a természetben adottat az emberiség szolgálatába szegődteti, de szkeptikus vagyok az elméletalkotókkal szemben. Hadd menjenek át csak azok az elméletek előbb az én ítéletem rostáján, majd meglátjuk azután. Aztán van még egy okom. Sokat törtem már azon a fejem, mért mennek át a nagy természettudósok sokszor a filozófiára. Otthagyják exact tanulmányaikat és elkezdenek bölcselkedni. Pedig voltaképen szoros értelemben vett tudományáguk művelése több hasznot hoz az emberiségre. Mondom, sokat törtem ezen a fejem, míg végre rájöttem, hogy ezek nem a filozófiára térnek át, hanem a politikára. Borzasztó, hogy milyen vonzó szirén az a politika. Ezt csak akkor látom legjobban, mikor értékes tudósokat elvon, hogy úgymondjam, az ő kaptafájuktól. Politikai áramlatba belekapcsolni filozófiánkat: ez a népszerűség, ez a dicsőség. Csöndben munkálkodni és hasznos eredményeket elérni, az semmi; színes buborékokat fújni, a jelszavak rendszerét megcsinálni és tendenciák szolgálatába szegődni, ez meghozza a pártvezérek és párttömegek elismerését és ez az elismerés lassanként meghozza — óh, nem a maga hasznát, hanem a tárgyilagosság meghamisítását. Az egész világon pedig, ha nagy általánosságban vesszük a dolgot, kétféle politika van, klerikális és antiklerikális, egyházias és egyházellenes — és mindegyik kezébe ragadja a maga filozófiáját, mely kissé sajátszerű szemszög alatt nézi a dolgokat és sokszor csakugyan úgy lát, amint lát, de nem úgy lát, amint van és a két politikai filozófia között elvész az ikerszülött vallás és igazság. Pedig hogy van vallás, valláspolitika és klerikális hatalom félretételével is, azt én mint zsidó fiú nagyon jól tudom. Más ám az igazság akkor, mikor nincs megejtő, megvesztegető tendencia egyrészt, érdekvédelem másrészt.

Különös az hogy mit művelnek velünk középiskolai tanulókkal az iskolában. Nincs egyöntetűség a fölfogásban és a tanításban. A mi lelkünket teszik meg az egymással torzsalkodó politikai célzatú filozófiai törekvések csataterévé. A hittani órán más az igazság, mint a földrajzi vagy fizikai órán és sokszor a magyar tanár is megragadja az alkalmat, hogy a gondolatok zürzavarát fokozza és a meggyőződéseket szálakra hasogassa. Egy osztálytársammal történt meg az eset. A földrajzi órán nem merte bevallani, pedig tudta, hogy a Jordán Palesztinán folyik át, mert azt hitte, hogy az csak a hittanórán igaz. Nem értem, mért akarják a gyöngébbfejűeket, akik jóravalók és komolyak, erőnek erejével konfuzióba dönteni. Vagy ne legyen vallásoktatás a középiskolában, vagy ha van, ne ellenkezzék vele merőben a többi tantárgyakból kisugárzó tagadás. Ha a középiskolát arra akarják fölhasználni, hogy az antiklerikális politikának híveket neveljen, szóval, ha már az iskolában megkezdődik a pártkorteskedés, melynek reakciója gyanánt a kongreganista buzgalom nyomakodik előtérbe, úgy erre nem alkalmas a vallások lényeges tanaival ellenkező, a különböző tantárgyakba becsempészett kriptogám, bujdokoló tagadó tendencia, még a rendszeres vallástalanságtan előadása se használna. Én, ha a közoktatásügyi miniszter volnék, másként csinálnám.

Persze, a cinikusabb diákok örülnek az ellentmondásnak. Nem is sokat haboznak, hogy milyen álláspontot foglaljanak el. A cinikus diák ilyenkor — hogy a magunk nyelvén beszéljek — röhög, és sok mindenre gondol, ami az ő szabadságának kedvez, olyan dolgokra, amiket az iskola tilt, de a diák fölfogása szerint az új filozófia megenged. A két rendszer között azután nemcsak bölcseleti, hanem erkölcsi képmutatók, igazi vérszerinti hipokriták fejlődnek. Komoly, jellemes, becsületes emberekké voltaképen a vallás van hivatva nevelni minket, igen a vallás, és nem is éppen a vallástanítás, melynek eredményességét nem igen látom, de talán volna eredménye, ha a középiskola komolyan venné és a tanítás egész szisztémáját vele összhangba illesztené. Tolsztoi is úgy mondja, hogy volna eredménye, ha a középiskola annyi komolysággal és annyi nagyképű fontoskodással venné körül a vallás tanítását, mint a mondatkötő praepoziciók változatainak jelentőségét a föltételes mondatokban.

Ilyen környezetben én arra határoztam el magamat, hogy a saját fejem után fogok indulni mindenben. Ahol két ellentétes irányban tanítanak, ott az eredő vagy képmutatás, vagy önállóság a végletekig. Az utóbbi természetes hajlamaimnak jobban megfelel és mint kisgyermekkoromban elzárkóztam a vallás rámkényszerítésétől, úgy most elzárkózom a tagadás rámkényszerítésével szemben és magam akarok ítéletet formálni és ítéletet mondani minden kérdésben, mely világfölfogásomra vonatkozik, a megírt elméletekkel szemben pedig az én sajátlagos szkepszisemet szögezem, melyből a kritika fakad.

Ezzel úgy érzem, hogy én szabadgondolkodó vagyok, kétoldalról szabad, egyrészt a szuggerált vallásosság alól, másrészt a célzatos filozofálás alól. De ne tegye föl senki, hogy én az egyoldalú szabadgondolkodókat, akik a vallás alól emancipálták magukat, nem szeretném. Én azt hiszem, Isten is szereti őket, mert az ő akaratát szolgálják a földön. Miután, testvériségre törekesznek, szabadságot hirdetnek, egyenlőségért küzdenek az emberi és polgári jogokban, hogy is haragudhatnék rájuk az az uralgó világértelem, az a mindenséget átfogó mérhetetlen bölcseség, akit én istenül imádok. — Egyet profitáltam a vallástani órán. Évek előtt tanultam a zsoltárban, hogy Isten mosolyog a háborgó népek fölött. Furcsa, hogy Isten mosolyog, bár nem oly groteszk dolog, mint mikor Homérusnál az Olympus lakói hahotáznak, hiszen csak finom, irónikus szatirikus-mosolyról van szó; de mindig

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

eszembe jut, mikor az atheisták égostromló dörömböléseit hallom; mosolyog az Isten, mert ti, akik őt megtagadjátok, öntudatlan őt szolgáljátok és azt a programmot akarjátok megvalósítani, amelyet ő rendelt el a fejlődő emberiségnek. És ezért szeretem én és megértem én az atheistákat is, csak egyet nem értek velük, mert belső világomból indulok ki és világnézetemet magamból akarom, függetlenül és önállóan, kifejteni.

Épp' ez oknál fogva. mint mondottam, kritikával kisérem filozófiai olvasmányaimat. A tanárok, hittanárok és szülők okulására betekintést engedek tépelődéseimbe, hadd lássák, milyen egy energikus értelmi életet élő diáknak a belső világa. — Pillanatra se gondolok arra, hogy szerénytelenség tőlem, bonyolult végkérdésekben a döntő ítéletet magamnak vindikálni, mert bevallom, szerénytelen vagyok, mihelyt saját énem értelmének authenticitásáról van szó, de másrészt ez nem is szerénytelenség, mert talán csak van jogom véleményemet a saját használatomra megalkotni és azután meg, ki filozofáljon, ha nem a hatodik gimnazista? — Talán a megtörött családapa filozofáljon, akit a kenyér mindennapi gondja lenyom, az filozófáljon, vagy a fiatal irodatulajdonos, aki gazdag házasságra spekulál, vagy a szép asszony, aki píperéje gondjaival van elfoglalva, vagy a gyáros, aki napi munkájában meríti ki szellemi erejét, vagy a politikus akit érdekei valahová fűznek, vagy a nyolcadosztálybeli, aki maturára készül? Ki filozofáljon, ha nem mi, akik érdektelenül állunk minden anyagi érdekkel szemben, akik nem tartozunk politikai pártokhoz, akik nem vagyunk lenyügözve az élet gondjaitól, akik frissen és lelkesedéssel állunk a problémák előtt, mi hatodikosok, akiknek lelke tabula nondum rasa, quia nondum inscripta, akiknek lelke elővélemény nélkül, de végtelen mohósággal és a felfogást köszörülő fásulatlan buzgósággal nyílik meg az argumentumok hadsorai előtt? Természetesnek találom tehát, ha bátorságot veszek magamnak az én kritikai megjegyzéseimet előadni, töprengéseimet föltárni, talán lesz egy kis hatása két irányban is, a tudományos gondolkozás és a vallásos eszmélkedés menetére.

ISTENFOGALOM, SZUBSTANCIA, FEJLŐDÉS.

Ismeretesnek tételezhetem fel, hogy Du Bois-Reymond a világrejtélyek számát hétben állapitja meg. Ezek: 1. Mi az erő és mi az anyag? 2. A mozgás eredete. 3. Az élet keletkezése. 4. A célszerűség a természetben. 5. Hogyan keletkezik az öntudat? 6. A szellemi élet eredete? 7. A szabad akarat kérdése. Csodálatos mélységes kérdések, melyek fölött eltöpreng az emberi elme, végük beláthatatlan mélységek, valóságos örvények, melyekbe beleszédül a gondolat.

Mi az erő és mi az anyag? Du Bois-Reymond szerint nem tudjuk végigelemezni és megmondani. Ignorabimus. „Soha sem fogjuk tudni!"

Honnan indul meg a létegyetem géprendszerében az első mozgás? Erre nem tudunk a pozitiv tudomány nyelvén feleletet adni — igy tanit Du Bois-Reymond, megoldhatatlan, soha se fogjuk megoldani. Ignorabimus! Hogyan és honnan áll elő az öntudat? Megfejthetetlen rejtély Du Bois-Reymond szerint.

Hát a holt anyagból hogyan keletkezik az első élő lény, az a csodálatos valami, amit életnek nevezünk? Azt mondja Du Bois-Reymond ezt még meg lehet oldani, pozitiv gondolkodással, tudományosan. Csakhogy fájdalom, én úgy látom, hogy ezt a kérdést se lehetett eddig megoldani. Az elméletek, amelyek a valószinűség látszatát akarták e kérdés körül maguknak vindikálni: mesék, mesék; bebizonyult, hogy puszta mesék!

Hogy honnan keletkezik a szellemi élet? Ezt még meg lehet oldani Du Bois-Reymond szerint — persze akkor, ha az öntudat mint kész filozófiai adottság már előttünk fekszik, de a gyökere a kérdésnek mindig homályban marad. Honnan van a célszerűség a természetben? Du Bois-Reymond szerint még megoldható. Az akarat szabadságának kérdése, talán-talán meg lesz valamikor fejthető. — Haeckel ennél sokkal bátrabb. Mi az anyag és mi az erő? Hol van a mozgás eredete? Hogyan keletkezett az érzéki felfogás és az öntudat? — Erre felel — mondja Haeckel „Welträtsel" című világhirű művében — az én szubstanciatörvényem. — Hogyan keletkezett az első élet a földön, honnan van a természet célszerűsége, honnan ered a gondolkozás, a beszéd, a szellemi élet? — Erre felel Haeckel szerint a fejlődés törvénye. Tehát két dolog: A szubstancia fogalma és a fejlődés törvénye megoldja az összes világrejtélyeket. (A 7. probléma Haeckel szerint csak agyrém, nem képezheti kérdés tárgyát.)

No de már most nézzünk kicsit szemébe a dolognak. Mi is az a szubstancia? Kant azt mondja: Szubstancia az a dolog, ami csak alany lehet. (Ami tehát nem lehet tárgy, állitmány, jelző). Az örök keletkezés, változás, formálódás okozó alanya (cselekvő vagy szenvedő alanya) a szubstancia. Úgyis lehet meghatározni: a szubstancia a világ állandója, ami mindent megmagyaráz, amitől minden függ. A lét zajlása, a nemzedékek váltakozása, mind múló esetleges, valamiből ered mindez, valami ismeretlen alany, mint Ding an sich, lappang mögötte, valami öröklétű magánvaló, amit előző ok időben létre nem hozott, ami ennélfogva örök és a lét állandóját képezi: ez a szubstancia. Például azt mondhatom: A szubstancia maga az Isten, vagy azt mondhatom: Isten a szubstancia. (Ebben a mondatban ugyan ellentmondok Kant definiciójának, hogy a szubstancia az, ami csak alany lehet, de először Kant nézetét se vagyok köteles mindenben elfogadni, másodszor pedig, ha Kant itt volna a hátam mögött, mikor ezeket irom, ő nem jönne zavarba, hanem azt mondaná: először „Isten a szubstancia", ez

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

nem mondat, hanem indentitás, másodszor nem azt állítottam én, hogy a szubstancia szó nem lehet állítmány, hanem, hogy a szubstancia — ha van ilyen valóság és kell lennie — a valóságban nem lehet más, mint alany.) Hát lássuk már most ezt a mondatot: Isten a substancia. Mondjuk, hogy Isten ebben a mondatban elvont fogalom, melybe induktive belevisszük attribútumok gyanánt a lét jelenségeiből merített ama tényeket, melyeket legkisebb mértékben tartunk esetlegeseknek; ilyenek: az erő, az élet, az értelmiség, a szeretet és jóság, melyek mind megvannak bennünk, tehát mind olyan dolgok, melyeket mint ténylegesen létező dolgokat konstatálunk az emberben és így az univerzumban. A fentebbi mondattal tehát azt mondom: Kell hogy legyen a világnak egy szubstanciája (nem anyagi értelemben) és van is egy ilyen szubstanciája, mely mindennek bizonyos értelemben alanya és melyben megvannak lényegileg vele egyesülten az erő és élet, a bölcseség, a jóság, a szeretet attribútumai. Ezzel azt mondom, vannak életünkben bizonyos dolgok, melyeket fizikai törvénnyel, mathematikával meg nem magyarázhatunk, de azáltal kissé érteni vélünk, hogy eredetüket fizikai törvényen felül álló létprincípiumból vezetjük le; — bővebb és behatóbb megismerésére ezen dolgoknak — bár örvendünk birtokuknak — nem is vállalkozhatunk, mert eredetük természet- és érzékfölötti. Más a helyzete a materialista világmagyarázónak. A materialista világmagyarázó, hogy helyzetét megkönnyebbítse (holott tulajdonkép megnehezíti), azt mondja: Nincs a mi életünkben semmi, ami mathematikával mérhető nem volna és az anyag törvényeivel magyarázható, chémiailag vagy mechanikailag elemezhető ne lenne. Ezekkel az eszközökkel valahogy mindent meg kell magyarázni. Ha nem megy, azt kell mondani: ignoramus vagy ignorabimus, vagy pedig úgy kell önmagunk előtt feltüntetni a dolgot, és bele kell élnünk magunkat erős szoktatással abba a gondolatba, hogy már meg van magyarázva. Ezt az utóbbi módszert választja Haeckel. Mindazáltal azt még megengedhetőnek véli, hogy túllépve az érzéki megfigyelés és megállapítás körét első kiinduló pontnak egy szubstanciát vegyen fel. Az ő szubstanciája valamivel fölötte van az anyagnak, de anyagszerű, az anyagi állapotot megelőző formájú anyag. Jól értem én, hogy természetfölötti szubstanciát nem akar fölvenni, mert ezzel ki van mondva az emberi megismerő képesség határa, míg ha a világ alaplétezője szintén csak anyag, föl lehet tenni és lehet remélni, hogy valamikor mindent, de mindent fogunk tudni és érteni. Csakhogy ezzel különös helyzetbe jutottunk. Hogy mi az a szubstancia, képtelenek vagyunk fölfogni és kénytelenek vagyunk ezt az ismeretlen szubstanciát fölruházni oly sajátságokkal, melyek bennünk megvannak, mint pl. a szellemi élet elemei, — azért hogy a bennünk levő jelenségek magyarázatára szolgáljon, és ezen segédeszköz folytán aztán a bennünk levő jelenségeket még kevésbbé tudjuk megérteni.

A fönnmaradó három világrejtélyt: honnan ered az élet, honnan van a természet célszerű berendezése, honnan van az ember csodálatos értelmi működése — mindezeket a fejlődés elmélete magyarázza meg Haeckel szerint. Itt Haeckel egy fogalommal — a fejlődés fogalmával — magyaráz nagyon bonyolult, rejtélyes dolgokat. Ez a fogalom az emberi gondolkozás egy alkotása — és félő, hogy a természetben megfelel e neki olyan terjedelmű létvalóság, amilyenre szüksége volna, hogy ama nagy rejtélyeket megmagyarázza. Hol kereshetjük a természetben a fejlődést, mint létvalóságot? Érdekes ötlet azt mondani: a radioaktivitásban, mert ott látjuk, hogy atómbomlás, energiasugárzás útján az elem változik. De a változás még nem fejlődés; a változás lehet, mint Le Bon véli, az anyag vénülése, fölbomlása is. Kommentálni ezt a jelenséget, különösen a fejlődés fogalma szerint, csak akkor lehetne, ha a fejlődés mint tünet a természet egész vonalán be volna igazolva. Hol látjuk még ezenkívül a fejlődés tényét a természetben? A csíra fejlődik, míg eléri a fa vagy az állat entelechiáját — és ott véget ér. A test izma fejlődik az edzés, gyakorlás által, a szellemi képesség fejlődik a szellemi munka teljesítésével, az emberiség fejlődik, ha a multak eredményeit fölhasználva, azokon tovább épít, a ló fejlődik, ha a legjelesebb képességű példányok összepárosításával halmozzuk a képességeket az új nemzedékben, — de a faj határát túllépő fejlődést a természetben megállapítani nem, csak föltételezni lehet, azáltal, hogy szűk tapasztalattal alkotott szűkkörű fogalmat fölcserélünk egy absztrakt végtelen terjedelmű fogalommal, melyet ugyanazon szóval jelölünk meg. Az ilyen fogalom azonban nem megállapított valóság, hanem Voraussetzung és mihelyt ezt alkalmazzuk a világjelenségek magyarázására, a mi bölcselkedésünk már is megszünt az lenni, ami akar: t. i. Voraussetzungslose Philosophie. Ezeknél fogva a fejlődés legáltalánosabb fogalma inkább egy szellemes föltevés, egy ragyogó hipotézis, egy érdekes ötlet, egy poétikus gondolat, egy figyelemre méltó Denkmöglichkeit értékével bír, de nem kész bizonyosság értékével. Ezt most, anélkül hogy a Darwinista elmélet értékességét érinteni akarnám, tisztán filozófiai szempontból emelem ki, csupán annyit akarva megértetni, hogy a lelkemben megérlelt nagy általánosításnak, nagy absztrakt fogalomnak, mely ténylegesen beigazolva nincs, a természet jelenségeire való alkalmazása mindig csak a dogmatikus térve való átcsuszamlást jelent és a kizárólagos igazság keletét magának nem követelheti más mint dogmatikus alapon. Nem akarom ezzel a fejlődés fogalmának paedagógiai értékét sem csökkenteni; — sőt örülök, hogy tanárom minden tanitványának jól a lelkébe vési a fejlődés fogalmát, mert más hit és

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

meggyőződés híjján ez a ma emberének egyetlen erőforrása; a hit abban. hogy az ember fejlődhetik, gyönyörű emelő erő, de erre a hitre elegendő és pozitív alapot nyujt a fejlődés tényének az ember fajhatárán belül konstatált jelensége.

És még több örömmel tölt el, hogy egy nagyon intelligens vallástanárom is a fejlődésnek igy keretelt fogalmát beleviszi a növendékek meggyőződéseinek világába, mert hisz ő se kivánhatja, hogy az az ethikai világ, mely némely modern ember gondolkozásában a fejlődés fogalmán épül föl, romba dőljön, de azt a Fejlődést, amit nagy F-fel irnak, mint előidéző alanyát ama föltételezett változásoknak, melyek a nagy V-vel irt Valamiből (a szubstanciából) kiindulva, mindent célszerűen kiformálnak létrehoznak és megteremtenek mindent az atómtól a nyűig, a féregtől a lóig, a lótól és elefánttól az emberig és majdan azontúl a jövendőbeli emberfölötti új lényig, mely fajilag már nem lesz ember — ezt a Fejlődést némi szelid kritikával kisérni igen üdvös dolog, aminthogy jó tisztában lenni azzal, hogy az ilyen fogalmakkal fölépitett rendszerek, nem az igazságok szisztemái, hanem csak konstrukciók, melyek, mint Haeckel maga joggal mondja, „nem emelhetnek igényt arra, hogy a világrejtélyek tökéletes megoldását hozzák, hanem azoknak csak kritikai megvilágitását adják és arra a kérdésre törekszenek feleletet adni, mennyire közeledtünk ezidőszerint azok megoldásához."

CSERGŐ HUGÓ: A TÚLSÓ PARTRÓL.

— VÁZSONYI VILMOSNAK AJÁNLVA. —

Sötét utca mélyén kopott bérkaszárnya
Gyermekálmaimnak félénk, gyönge szárnya
Itt bontakozott ki első repülésre,
Első vágyódásra, — első letörésre.
Ütött kopott vén ház; — ma is úgy, mint régen
Bús akácfa áll az udvar közepében,
Árnyában gyerekek vigan kergetőznek,
Míg csak egy durva hang szét nem üzi őket.

Mintha magam' látnám kis fiú-koromban.
Sok régi pajtásom, gyerektársam hol van?
Kikkel játszadoztam, — néha verekedtem, —
Ti is megnőttetek? — Én már férfi lettem.
Szegény egy-szobából én már kirepültem,
Gondok árján túl, a jobb partra kerültem.
Szelid emlék: multam küzdelme, reménye,
Péntekesti gyertya rég elfakult fénye.

Péntekesti gyertya . . . Édesanyám gyujtja,
Homlokát apámnak csöndes csókra nyujtja,
Engem felöltöztet ünnepi ruhába,
Úgy megyek el büszkén az Isten házába.

Stryensky: Zsidó menyegző. (Olajfestmény.)

Báró Kohner Adolf ajándéka a Magyar Zsidó Múzeumnak.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Csillárfényes márvány, — orgonaszó, zengő,
Fönn a gyerekkórus friss szopránja, csengő, —
Mormoló imaszó, — aranydíszes oltár —
S édesapám ajkán felhársan a zsoltár:

— „Hiszek benned, Isten, — egy vagy és egyetlen,
Hívőhöz jóságos, — gonoszhoz kegyetlen,
Jutalmazol s büntetsz te hetediziglen,
Jutalmazz meg engem — a fiamban, Isten!
... A fiamban: — bennem... Fejemet lehajtom,
Jóságos Istenem, neved elsóhajtom,
Úgy, ahogyan régen apámtól hallottam,
Akinek jóságát bennem áldod mostan.

Szegény egy-szobából én már kirepültem,
Gondok árján túl, a jobb partra kerültem.
Ám azért a multat sohasem felejtem,
Ott a szegénységben gyökerezik lelkem:
Sötét utca mélyén kopott bérkaszárnya,
Ahol gyerekálmom először kelt szárnyra,
Mindenik lakója én édes testvérem
S ha másként is élek, — egy velük a vérem.

Közös hagyományok, közös szenvedések
Fűztek szívünk köré örök köteléket.
Nemesi őseik' dicsőítsék mások,
Én azt dicsőítem, akit lealázott
Az ő őseiknek lelki sötétsége:
Apáim szégyene, — fajom büszkesége!
Szent nekem a seb, mely gúnymarástól vérzett:
Jóban is, mint rosszban, népem, veled érzek!

Sötét utcasornak ütött kopott háza
Én hívő lelkemet Istenhez alázza.
Templomba nem járok imádkozó szóra,
Péntekesti gyertya fényét rám nem szórja,
De a lelkem mélyén ott lobog a fénye:
Kis zsidógyereknek egykori reménye,
Kis gyerekkoromba visszaálmodásom:
Istenhez ez az én legszebb imádságom.

Ütött-kopott vén ház... Ma is úgy, mint régen
Bús akácfa áll az udvar közepében.
Mások játszadoznak árnyékában mostan,
Kis fiúk... — Olyanok, amilyen én voltam? —
Idegenül néznek, ahogy őket nézem,
Egyikük oda is jön hozzám merészen:
— „Kit tetszik keresni?" — Kérdezi. S felelem:
— Magamat keresem, magamat keresem...

KRAUSZ—BOKOR: ZSIDÓ NÉPDAL.

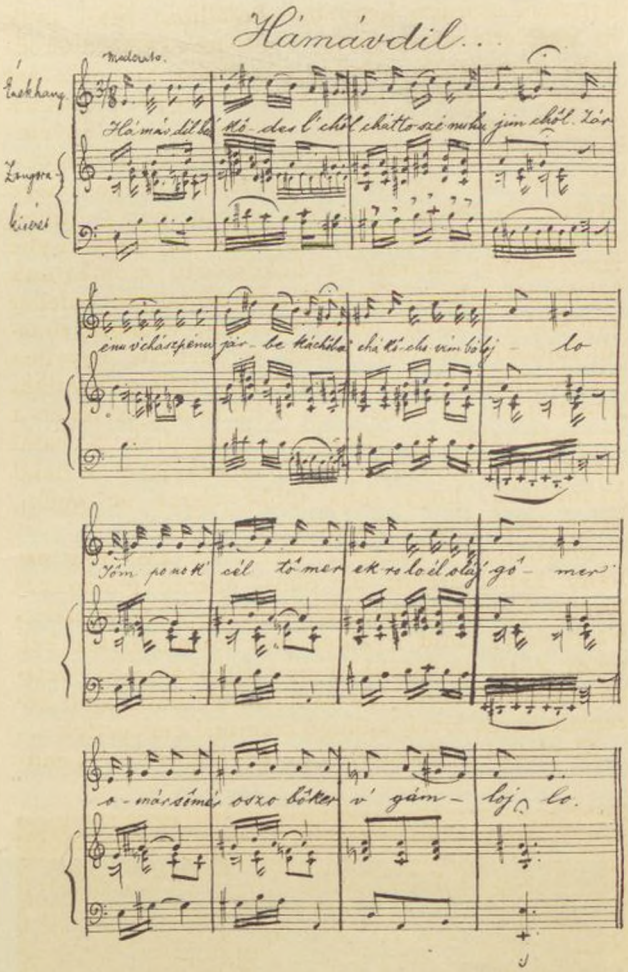

KAPOS ANDOR: DÁVID CSILLAGA.

— ELBESZÉLÉS. —

Belgrád girbe-gurba kövezetén egymásután vonultak hangos muzsikaszóval a harcba induló ezredek. A tartalékosok között sok meglett ember csetlik-botlik a hátára rakott nagy cakumpakk alatt. Rosenberg Péter egy hosszú, barna szakállú kereskedő, kinek üzlete ott van a konakhoz közel; a hadsorból szomorúan integet utolsó búcsúüdvözletet a boltajtóban álló feleségének és kis fiának. A csapat lekanyarog az állomás felé és néhány óra mulva Rosenberget a többi belgrádi tartalékossal együtt bevaggonírozzák és a hosszú tehervonat lassú, lármás szuszogással elcammog Üszküb felé.

Rosenberg a teherkocsiban már 40 társával összepréselve nem érzi a szűk, piszkos és emberpárával és verejtékszaggal telített atmoszférát és nem hajtja le a szalma-alomra álmos, kimerült fejét.

Nem a maga gondja-baja bántja és most nem retteg attól, hogyha lassan is, de azért egészen

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

bizonyosan minden perccel közelebb ér a kikerülhetetlen, szörnyű kegyetlen halálhoz. Mert akik itt körülötte szuszognak, horkolnak és káromkodnak, hogy azok mind a vágóhidra mennek, azt ő épp úgy tudta, mint a többi negyven bajtárs. És ő mégse ezen tűnődik, hanem a nagy novemberi sötétségben két gyenge, fel-fellobbanó lángocskát lát, a szombatesti gyertyák libegő-lobogó derengését, ahogy ma este, éppen most: otthon az ő parádésszobájában felgyulladnak, hogy enyhe fényességük hirdesse a beköszöntő szombatnak békés nyugalmát. De a csöndes áhítatnak hófehér abroszára, a kalács mellé, most egy vonagló, sírástól fuldokló asszony omlik és mellette egyetlen kis fiacskájának szemében könny csillog: siratják, gyászolják, aki elment... a hű és dolgos férjet, a jó apát, akit az otthonból kiragadtak a halál elébe; aki elment a szombat békéjéből a halál háborújába, hogy soha többé vissza ne jöjjön, hogy meghaljon a hazáért...

Meghaljon a hazáért! Ez... ez, ami még néhány héttel ezelőtt az okos, szürke gondokkal törődő kereskedő előtt kissé naiv, kissé gyerekes frázis volt; amit nyalka, fess katonatisztek belgrádi éjjeli mulatókban úgy éjszaka táján, pezsgős palackok durrogása és ficánkoló nőkacajok közepette boros fővel, csillogó szemmel emlegettek...

Meghalni a hazáért!... Ez a frázis e gondtalan, léha fiúk szájába való, kik más hasznos munkára úgyse valók, mint egyszer, talán, de valamikor egész bizonyosan meghaljanak a hazáért... Míg ő, a rendes, pontos kereskedő, az istenfélő hithű zsidó úgy érezte, hogy neki reggeltől estig a pult mögött kell állni és dolgozni, hogy megélhessen az asszonyával és a gyerekével, hogy beszállíthassa terminusra az adóját, hogy ezek a nyalka, pirospozsgás szépszál fiúk az ő pénzén pezsgősüvegeket bonthassanak; de ha aztán itt az idő, akkor odaálljanak az ágyúk torka elé, mert ezeknek hivatásuk, hogy meghaljanak, neki meg kötelessége, hogy éljen a hazáért...

Most aztán ő is meghal a hazáért! És ezt amikor az emberpárától gőzölgő, ide-oda döcögő piszkos vasuti kocsiban elgondolta: már nem vacogott a félelemtől és a borzalomtól. Valami belső tűz melengette a lelkét és valami homályos sejtése támadt, hogy ennek így kell lenni, hogy a hazáért meghalni kell, mert az ő vére, a társainak vére, minden igaz szerbnek piros omló vére nemcsak megáztatja, hanem meg is áldja ezt a puha, porhanyós földet, amely őt táplálja és amely kenyeret és életet ad a feleségének és a gyerekének még akkor is, amikor ő már nem lesz...

De ha neki nem kellene elmenni, dolgos, munkás, becsületes életét nem kellene szuronyok elébe,

A menyasszony és az édességet szóró anyós. (Részlet a Zsidó menyegző című festményből.)

A vőlegény és az örömapa. (Részlet a Zsidó menyegző című festményből.)

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ágyúk torkába dobni; akkor kedvesei életét beragyogná a csöndes megelégedés halk szavú boldogsága és még évek hosszú lepergésén át ő szeghetné meg a friss, omlós, puha kenyeret és a péntekesti hófehér, mákosszemű kalácsot. Hát mégis más az, amiért az ő kezében is fegyver ropog és szurony csillog. Valami fantom, valami szent őrület, amelynek lángját valaha az ő népe, az egy Isten kiválasztott nemzete is érezte, amikor veszélyben volt a Jordán vize körül „Zsidóknak országa."

Ez az érzés, ez a nagy lángoló fanatizmus heviti és forralja az ő vérét is . . . a nagy szerb álom: egy kis, maroknyi népnek világuralomra törése még az ő csöndes dobogású kalmár szivét is hevesebb lüktetésre készti. És amikor Rosenberg füle mellett egy őszi alkonyat szürke homályában a kürtök riadót fújtak, ő is ott rohant a legelsők között. Körülötte süvitett éles hangon az ellenség golyózápora, de e percben, a halál közeledtén nem gondolt az otthon melegére, felesége síró szavára, kis fiacskája könnyben uszó két szemére, csak arra a nagyszerű és mégis botor álomra: Nagy Szerbiára . . . kívánta, várta, hívogatta a diadalt és verekedett érte a férfi bátorságával és egy hősnek szilaj és ellenállhatatlan rohamával . . .

A nagy lendületnek, az első csatasor hősies rohamának az ellenség nem tudott ellenállni . . .

Jámbor enyelgés (Részlet a Zsidó menyegző c. festményből.)

a török csapatok hanyat-homlok rohantak vissza. Akiket a lábuk nem birt, vagy akikbe szerb golyó talált, azokon átszáguldott a rohanó, vadul ordító csatársor . . .

De „Nagy Szerbia" álma hű fiaitól nemcsak harci erényeket kíván, hanem harci bűnöket is. Balkán erkölcsöket, vérrel fertőzött kegyetlenségeket. A vér, a pirosan ömlő drága embervér még a szelíd, csöndes Rosenberget is megvakította. Az ő szemgolyója is vérrel átitatva ide-oda forgott, hogy öldöklő vasát fegyverének fájó, meleg emberhúsba megforgassa . . . Egy szegény, fáradt, kimerült muzulmánt hozott elé végzete. Ott feküdt a lába előtt, rohamában beléje botlott. A szurony villant és a másik pillanatban a szegény elesett ember hörögve küldte elszabadult lelkét az Élet és Halál urának trónusa felé . . .

Rosenberg lehajolt, hogy még jobban szemügyre vehesse áldozatát. Kigombolta felső ruháját és amikor a véres ing előtünt, egyszerre csak szemébe ötlött a zsidók szelíd, tisztes és szent imaköpenykéje.

A hős, a hős Rosenberg vad jajongással kapott a szivéhez. Arcára kiült a halálos rémület, az önvád keserves marcangolása, szemét könnyár futotta el és aztán a megölt ellenség teteme mellett, a komor sötét éjszakában felhangzott bugyborékolva torkán a Jiszgádálnak gyász-siráma . . . Az első amen szóra visszhang támadt. Hiszen a csatasíkon a fezes muzulmán sebesültek között volt nem egy zsidó, kinek ajka fogvacogva hívta e percben segítségül Izráel hatalmas és könyörületes Istenét . . .

Távolabb fáklyák fénye verődött hosszú sávban a vértől ázott földre. Vörös keresztesek szedték össze a holtakat és sebesülteket. Még tovább, a vörös félholdasak is e helyre merészkedtek. Ezek is a humanizmus katonái. A vérnek, a párolgó embervérnek ápolói és orvosai. De már csak azután, amikor már a vonagló, kínokban és jajgatásban vergődőkből lecsapolták a piros, habzó életforrást . . .

Rosenberg összekulcsolt kezekkel imádkozott, az égre meresztve bús szemeit. Az égre, a csillagos, békésen szendergő égre. És gondolt a csillagra, Dávid csillagára, amely már oly rég nem akar fürödni embervérben, hanem fenn ragyog az égen tiszta, fehér fényben, szeplőtlen tisztaságban . . .

Rosenberg lelkében rommá lett a „nagy szerb" álom és hallgatta, szomorúan hallgatta bajtársai hőstetteit. Csak a szombatesti gyertyafényre gondolt, amelyhez, ha ő visszatér is, valahol messze, talán Ázsiában hiába gyúl ki egy csöndes, szomorú házban a gyertyák lángja. Valaki nem jön vissza soha! Meghalt az ő kezétől, a félhold védelmében, a kereszt jegyében . . . pedig az ő Istene a Rosenberg Istene, kinek csak a tiszta, hófehér, békésen tündöklő és az örök békéért ragyogó Dávid csillaga az ékessége . . .

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Zilzer: Tanulmányok a Pesti Chevra Kadisa Aggok-házából. (Magyar Zsidó Múzeum.)

És Rosenberg, mikor megadatott neki életének legnagyobb boldogsága, hogy családja körében újra köszönthette a szombat estének bejöttét; csöndes, buzgó áhítattal és könnyzáporba fult arcával rebegte el a halottak imádságát az ellenségért, az ő zsidó martir testvéréért.

FARKAS ALADÁR: OTT.

Ott veri még egyszer arcunkat a zápor,
Hosszú, őszi zápor Jordán vize mellett.
Száz világ fogan egy hullott világból:
De vaj' lelkünk is az lesz-e,
Új és szűz életre fogant szent gyermek?

Zsidó hangokat tombol ki a tenger,
Zsidó melegséget sír ki száz torok:
Zsidók leszünk: nagyobbak mind egy fejjel.
De vajjon fölépülnek-e
Szívünkben is a templomok?

Sikongó vágyban zsidó erők zúgnak,
Síró bukásban zsidó vétek táncol,
Halódó milljók a sírtól elfordulnak:
De vajjon lesz-e
Ki visszakoldulja a hitet is a haláltól?

A TOLL CHARCOSAI

VÉSZI JÓZSEF: A ZSIDÓSÁG ÉS A PUBLICISZTIKA.

— ELŐADÁS AZ O. M. I. K. E.-BEN. —

Tisztelt hölgyeim és uraim! Amikor az én főtisztelendő barátom, az önök körének lelki vezére, dr. Hevesi rabbi úr volt szíves engem látogatásával megtisztelni és arra felkérni, hogy az önök színe elé járuljak, én a zajló világjárástól megtépett lelkü ujságíró kínos vergődésével szabadkoztam a megtiszteltetés ellen és kérve-kértem az én tisztelt barátomat, hagyjuk ezt nyugodtabb időkre, amikor egy publicista embernek egész lelki erejét, gondolkozásának egész mechanizmusát nem öntí el a napiesemények zuhataga. Mindazonáltal fegyelemhez szokott ember lévén, az eklézsia parancsszavának kötelességszerűleg behódoltam, és újabb baj csak akkor állt elő, amikor a mélyen tisztelt főrabbi úr, az én

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

kedves barátom, azzal a kérdéssel fordult hozzám: miről is fog hát ez az előadás szólani?

— Ha én azt tudnám! Hiszen akkor nem is volna más hátra, mint kiállani és az előadást megtartani. Gondolom, olyan kérdést kell majd keresnem, amelyhez van valami hozzáértésem, hogy a nyers anyagba belenyúlva, azt egy értelmes nagyműveltségű közönség szemeláttára meggyúrva és

Barabás: Friedmann pesti főkántor. (Magyar Zsidó Múzeum.)

kimodellírozva, belőle olyan alkotást állítsak elő, amelynek keze és lába van. Ilyen témául kínálkozik a *publicisztika*; s minthogy *zsidó* kultúregyesület színe előtt fogok beszélni, bátran hozhatjuk kapcsolatba a publicisztikát a zsidósággal.

Így tehát a téma, a nyers anyag meg lett volna; ám az én főtisztelendő barátom tovább ment s azt a kérdést intézte hozzám, hogy hát ennek a rengeteg anyagnak melyik részét fogom kiválasztani, melyik részéről akarok beszélni. Megvallom, egy pillanatra legjobb szerettem volna a rögtönös válasz elől kitérni, mert abban a percben igazán nem voltak még rendezett gondolataim a dologról; de felelni illett egy udvariasan hozzám intézett kérdésre, tehát azt mondottam, én tudok egyet-mást a zsidó publicisztákról, ismerem a zsidók szerepét az európai sajtóban, fogok hát beszélni a zsidó egyéniségek szerepéről a modern sajtó fejlődésében, arról, hogy mi volt ezeknek a publicisztikában a súlya, az irányadó jelentősége, s itt jutott eszembe, hogy szólok majd Bernard Lazare-ról is, amely téma a közönséget bizonyára nagyon érdekelni fogja.

— „Bernard Lazare, mondta az én főtisztelendő barátom, ez csakugyan egészen érdekes."

És aztán el is váltunk egymástól, ő ment a maga dolga után, én mentem az enyém után. És megvallom egész őszintén, hogy tudván azt, hogy a témám felé már csak a további lépéseket kell megtenni, én bizony mint nagyelfoglaltságú újságíró magára a dologra mind e mai napig nem is igen gondoltam. Megvolt a kiinduló pontom Bernard Lazare egyéniségében, gondoltam — zavarba jutnom így már nem igen lehet, mert Bernard Lazare úgy is mint zsidó, úgy is mint újságíró, kiváltképen pedig a két tulajdonságnak hallatlanul szerencsés kombinációja révén igazán szimbóluma volt annak az egész típusnak, amely olyan erős tényezővé lett korunk fejlődésének.

Érdekes körülmények között ismerkedtem Bernard Lazare-ral. Mintegy 15—18 esztendővel ezelőtt történt, hogy az Alliance Israélite Universelle egy párisi központi ülésén olyan ügyet kellett megtárgyalni, amelyben a magyar zsidóság is kiváltképen volt érdekelve; és az én tisztelt barátom, Hatvany József báró úgy gondolta, hogyha ő engemet magával visz, akkor ezeket az érdekeket ketten együtt hatékonyabban fogjuk képviselhetni; az ő meghívására tehát én is jelen voltam az Alliance Israélite Universelle e tárgyalásain.

Ekkor történt, hogy Joseph Reinachnak, az Alliance külföldi delegáltjai tiszteletére adott soiréeján hozzám lép egy úr, akinek homlokára rá volt írva egy rendkívüli egyéniségnek a karaktere. Magas domború homlok, mélytüzű villogó szemek, halvány arc, kopaszodó fej, fekete gyérülő haj és egy ideges mozdulatokban egyre explodáló ajakpár, amelyből lelkes beszéd áradata csodálatosan hevítő és gyujtó módon buggyant elő. Ez az úr hallván azt, hogy Magyarországból jöttünk, a velünk tőszomszédos Románia zsidóságának helyzetére terelte a szót és azt kérdezte tőlünk, magyar zsidóktól, hogyan fér meg az általános emberi lelkiismeretünkkel, némán türni el azt, hogy Romániában, noha a berlini kongresszus a román királyságnak kötelességévé tette, hogy zsidó polgárainak a teljes polgári jogot megadja, az odavaló zsidók mégis olyan hallatlan elnyomatásban részesülnek, amelyhez foghatót még Oroszországban is alig találni. Beszédközben derült ki, hogy az én partnerem Bernard Lazare volt. — Bernard Lazare már abban az időben is volt valaki, de csak egy későbbi nagy tette révén érte el hírnevének tetőpontját. Abban az időben volt, hogy ez a zsidó publicista teleszívta a lelkét lel-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

kesedéssel és kétségbeesett elszántsággal arra, hogy a Dreyfus-ügyet az európai lelkiismeret ügyévé tegye és az Ördögszigetre igazságtalanul elhurcolt embert Európába visszahozza és a tőle elrablott polgári és katonai becsületet neki visszaadja. Szóval: az „affaire" akkor még csak keletkezőben volt. Annyi hallatszott csak felőle, Bernard Lazare meg akarja a dolgot mozgatni, de eddig nem nagy

Barabás: Dr. Zipser, v. székesfehérvári rabbi. (Magyar Zsidó Múzeum.)

hogy a tengert kettéválassza, de hogy 40 millió emberrel meggyűlöltesse azt, amit szeret, megutáltassa, amit imád, hogy 40 millió ember lelkéből azt a leghatalmasabb ideált, mely a nemzeti érzésben gyökeredzik, kirántsa és egy más ideált rakjon helyébe: — ez az igazság erejébe vetett olyan bizalom, amelyre építeni nem lehet.

— Én megyek a magam útján előre, mondotta

Argelcso: Rabbi Chajim Deutschmann. (Magyar Zsidó Múzeum.)

sikerrel fáradozott benne. Mikor megtudtam, hogy Bernard Lazare az, akivel beszélek, azt a kérdést intéztem hozzá, mondja meg nekem, aki szintén a céhből való ujságiró ember vagyok s magam is ismerem a publicisztika hatalmát, honnan veszi ő azt a vakmerő bátorságot, hogy egymagában állva, kihívja maga ellen egy büszke, kiváló, erős nép közérzületét és megakarja egy maga vele szemben vívni diadalmasan azt a csatát, amelynek provokálása őrültséggel határos elszántságot követelt volna abban az esetben is, ha fél Franciaország már akkor mellette van, mert biztosan kellett számítani arra, hogy az ország másik fele körömszakadtáig, utolsó csepp véréig fog ellene küzdeni.

— Mit akar ön? felelte Lazare. Bennem van egy hit, és ez a hit azt mondja nekem, hogy ezt a küzdelmet én győzelmesen fogom megvívni.

Én kételkedve ráztam a fejemet:

— Nézze, a hit elég erős arra, hogy hegyeket ültessen át, lehet benne elég hatalom, elég dinamikai erő arra, hogy kősziklából vizet fakasszon, ő, és ha az egész világgal kell is szembeszállnom, kész vagyok megvívni a csatát. — Eleinte az elítélt Dreyfus testvére Mathieu volt az egyetlen szövetségese, sőt ketten fordultak Scheurer-Kestnerhez, ehhez a nagylelkű, humánus gondolkodású, minden nemes érzés iránt fogékony emberhez és öt nyerték meg a nagy harc első katonájának. Később hozzájuk szegődött Piquart ezredes, Zola, aztán a többiek, mind harcosai ennek a nagy küzdelemnek. És a csodák legnagyobb csodája megtörtént. A francia nép saját hadserege ellen fordult, nem azért, hogy azt a fegyveres erőt, amely minden időkben büszkesége, nehéz napokban vigasza és a jövendő dicsőség szempontjából reménye volt, megdöntse, hanem azért, hogy a gyomot belőle kiirtsa, hogy a hadsereget az igazság és az emberi érzések szolgálatába állítsa vissza. — Én aztán elvesztettem szemem elől Bernard Lazare-t. Csak jó néhány év mulva találkoztam vele ismét Budapesten. Romániából jött, akkor már megnövekedett bátorsággal, mert Dreyfus már rehabilitálva élt Párisban családja körében és Bernard Lazare most már azon volt, hogy az

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

egyetlen ember igazáért vívott harca után új küzdelembe fogjon: százezrek igazáért. Új programmja az volt, hogy gátat akart vetni az igazságtalanul annyit szenvedő romániai zsidóság további elnyomatásának. Eljárt Bukarestben a minisztériumnál, a leghivatottabb tényezőknél, a román sajtónál, agitált, dolgozott, hogy az akciót a román zsidók egyenjogusításáért diadalmasan fejezhesse be. Budapesten keresztül utazván, találkoztam vele. Itt aztán elbeszélgettünk a lezajlott küzdelemről.

— No, mondta, a lehetetlen lám sikerült. A hegyeket sikerült átültetnem, a csata meg van nyerve. (FOLYT. KÖVETK.)

FABÓ BERTALAN DR.: A MAGYAR ZSIDÓ MÚZEUM KÉPTÁRÁBÓL.

„képtár" szót pedig ne tessék venni kómikus túlzásnak, mert valamint az embryóban benne van az egész későbbi fejlődés — úgy a kereteket mi is felállítottuk, csak meg kell nekik telniök gazdag tartalommal. (Azonkívül a régi zsidó közmondás is azt tartja: „Wie man sich einrichtet, so hilft einem Gott". Amen.) Mostani pár tucat falon csüngő képünk és mappában lévő régi metszeteink, körajzaink között egy sincs kivető, egy sincs olyan, amely egyik vagy másik tekintetben érdekes nem volna. A többi a jó Isten és utána maecenásaink kezében van.

Gyűjteményünk gyöngye: *Stryensky* lengyel festőnek: *„Zsidó menyegzője"*; most búcsúztatják a síró menyasszonyt és a még mindig szép, viruló örömanya (a kép legszebb alakja) szórja kötőjéből az édességet a nép közé. Szemben áll magába szállva az igen fiatal vőlegény; megszállta az életbevágó lépés komolysága és talán elszánva, hogy lélekben is férfivá válik, Istenhez fohászkodik boldogságért. Igen jó a beszélgető zsidók és a kapkodó gyerekek csoportja. Mint *genreképen* nem kell keresnünk se Matejko tragikai zordonságát, se Jan Styka fantasztikumát, de kedves, igaz és jellemzetes; egy jól megfogott és meglátott jelenet, mely mélyen belevilágit a régi zsidó életbe és elgondolásra késztet. A múzeum ezen egyik legszebb díszét *Kohner Adolf báró* ismert munificenciájának köszönheti.[1] És a Mult és Jövő olvasói bizonyára hálásak lesznek e folyóiratnak, hogy művészi reprodukcióival részükre a képet egészében és részleteiben hozzáférhetővé teszi.

Egy erős, karakterisztikus zsidó fej: *Deutschmann J. rabbi* arcképe; *Argeloso* munkája, aki a mult század első harmadának volt kiváló rézmetszője és litografusa. A redős ruha, a jellemzetes arc, a világító szempár élővé teszik előttünk is a tudós rabbit, akinek — mint dédunokája az ajándékozó Galandauer Róza úrhölgy (Besztercebánya) értesit — Wahrmann pesti főrabbi is tanitványa volt; köréje a héber verseket valószinüleg Müller — a kép megrendelője és az elhúnyt barátja — készithette.

Lágyabb ecsettel és ónnal dolgozott a magyar biedermeyernek utólérhetetlenül klasszikus festője portrétistája: *Barabás*. A híres *Zipser* dr. főrabbinak (előbb Székesfehérvárott, majd Rohoncon)[2] mint *Friedmann* főkántornak alakjait, jellegzetes arcvonásait még az ő gyöngéd — nem gyenge — ecsete sem hallgathatta el, viszont a gondolkodást, az átszellemültséget, a finomságot bájos és édes finomsággal adja vissza ez a két körajz.

Zilzer Antal portrécsoportja az aggok házából mutat be jellemző alakokat; öregek, kik már a világból elvonultak, kiket már csak aggságuk nyugalma érdekel; a most — fájdalom — világtalan festőnek legjobb kis munkái közül való, amelyet a

Kaufmann Izidor: Sakkjáték.

[1] Mezey Ferenc dr. látván azt az illusztris gyűjtőnél, a múzeumnak kérte el; a tulajdonosnak ez kellő alkalmi ok volt és ismert gavallérságával a múzeumnak juttatta „örök letétbe".

[2] A zsidó kongresszus idején Zipser dr. tudása olyan feltünést keltett, hogy azt mondták, hogy a felállitandó rabbiszemináriumnak csak ő lehetne vezetője; fájdalom, ezt már nem érhette meg.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

pesti Chevra Kadisának köszönhet a múzeum. *Struck* Hermannak — *Herzl* Tivadar hazánkfiának, a nagy zsidó apostolnak arcképe a modern grafikának — rézkarc selyemre nyomva — valóságos remeke.

A világhírű berlini művész művészetének legjavát nyujtotta, amidőn zseniális hitsorsosát igy visszaadta.

A gondolkozó arc, a villogó szem, hullámos haja, selymes szakálla: mind-mind a nyugvó oroszlánt juttatják eszünkbe. Mert az volt ő; a szalónokban elragadó társalgó, a cionista világgyüléseken az apostol, aki lánglelkével, lángszavával tomboló lelkesedést vált ki mindenkiből. És az elragadó szónoki tűz és temperamentum nála alighanem magyar sajátság, hazai örökség volt.

Az egyházi zsidó régiségeket a templomok csak megőrizték, de már a zsidó polgári régiségekben igen-igen szegények vagyunk; majdnem semmise maradt meg, mert az ócskat a régi szük lakásviszonyok mellett nem tették el, nem őrizték meg.

Még a régi zsidó élet képes ábrázolásai is alig-alig vannak (Pozsonyban mind keresztény, mind zsidó tudós és gyüjtőkörökben a legkitünőbb összeköttetéseink vannak és nincs *egy* régi gettó ábrázolásunk sem.) Ami van, azt annál becsesebbnek kell tekintenünk.

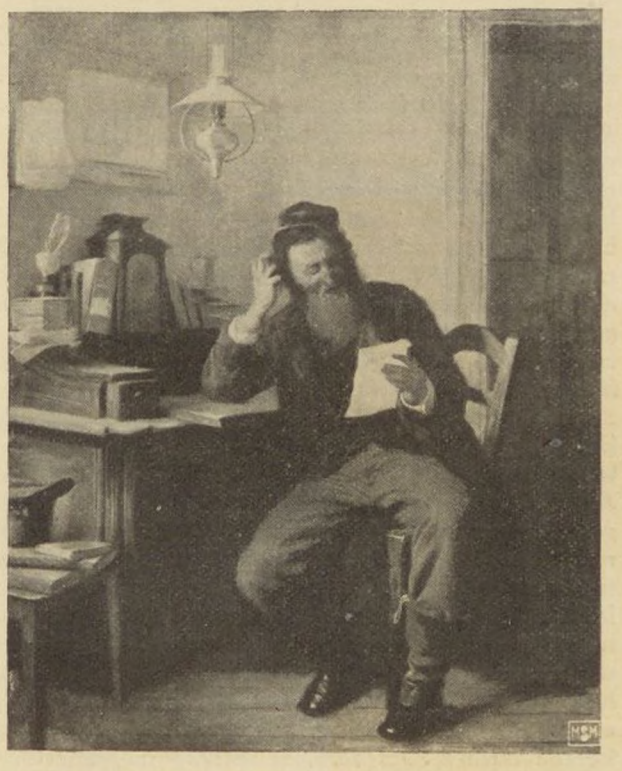

Kaufmann Izidor: Levélolvasás. (Olajfestmény.)
Dr. Ágai Bélának, Az Ujság szerkesztőjének tulajdona.

Uj Héber Költőkből.

J. M. BAUM: ÁRVA DAL.

Megmozdul szivemben olykor
Halkan egy-egy árva húr
S énekre sóvárog lelkem
S ajkaimra dal tolul.

Fölszállok egy pillanatra
Fantáziám szárnyain
S csillagos ég ösvényein
Járnak-kelnek vágyaim.

De óh, egek magasából
Poklok mélységébe dönt
Rém, mely ijeszt lent a földön
S percig sem hagy szállni fönt:

A Gond, mely kerget, üz és hajszol
S mindenütt nyomomba jár,
Feketére festi utam
S rémitőbb, mint rút Halál.

Gúnykacajjal, vas fogakkal
Cédán vigyorog reám,
Vad, kegyetlen pillantással
Némára dermeszti szám.

S felzaklatott forró szivem
Elcsendesül hidegen,
Szomorúan hallgat ajkam
S árva marad énekem.

(Patai József fordítása.)

NEUBAUER PÁL: CONSTANTIN BRUNNER.

„... Zum Sophos ward der Philosophos."
(Ludwig Meyer)

Negyedszázaddal ezelőtt három ember ült egy kis művészszobában: Constantin Brunner a költő és a Hamburgban megjelenő „Zuschauer" művészkritikai szemle kiadója, Detlev v. Liliencron és egy harmadik, kit ma a feledés homálya borit. Áhitatos csend rezgett a levegőben, Brunner éppen most fejezte be nagy elbeszélő költeményének felolvasását. Egyszerre Liliencron magánkivül felugrik, magához öleli Brunnert és kijelenti, hogy Goethe óta nem irtak ilyen csodaszép költeményt mint „Die Freunde". Aztán elbúcsúzik és kéri Brunnert, hogy olvassa fel este az „Atta Troll" irodalmi kör jelenlétében a költeményt.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

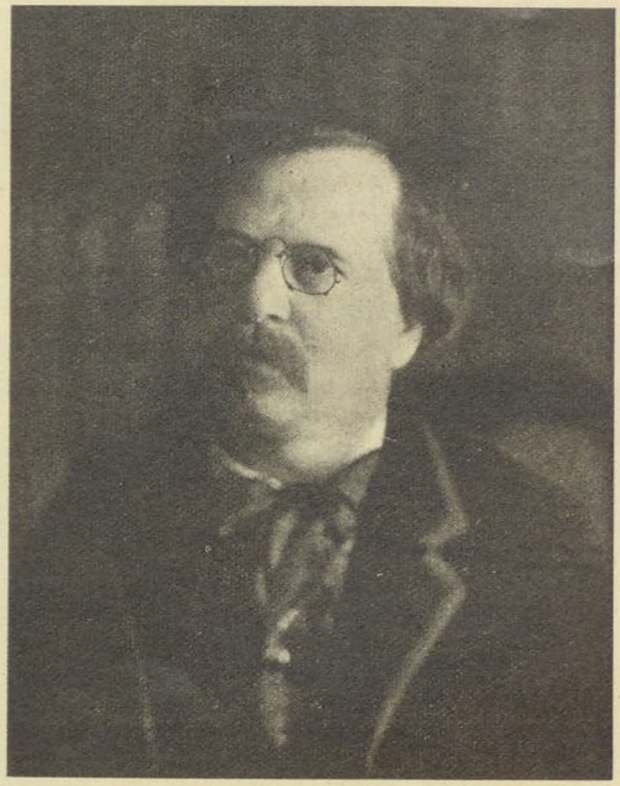

Constantin Brunner.

Ott áll Brunner a fényesen kivilágított bohémtanyán és olvas. Torkát szorongatja valami, nem tudja megtalálni a kellő hangot: megszólal az önkritika, Liliencron arca is megváltozik, a hirtelen lelkesedés eltünik és helyét kellemetlen érzések foglalják el, érzi, hogy a költemény nagyon rossz, tudja, hogy Brunner nem költő. Végre nem birja tovább sem ő, sem Brunner, kinek egész valóját undor járja át, mit önmaga és „művészbarátai"-val szemben érez, felkel, szó nélkül, búcsú nélkül otthagyja a társaságot — és másnap hiába keresték Hamburgban. A lap megszünt, Brunner nevét elfeledték és azóta meghalt a barátok és munkatársak nagy része, halhatatlan neveket, remekműveket hagyván a világnak: Detlev v. Liliencron, Richard Dehmel, Prinz Schönaich-Carolath, Gustav Falke, Paul Geisler és sok-sok más kisebb, tehetségű, de lelkes ember. És Brunnerről mindenki hallgatott.

Öt évvel ezelőtt megjelent Berlinben egy munka Constantin Brunner: „die Lehre von den Geistigen und vom Volke" (Schnabel Verlag.) 1200 oldalra terjedt a hatalmas, két félkötetre osztott első kötet, melynek bevezetése egy 100 oldalas „Ankündigung". A német filozófiai és iróvilág csodálkozva állott meg egy pillanatra a tünemény előtt: ilyen cím, ez a hatalmas, felemelő és lenyűgöző stílus, az első oldalon Spinoza képe és alatta a két évszám 1632–1677 — a szerző egy halott emlékének ajánlja munkájának gyümölcsét. Az irásból, a stílusból, a tartalomból, a koncepcióból feléjük lengett egy rég letünt idő és kiemelkedve az éjből százszorosan nagyitva, a semmiből kitörve előttük állott: a sinaji törvényhozó, a názárethi szenvedő és Spinoza, az ethicát alkotó nagy gondolkodó. „Das sind die Geistigen, die grössten Geistigen der Geschichte . . ." hangzott feléjük Brunner szava. Ezen ragyogó, kápráztató kép alatt, a mélységben, hol örök éj honol, megelevenedett egy másik jelenség: egymás hátán, tülekedve igyekezett felfelé egy csomó ember. Egész lent állt Immanuel Kant, aztán felette Fichte, Schelling . . . és egészen magasan kettő vívta az élet-halál harcát: Schopenhauer és Nieztsche, „Das ist das Volk, die Typen des Volkes mit seinem in verschiedener Form auftretenden Aberglauben . . ." hangzott újra a brunneri szó.

Abban az időben e sorok irója is Berlinben élt és alkalma volt megfigyelni, miképen oszlott Németország két hatalmas táborra. Arany középútról szó sem lehetett, annyira hatalmas, mindent alapjában megremegtető munkáról volt szó! És keresni kezdték Brunnert! Ráakadtak Berlin mellett Tempelhofban, elvonultságban, szerénységben. 25 év előtt, azon végzetes hamburgi estén tudatára ébredt annak, hogy mindaz, amit eddigi életében tett, hiábavaló üres dolgok halmaza volt, tudatára ébredt zsidó szivének egész melegével annak, hogy filozófus lesz, hogy igazságszerető, igazságkutató lesz és 25 év alatt épitett, lassan csendesen, hogy aztán megajándékozza a világot a leggondosabb filozófus művel: „die Lehre von den Geistigen und vom Volke".

Lehetetlen megirni ennek a munkának tartalmát, lehetetlen megkisérleni egy cikk keretében vázát felállitani ennek a csodálatos, eredeti, nagy munkának, mely mindenről szól, mely mindent felölel. Rövid idő alatt cikkek és könyvek egész halmaza jelent meg, melyek a munka magyarázatával és kritikájával foglalkoznak, de mind mind, kik olvasták és átélték ezen gondolatok nagyszerűségét, kik érezték ezen átható energia erejét, mind elhallgattak a kritikával és csak a lelkesedés, a dicsőités himnuszait szólaltatták meg.

Az egész mű két nagy kötetből áll, melyek közül eddig csak az első jelent meg. Mint említettem, ezen első kötet két vaskos félkötetre oszlik. Az emberi gondolkozás három részre oszlik: *a praktikus ész*, mellyel életünket fenntartjuk, mely relativ, mindnyájunk, az egész emberiség közös tulajdona. Az egész tudomány és ennek legtávolabbi ágai is, melyek az anyag relativ törvényeinek megismerése és felhasználása által az emberiség materiális (a szó legmesszebbmenő értelmében) helyzetének javitásán dolgozik és melynek semmi egyéb végcélja nincs, ebbe, a praktikus ész körébe tartozik. *Az abszolut igazság* megismerése, (das geistige Denken) a másik. Messze túlemelkedik ez a mi relativ életünkön, mert gyökere

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

nem a materiálizmusban, hanem az idealizmusban. Szemben a tudományok relatív igazságaival és törvényeivel itt az abszolutumról és ennek megismeréséről van szó; megjelenési formái: a művészet, filozófia legmagasabb értelemben és a szeretet. A gondolkodás keveredéséből adódik a harmadik: *az analogon,* a babonás gondolkodás, a tévhit. Ha a relatívet absolutnak vesszük, tévhitnek (Aberglauben) esünk áldozatúl, melynek megjelenési formái: a félreértett vallás, metafizika és morál.

Ez Brunner művének fundamentuma, és ezt ő így nevezi: „die Fakultätenlehre". Nem akarok részletekbe bocsátkozni, csak utalok ezen hármas beosztás logikailag kényszerítő voltára. Ismerjük a filozófiai iskolák — különösen a régi, Sokrates előtti tanítások — azon tételét, hogy minden ellentéten alapul. Nem tudom, mi a sötétség, ha nincs világosság, nem tudom, mi a rossz, ha nincs jó. Goethe ebből az ellentét-theoriából vezette le egész „Farbenlehre"-jét és azt mondta: az alap kettős, a sötétség és a világosság, árnyék és fény. E kettő keveredéséből adódnak meg a színek. És Brunner éppen így tesz ha a relativumot az absolutummal összekeverjük, kapjuk az analogont. Mennyi szint játszik — mindent összedobálva — ez a tévhit, sőt tévhitek sorozata! Mindenben megnyilatkozik az analogón. A filozófiában, mely ezáltal metafizikává változik, a vallásban, melyből ha a nép magáévá tette, theismus lesz. Bármilyen művelt legyen az egyén, a tévhitnek, analogónnak esik áldozatául, ha nem képes „geistig zu denken". És Brunner óriási küzdelme és leszámolása Kanttal, kit az analogón főképviselőjének tart, oly bámulatos, oly csodaszép, hogy megremegünk bele. Tanuja voltam egy jelenetnek Berlinben, mikor egy egyetemi tanár, ki 20 év óta prédikálta Kant tanait a katedráról, bejött, és hallgatóinak ezeket mondotta: „und von heute an nichts über Kant und alles über Brunner". — A fény és árnyék keveredéséből igen sok szín adódik, melyek egymást elnyelve mindig egy új szín előállítására törekednek, egymással és a fénnyel harcban állanak, mindvégig, szünet nélkül. Így van ez a gondolkozás történetében és — mivel Brunner szerint a gondolkozás és az élet identikus — „was wir denken, das leben wir", a nagy történelemben is így van. A nép küzdelme az igazságot élők és tanítók ellen, mely küzdelemnek áldozatai mindig azon egyesek, kik az egy, ősidőktől fogva magával megegyező igazságot tanították. Ez az egész emberiség történelmének rúgója. Mózes és az aranyborjút körültáncoló nép, Sokrates, és az őt börtönbevető és halálbüntetéssel sujtó nép, Spinoza és az őt számkivetéssel és átokkal sujtó nép és — azon számtalan költő és művész, kik nyomorúltan, matracsírban és szemétdombon pusztultak el, óriási, megdöbbentő bizonyítékai a brunneri igazságnak.

Az első igaz pragmatikán alapuló történelem írására Brunner adott példát, bár a chronologiai adatokat nem sorolta fel. A filozófia első igaz történelmét Brunner írta meg, mert tanával, mely az emberiséget két részre osztja — die Geistigen und das Volk — oly mélyen hatolt, oly mélyen pillantott bele a kauzalitás kényszerítő és természetben gyökerező voltába, mint ő előtte senki. Az első kötet, a praktikus ész tana relatív, tudományos alapon áll, és a legtisztább materializmussal végződik. Hiába ujjongtak a materialisták, mert Brunner a relativitásnál, anyagi létünknél nem áll meg: jön nemsokára a másik rész, az idealizmus, Istenről, a művészetről és a szeretetről szóló tan. Ez az esztétika azonban nagyon fog különbözni az eddigiektől, mert míg eddig a filozófusok a relativitásban keresték az esztétika problémájának megoldását, addig Brunner ellentétben Kant és Schopenhauerrel — az egyik a relatív „Ding an sich"-et, a másik az ugyancsak relatív „Wille"-t veszi alapul — *az absolutban* látja a művészet és szeretet tanának alapját.

Mindent összevéve tehát, Brunner nagy jelentőségét abban látom, hogy felismerte a három gondolkozás különbözőségét, és ezen szilárd alapon építi fel egész tanát, melynek címe most már világosabb lesz. Senki előtte ezt nem tette, bár öntudatlanul néhányan ezen alapon dolgoztak. Elragadóan szép Brunner magyarázata Mózes, Krisztus és Spinoza tanainak identitásáról; csakhogy a nép mindhármat félreértette.

És most néhány sort az emberről magáról, ki minket még egy más szempontból is érdekel: Brunner zsidó. Hamburg melletti Altonában született, és augusztus 28-án lett 50 éves. Régi zsidó családból származik, nagyapja rabbija volt Altonának és Schleswig-Holstein is az ő kerületébe tartozott. Brunner minden sorából kisugárzik a zsidó faj erőteljes, folyton gondolkozó típusa, ki sok régi és újabb támadás ellenére élő bizonyítéka annak, hogy a legnagyobb *szabadság* és legmesszebbmenő *fantázia* a zsidó népnél található. Az ő nagy emberei: Mózes, Spinoza stb., mind zsidók, és Kant elleni küzdelme még valami egészen mást is jelent, mint egy szisztéma küzdelmét a másikkal. Kanttal nem csak az újabb filozófiai szisztémák veszik kezdetüket, hanem — ne ijedjünk meg! — az antisemitizmus újabb iránya, t. i. szellemi téren. Tanítványa: Hegel és a teleologikus iskola, Fichte és az idealisták, no meg a theologusok iskolája, Schelling, ki részben, de elferdítve Spinoza tanait hirdette. Schopenhauer a nagy pesszimista és zsidógyülölő és Hartmann meg Nietzsche is ide tartoznak.

Legújabban pedig Weininger: „Geschlecht und Charakter" majd Sombart: „Die Juden und das Wirtschaftsleben" című munkákban támadták a zsidó népet alkotóerő és önérzet hiánya miatt. Ennek a tudományos antisemitizmusnak a fejlődésére legközelebb külön cikkben fogok rámutatni, itt csak jelezni akarom, hogy Constantin Brunner

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

munkája nekünk zsidóknak különösen fontos, mert a régi sokat vitatott „Rassenproblem“ megoldását hozza, és bátran érces hangon hirdeti: „Die Geistigen *und* das Volk!“, ahol a Geistige képviselői majnem mind *zsidók*.

Brunner munkája nagy felelet egy évszázados igazságtalan üldözésre és kínzásra. Logikája összezúzza ellenfeleit, valóban itt nincs menekvés. Sokan tették le már a tollat ebben a harcban, és belátták: nincs tovább. Belátták, hogy ennek az embernek negyedszázados munkájával és óriási mindent felölelő tudásával szemben megtörik a hatalmuk, és hogy a nagy leszámolásnak meg kell lennie. Hogy nem olyan ismerős mint a korunkbeli filozófusok, mint Wundt, Gomberz, Bergson és Simmel, ennek oka, hogy agyon akarják hallgatni, — mely módszer a gyávák és tudatlanoknál mindig jó eszköznek bizonyul.

Bokor Izsó: Zsidó népdal.

MORRIS ROSENFELD: HOVÁ?
(EGY LEÁNYKÁHOZ)

Hová, hová szép gyermekem?
A világ még nyitva sincs!
Óh nézd, mily csend van itt körül.
Hajnal... az utca sem örül.
Hová, hová oly sebesen?
Az álom ilyenkor a kincs!
Még álmodik a virág... nézzed!
Még álmodik a madárfészek,
Mi űz bús sötét tereken?
Óh, hová, hová íly korán?
„Kenyér után!“

Hová, hová szép gyermekem,
Éjjel, és senki nincs veled!
Zord hidegben és sötétségben.
Hisz most már minden néma, tétlen.
Hová, hová íly csendesen?
Az utat sem ismered.
A nap nem mosolygott reád,
Az éj sötétje mit sem ád!
Nem lát, nem hall az semmit sem!
Hová a titkos éjszakán?
„Kenyér után!“

Fordította: Kiss Sámuel.

INTERVJU

ANTAL SÁNDOR (STOCKHOLM): INTERVJU ÖNMAGAMMAL.

A szerkesztő: Jó estét tanár úr! Ne vegye zokon, hogy így ajtóstól berontok, de a kötelesség hozott, a főszerkesztőm küldött...

Én: Csak tessék berontani, nagyon meg vagyok tisztelve. Csak arra kérem, hogy téli kabátját künn az előszobában akassza fel. Strindberg szerint a zsidók hozták be Svédországba azt a csúf szokást, hogy felsőkabátban, kalappal a kezükben jönnek be a szobába. Felesleges, hogy Strindbergnek ebben is igaza legyen.

A szerkesztő: Persze tanár úr, minek hirdesse az ember, hogy rendezetlen vallási viszonyok között él.

Én: Csak azt mondom, hogy ne ilyesmivel jelezze az ember a zsidóságát.

A szerkesztő: Tessék csak szépen idefigyelni, kedves mester. Én kérdezek, maga felel. Nem muszáj, hogy egyre aranymondásokat pötyögtessen, ne is erőltesse meg magát, bízza rám az egészet, én úgy megfésülöm a maga huncutkáját, hogy egyenesen monumentális lesz. Nahát arról van szó, mondjuk, azt beszélik, hogy maga zsidó lett, tüntet a zsidóságával, olyan országban, ahol csak a hitközségi alkalmazottak járnak a zsinagógába. Engem a maga dolga nem érdekel, de a szerkesztőm furcsának tartja. Van is benne valami, hogy maga, aki egy kis könyvben szigorúan letagadta az Istent, maga a szocialista, antialkoholista és szabadgondolkozó...

Én: Kérem, én...

A szerkesztő: Tessék hallgatni, mikor én interjuvolok, majd mikor magácskára kerül a sor, akkor mozgathatja azt a kis muci száját. Tehát: maga kedves főúr, ír a *Népszavába* és a *Huszadik Századba*, azonkívül minden elbeszélésében szerepel legalább egy meztelen nő, tehát maga kvalifikált modern ember. És mégis, alig hogy bejövök a szobájába, mindjárt szóba hozza, hogy jebi, vagyis hogy tőrülmetszett fiú. Na?

Én: A mai mozgalmas életben, mikor mindenkinek olyan kevés ideje van, szokássá vált, hogy az ember ízlésesen jelzi kifelé, hogy hová tartozik, mi érdekli, kivel-mivel nem kíván összetévesztődni, szóval valami könnyen megfejthető, szimbólummal elejét veszi az esetleges kellemetlen félreértéseknek. Így az ember könnyen tájékozódik, nem kínál meg borral egy antialkoholistát, stb. Ön, szerkesztő úr az arcán hord egy ilyen jelvényt, ami nekem nagyon rokonszenves. Látom, hogy ön zsidó, tudom hogy egyfajtájúak vagyunk, hogy van-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

nak közös érdekeink, tehát érdemes szóbaállanunk egymással.

A szerkesztő: Na, csak lassan. Énrajtam nem látszik meg, a szerkesztőségben egy egész hétig reformátusnak képzeltek. Na, énrajtam ugyan nem látszanak meg a rendezetlen vallási viszonyok!

Én: Ugyan kérem, hagyja azt a csúnya frázist! Önnek zsidó az apja, anyja, még nem tért ki és nem bosszankodik rajta, hogy még nem tért ki, tehát a lehető legrendezettebbek a vallási viszonyai.

A szerkesztő: Az apám? Kikérem magamnak! Az apám éppen nem látszik zsidónak, úgy néz ki mint egy sváb paraszt. Az anyám? Tudja tanár úr, gyerekkoromban egy falusi asszony hozta nekünk a vajat Szentmártonból. Mindig ezt mondta, mikor anyám alkudozott vele: Még annyiért is szívesebben adom a ténsasszonynak, semhogy a zsidónak jusson. Na mit szól hozzá? Tudja tanár úr, mi nyírségiek vagyunk, az apám gyermekkorában zrínyi ben járt, úgy hívták a magyar ruhát, hogy zrínyi, kis *z*-vel, a nagyanyám pedig haláláig tájszólásban beszélt, így mondta: Jó vón egyet innya! — Na, meglátszik rajtam? De legyen nyugodt tanár úr, magán se nagyon látszik.

Én: Nagyon köszönöm a szerkesztő úr jóakaratát, de én már inkább ahhoz tartom magamat, ami vagyok, nem pedig amivel összetéveszthetnek. Én már csak zsidó vagyok és ez nekem nagyon jól esik.

A szerkesztő: Kedves főtanár úr, ne adjuk egymás előtt a bankot. Könnyebben elhiszem azt, hogy maga leibcidáklit hord, mintha azt mondja, hogy büszke a zsidó voltára.

Én: Azt mondtam, hogy jól esik az a tudat, örvendek neki, hogy zsidó vagyok. Ettől még messze van a büszkeségig. Ha majd egyszer művelt zsidó leszek, ha elérem ezt, akkor már büszke is lehetek majd a zsidó voltamra.

A szerkesztő: Komolyan beszél most mester? Becsületszavára mondja?

Én: Becsületszavamra mondom.

A szerkesztő: Nahát ez furcsa. Már az is komikus, mikor egyik zsidó becsületszavát adja a másiknak.

Én: Nem szeretem az erős kifejezéseket, de amit ön most mondott, az infámia. A rossz zsidó a maga öniróniájával többet árt a zsidóságnak, mint a pogromot rendező „igaz orosz férfiak". Ha ön megveti saját magát, annak lehet értelme. Joga mindenesetre van rá. De bocsásson meg, hogy mer ön ilyen lekicsinylően nyilatkozni a zsidóságról? A zsidókról, akiket egyáltalában nem ismer. Mert talán nem képzeli szerkesztő úr, hogy a zsidóság teljes képviselete benne van a kávéházak kártyaszobájában?

A szerkesztő: Csak ne legyen szigorú tanár úr, a szigorúság nem tesz jót a maga arcszínének. Arról pedig legyen meggyőződve, hogy én igenis ismerem a zsidókat és soha semmi örömöm nem volt annak a révén, hogy zsidónak születtem.

Én: És a szülei?

A szerkesztő: Hagyja a szüleimet. Szegény, műveletlen emberek, akik belenyomorodtak abba, hogy műveltekké tették a gyermekeiket. Az imádkozás miatt kaptam a legtöbb verést gyermekkoromban, a nagy ünnepekről csak a gyilkosan végnélküli „hosszú semoneszrire" emlékszem. Az iskolában mindig volt legalább egy tanár, aki éreztette

Antal Sándor. (Tibor Ernő olajfestménye után.)

velem, hogy zsidó vagyok. A Műegyetemen a „zsidó rajzteremben" undorodtunk egymástól. Nem azokra haragudtunk, akik zsidó voltunk miatt nem akartak egy levegőt szívni velünk, hanem egymást gyűlöltük meg, mindegyikünk a társában fedezte fel az antipatikus csunya zsidót és belül igazat adtunk a „keresztény rajzteremnek". Igazi jó kondíciót nem kaphattam, mert a gazdag zsidószülők kikötik, hogy ők okvetlenül keresztény korrepetitort akarnak gyermekeik mellé, mert az elegánsabb, modernséget, kultúrát jelent. Kikkel jöttem össze? Vagy szegény műveletlen zsidókkal, akik a piszkot összetévesztették a vallásossággal, vagy pökhendi jakhecekkel vagy pedig komisz seftemberekkel, akik lehetőleg kihasználtak. Mondja tanár úr, nem vette észre, hogy a zsidó csak akkor tartja érdemesnek gavallérnak lenni, mikor keresztény emberrel áll szemben. Másodéves technikus koromban reggeliért és ebédért tanítottam egy zsidó családnál. Megtörtént, hogy a két házikisasszonynak egyszerre ajánlottak két jó pártit, egy vasárnap volt a két esküvő. A nagy nap reggelén kávézás után kezembe ad a tanítványom anyja egy darab kenyéren egy negyedrész libamájat. „Kérem nevelő

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

úr — mondta ünnepélyes komolysággal, — ma a Royalban fogunk ebédelni, ezért már most kiadtam a maga ebédjét". Smucig nép a zsidó, tanár úr; ne vegye zokon, ki ismerné őket, ha én nem. Higyje el, kedves mester, ha a kikeresztelkedett zsidó arcáról nem rína le az apriori rosszhiszeműség, akkor kikeresztelkednék. Ha a felekezetnélküli zsidó nem volna olyan nagyképű, akkor felekezetnélküli lennék. Éppen ezért nem tudom magát megérteni, tanár úr. Maga gyertyát gyujt péntek este, pedig nem vallásos ember, nem hitközségi alkalmazott és nem is veje a zsidó papnak. Olyan korban zsidó, mikor zsidónak lenni nem divatos, nem modern, a közönség szemében csak mint kuriózum érdekes, de inkább árt, mint használ. Imponálni nem lehet vele, üzletnek nem jó. Ezért tehát erőltesse meg magát tanár úr, mondja el az egész kóresetet. Hogy kezdődött, mik voltak a tünetek stb. Ne zsenírozza magát.

Én: Nagyon szívesen, de előbb engedjen meg részemről is egy kérdést. Mondja szerkesztő úr, volt-e már valaha olyan lelkiállapotban, mikor belső inventáriumot kellett csinálnia? Érezte-e már szükségét egyszer annak, hogy tisztában legyen a saját nettó-értékével, amikor okvetlenül tudni akarta: mi belül a jó, mi a rossz? Honnan van a jó, mi a rossznak az alapja?

A szerkesztő: Ez smoncázás. A magamfajta ember már nem is vitatkozik, a gondolkozást l'art pour l'art perverzitásnak tartja, mint az esztétika a monologot. Ma Hamlet is megkapja a kipárnázott cellát azért a szép monologért. Nincs is időm a belső felszámolásra, de kedvem se volt rá soha. Egy normám van: Nem vagyok rosszabb, mint amilyennek távollétemben a barátaim tartanak — és ez már valami. — Most pedig haladjunk.

Én: Éppen ez a kezdet, szerkesztő úr. Öt év előtt a nevem az volt, ami az öné, pontosan ott tartottam, ahol ön most tart. Akkor egy kíméletlen fotográfus elém tartotta a saját ábrázatomnak retusálatlan képét, amivel annyira megijesztett, hogy búcsúzás nélkül útnak eredtem ide, az északi sark szomszédságába. Leborotváltattam a bajuszomat, megnövesztettem a szakállamat, hogy más legyek, mint aki voltam és a legpontosabb személyleírás alapján se ismerhessenek fel. Két hónappal azután, hogy idekerültem, hirtelen kábultan vettem észre, hogy nem én vagyok más, hanem a világ nem olyan, mint amilyennek addig én ismertem. Úgy éreztem magamat, mint aki észreveszi, hogy összes nagyobb bankói értéktelenek és mindenki a szemébe nevet, mikor vásárolni vagy váltani akar. Így voltam én összes hazulról hozott fogalmaimmal. Az első időkben fel voltam háborodva, azt hittem, hogy itt fosztottak ki, itt tettek koldussá és még mulatnak is szerencsétlenségemen. De azután rájöttem, hogy otthon se volt semmim, csak éppen nem tudtam róla. Nem is nevettek rajtam, csak én féltem, hogy minden szavammal elárulom abnormális kiskorúságomat. Észrevettem, hogy itt mindenkinek van személyi hitele, csak nekem nincsen, mindenki tartozik valahova, csak én állok egyedül. Szóval én voltam a világ legnagyobb törpéje, aki még nem is mutogathatta magát nyilvánosan.

A szerkesztő: A legjobb helyről nyert értesüléseim szerint uraságod nem is volt olyan egészen egyedül. „Kettecskén voltak...", ahogy a nóta is mondja.

Én: Az tette igazán súlyossá a helyzetet, hogy ketten voltunk. Ên, aki eltévedtem és egy fiatal nő, aki csalhatatlannak képzelt. De nem a fizikai egyedüllétről beszélek. Olyan helyre kerültem, ahol a hétköznapi élet szimbolumait sem ismertem. Nem tudtam, hogy mi történt itt tegnap és tegnapelőtt, tudatlanságom miatt nem vehettem részt a körülöttem élő milliók ünnepeiben, a város közepén emelkedő tornyos templomok árnyékában mindenkinek volt néhány halottja eltemetve – csak én voltam árva. — Hazulról hozzá voltam szokva olyan emberekhez, akik a kellemetlenségig beleártották magukat a dolgaimba, itt olyanokhoz kellett szoknom, akik még a bűneimre se kíváncsiak. Senki nem vette tekintetbe, hogy én a szavaknak csak a szótárszerinti értelmét ismerem, a lapok nem rekapitulálták az én kedvemért az ország történetét, hanem rólam tudomást nem véve tolvajnyelven beszéltek és folytatták a munkájukat ott, ahol az előző napon elhagyták.

A szerkesztő: Szegény ártatlan tanár úr! Ne folytassa ebben a hangnemben, mert már úgyis meg vagyok hatva. Maga antialkoholista volt és szocialdemokrata, itt pedig százezrével vannak a testvérek és tizezrével az elvtársak, miért nem ment hozzájuk, közéjük?

Én: Nem mentem, hanem rohantam hozzájuk, de bankóim ott sem voltak érvényesek. Megmérettem és könnyűnek találtattam. Azok az emberek lényegükben voltak nem-ivók, születésüknél fogva voltak szociáldemokraták. Mint reális, józan emberek rögtön látták, hogy semmi hasznuk sincs belőlem és ezt nem is titkolták el. Nagy bajban voltam és ezt két ügyes ember észrevette. Ezek szépen eladták nekem ócska lámpásaikat olyan áron, hogy ők szép új lámpásokat vehettek rajta. Úgy tettek, mintha csodalámpásokat adnának és én hittem nekik, mert már igazán nagy szükségem volt egy csodára. Csoda nem történt, de az ócska lámpások olyan drágák voltak, hogy felszámolást kellett rendeznem. Ha már olyan egyedül maradtam, tudnom kellett, hogy ki vagyok, milyen társaságban vagyok.

A szerkesztő: És rájött arra, hogy izraelitának születni nagy és szép gondolat.

Én: Arra jöttem rá, hogy Izraelből származó ősapáim megdöbbentő nagyerejű faji tulajdonságokat hagytak rám. A csiszolatlan drágakövek egész garmadája maradt rám, ismeretlen színűek, csodálatos tűzűek, amelyek csak a szakértő kezet várják. De azon a nagy időn és hosszú úton

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

keresztül, míg a kincsek hozzám elkerültek, csúnya kopások, mély repedések keletkeztek a drágakövek felületén, egynémelyik kő foltokat kapott, beteg lett, a hol hideg, hol meleg levegő, a tisztátlan környezet megártott neki, úgy hogy én a tudatlan ember az első pillanatban meg se tudtam különböztetni az értékest az értéktelentől.

A szerkesztő: Kedves mester, hangolja le a hegedűjét, beszéljen prózában a gyengébbek kedvéért, vagy pedig csináljon rímeket a sorok végére, hogy a közönség tudja magát mihez tartani.

Én: Helyes, igaza van szerkesztő úr. Rájöttem, hogy névtelen őseimtől egy csomó értékes készséget és sok terhes hibát örököltem; azelőtt azt hittem, hogy izraeli tavallású magyar vagyok, pedig zsidófajtájú magyar voltam mindig, csakhogy azelőtt nem vettem erről tudomást. Most tisztában vagyok azzal, hogy miért nem tudtam olyan lenni mint a többi magyarok, régen bántott ez a különbség, mert fogalmam se volt az okáról. Most olyan természetesnek találom, hogy zsidó fajtájú magyar vagyok, mint azt, hogy Zsilinszky lengyel fajtájú magyar, Prohászka tót fajtájú magyar, Wekerle pedig sváb fajtájú magyar. Ez volt az én öntudasraébredésem pillanata és vele megkezdődött az én emancipációm. Tudtam, hogy hova tartozom, érdekelni kezdett fajtám és kimondhatatlanul kedves lett előttem az a két ember, aki mint utolsó élő kapocs csatol a fajtámhoz az apám és az anyám. Ekkor éreztem csak, kedves szerkesztő úr, hogy milyen jól is választottam meg a szüleimet. Ha nem ilyen két derék, önfeláldozó, igaz embert találok mindjárt utam elején, akkor nem lett volna annyi bátorságom. Kár, kedves szerkesztő úr, hogy az ön szülei...

A szerkesztő: Mit akar kérem a szüleimtől? Én nem ismerek a szüleimnél tisztességesebb, jobb embereket. Azt különben a legnagyobb antiszemiták is elismerik, hogy a zsidónak, mint szülőnek nincsen párja. Legyen nyugodt tanár úr, az én szüleim szóról szóra olyanok, mint a magáéi. De térjünk csak a tárgyra, micsoda útról beszél tanár úr?

Én: A fejlődés útjáról. Az ősi zsidó kultúrát sajnos már nem fogom megismerhetni, a viszonyaim nem engedik és már nem is vagyok elég fiatal, hogy elölről kezdhetném. De ha szét is vagyunk szóródva, csak élünk mi ma is; minden ma élő nemzet kultúrájának építőmunkásai között vannak zsidók, ezeket megismerhetem, tanulhatok tőlük, rájöhetek arra a módszerre, hogyan lehet az értékes zsidó tulajdonságokat a köz javára kifejleszteni, és a károsakat, az értékteleneket levetni, elpusztítani. Ez az út, ez a program szerkesztő úr. Azt tapasztalom, hogy sem a nagy vagyon, sem a tehetség, sem az előkelő társadalmi állás nem emancipál bennünket, magyar zsidókat. Ha emancipálná őket, akkor a sok derék méltóságos és nagyságos zsidó keresztvíz híján is egész embernek érezné magát. Hiányzik nekik a zsidó mult ismerete: ha hátra néznek, egy kis batyús zsidó elveszi előlük a kilátást, haragjukban tehát megtagadják a kis batyus zsidót és vele az egész zsidóságot. Csak a saját kultúrájának ismerete teszi a zsidót emancipálttá önmaga előtt, csak a művelt zsidó jár biztos földön, csak ő lehet egyenrangú magyar.

A szerkesztő: Ez mind nagyon szép, tanár úr. Fő az, hogy a közönség meg lesz nyugtatva, hogy a tanár úr mégse vándorol ki Palesztinába. Mert hát úgy-e mester, a végén csak mihozzánk jön haza Magyarországba?

Én: Ez csak természetes. Magyar az anyanyelvem, a gondolkozásmódom, a szokásaim. Felbonthatatlanul a magyar földhöz fűz életem legszebb huszonöt esztendeje, hazahívnak szüleim, jó embereim, azok, akiktől tanultam valamit és akiktől még tanulhatok. Hazahívnak azok a kedveseim, akik már egyesültek a magyar földdel. Két szóval: magyar vagyok. A magyar földhöz tartozom, habár annyi se tartozik hozzám belőle, amennyi sáros időben a cipőm talpához tapad. De azért el szeretnék zarándokolni Palesztinába is.

A szerkesztő: Micsoda? Mégis csak elmenne oda? Mi keresni valója van ott?

Én: Aki művelt ember, ha csak teheti, elzarándokol Homeros hazájába, a régi görög kultúra földjére. Én ne vágyódnám hát a legklasszikusabb ószövetség földjére, a régi Zsidóországba? Még akkor is vágyódnám oda, ha ma csupa idegenek laknák. De a fajtámbeliek, zsidók laknak ott sokan, új zsidó kultúrának lett a fészke a régi Szentföld; én ne szeretném látni azt a helyet, ahol a zsidó mult összetalálkozik most egy darab zsidó jövővel? Az nem is volna természetes.

A szerkesztő: Rendben van tanár úr. De mit jelent ez a két égő gyertya az asztalon, mikor magának modern villanykörtéi is vannak?

Én: Azt jelenti, hogy péntek este van és én minden péntek este jelzem ezzel a két égő gyertyával, hogy hova tartozom. Tudom, hogy kétezer és egy nehány száz kilométernyire innen apám és anyám szintén két égő gyertyára néznek és rám gondolnak. Tudom, hogy apáim időtlen idők óta égő gyertyákkal köszöntik a szombatot, tehát családfát, címert, a nevem végéről hiányzó ipszilont jelenti ez a két gyertya. Tudom, hogy ma este is egy pár millió otthonban ég a föld kerekségén ilyen két gyertya, együtt vagyok ezekkel a milliókkal örömükben, gyászukban, vagyis ezzel a két feleslegesen égő gyertyával fejezem ki a szolidaritásomat.

A szerkesztő: Akkor tanár úr bocsásson meg, hogy éppen péntek este zavartam, pedig nem akartam elrontani az ünnepi hangulatát.

Én: Szó sincs róla, szerkesztő úr, dehogy rontotta el ön az én ünnepi hangulatomat. Mi ugyan ketten ültünk együtt és nem igen foglalkoztunk a tan igéivel, de ez azért nem volt a gúnyolók ülése. Jó éjszakát, szerkesztő úr.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A pesti Chevra Kadisa 100 éves jubileumát megörökítő poróchesz. (Részlet a pesti Chevra Kadisa tagfelvételi dísztermének dekorációiból.

LIEBERMAN MANÓ: A ZSIDÓ JOG MUNKÁSTÖRVÉNYEI. (FOLYTATÁS.)

9. A munkás ahhoz, hogy lakásából a munka színhelyére menjen, a munkaadó idejét használhatja, de a munkából eltávoznia csak a munkaidő eltelte után szabad. (T. Baba-Meciáh 83b.)

10. Az egész időt a munka végzésére köteles fordítani és nem szabad félbeszakítania arra sem, hogy M. III. 19. fej. 32. v. értelmében, az előtte elhaladó ősz vagy tudós embert felállással megtisztelje. (Talm. Kidusin 33a ; Jore-Deah 444. c. 5. §.)

11. Nem szabad a munkásnak éjjel dolgoznia, ha másnapra elszegődik és nem szabad koplalnia, vagy szűkösen táplálkoznia, ha másnak dolgozik, mert ezzel gyöngíti az erejét és így nem végezheti megfelelően az elvállalt munkát. Miként a gazdának nem szabad a munkás bérét megrövidítenie és visszatartania, épp úgy nem szabad a munkásnak az időt semmittevéssel elpocsékolnia és immelámmal dolgoznia, mert hiszen az étkezés utáni íma egy része alól is időmegtakarítás miatt mentették fel. (Maim. Szchirot 13. c. 6—7. § ; Chosen-Mispot 337. c. 19—20. §.)

12. A munkás felelős a reá bízott tárgyakért és vigyázatlanságból eredő károkért fizetni tartozik. (T. Baba-Meciáh 82b ; Maim. Szchirot 3. c. 2. § ; Chosen-Mispot 104. c. 3. §.)

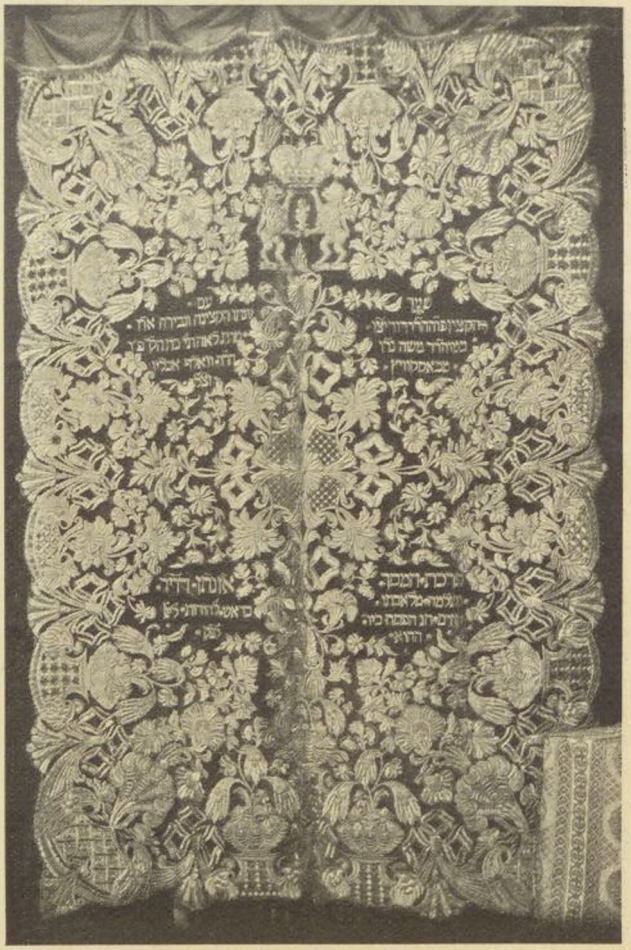

Tórafüggöny 1572-ből. Mária Terézia ajándéka az óbudai hitközségnek. (Részlet a pesti Chevra Kadisa tagfelvételi dísztermének dekorációiból.)

A MUNKAADÓ KÖTELESSÉGEI.

13. A munkaadó köteles a kialkudott bért, mihelyt esedékessé válik, megfizetni.

14. Az esedékesség nappali munkánál napnyugtakor, éjjeli munkánál napkeltekor van. Heti, havi és évi munkánál az esedékesség a szerződéses idő befejeződésével egybeesik. Az óraszámra dolgozó munkás bére az illető napszak befejezésekor esedékes. (T. Baba-Meciah 110b és 111a ; Maim. Szchirot 11. c. 1—2. § ; Chosen-Mispot 339. c. 1—5. §.)

15. Ha a szerződés megkötésénél nem állapították meg a bért határozottan, akkor a helyi szokás dönt. Ha azonban a bér magassága nem egységes, akkor a helyben az időben szokásos legnagyobb és legkisebb bérösszeg közötti középarányt tar-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

tozik a munkaadó fizetni. (T. u. o. 83ª ; Maim. u. o. 9. c. 2. §; Ch.-M. 331. c. 3. §.)

16. Ha a bérszerződés egy heti, vagy több időre lett megkötve, akkor a bérösszegben a szombatok bére is bennfoglaltatik és a munkaadó köteles levonás nélkül a teljes bért fizetni, ezért viszont a munkás szombaton is felelős a reá bizott tárgyakért. (Talm. u. o. 58ª ; Maim. Sabot 6. c. 25. §; Orach-Chajim 306. c. 4. §.)

17. A zsidó munkaadó a nem zsidó bérmunkástól sem követelheti, hogy részére szombaton dolgozzék. (T. Abodahzara 22ª ; Maim. Sabot 6. c. 12. §; Orach-Chajim 244. c. 5. §.) Saját maga részére azonban a nem zsidó dolgozhat szombaton még akkor is, hogy ha zsidóval szerződéses viszonyban áll, mert a szombati munka tilalma csak a zsidó munkaadóra vonatkozik, hogy ő nem zsidó munkását se akadályozza a pihenés lehetőségében. (T. Sabot

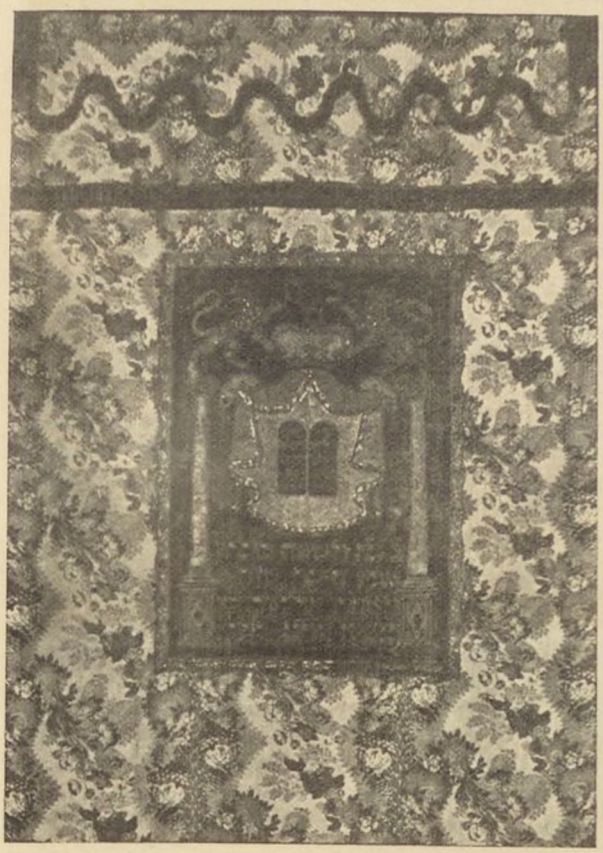

Tórafüggöny.
(Részlet a pesti Chevra Kadisa tagfelvételi dísztermének dekorációiból)

19ª és 122ª ; Maim. Sabot 6. c. 15—16. § ; Orach-Chajim 243. c. 1—2. § és 247 c. 5. §.)

18. A mezei munkás, aki szüreten vagy gyümölcsszedésnél dolgozik, mint szedő, mint taposó vagy bármilyen más minőségben ehet, de csak munkaközben, tetszése szerint abból, amiben dolgozik, úgy a hogy az természetben van, külön elkészítés nélkül.

19. Ha a gazda megtiltotta a munkásnak, hogy egyék, akkor tartozik neki megfizetni aszerint, amennyit elfogyaszthatott volna.

20. Ha a gazda szüretre vagy gyümölcsszedéshez hívta a munkásokat és negyedik évi termést hozó szőllőkertben vagy gyümölcsösben foglalkoztatja (ahol enniök nem szabad, mert a termést vallási előírás szerint természetben, vagy pénzzé téve az év valamelyik zarándokünnepére Jeruzsálembe kellet szállítani s a zarándoklás megszünte óta sem szabad használni), avagy olyan terméssel foglalkoztatja őket, mely már a tizedelés kötelezettsége alá esik és így vallási okból nem ehető, de ezt előzetesen nem mondta meg nekik, akkor köteles a termést megváltani, illetőleg tizedelni, hogy azt a munkások részére ehetővé tegye.

21. A munkásnak szabad többértékűt is megenni, mint amennyi a szegödött bére, csak jóakaratúlag figyelmeztethetik, hogy ezt ne tegye, nehogy máskor vonakodjanak őt munkába hívni.

22. Nem ehet ugyan a munkás addig, amig a munkájának némi látszata nincs, továbbá midőn az egyik szőllőkertben, vagy az egyik gyümölcsnemben dolgozik, nem ehet a másikból, de azt megteheti, hogy bevárja, amig a jobb fajtához jut és csak abból eszik.

23. Ha a munkás a fenti pont ellen vétett,

Dekoráció a pesti Chevra Kadisa tagfelvételi teremből. Az óra alatt és mellett régi tóraszekrény-függönyök, az asztalon régi ezüst tóradíszek.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

nem követelhetik rajta és nem vonhatják le a béréből.

24. Ha a gazda és a munkás a fogyasztandó mennyiségben megállapodott, akkor a munkás kenyeret vagy más egyebet is, ami fogyasztóképességét fokozza, ehet a gyümölcshöz, ilyen megállapodás nélkül azonban ezt nem teheti.

25. A munkások magukra, nagykorú családtagjaikra és örökös szolgáikra vonatkozólag önszántukból lemondhatnak arról a jogról, hogy a termésből munkaközben egyenek, kiskorúakra vonatkozólag azonban ilyen megállapodást kötni nem lehet, mert ezek nem az apjukéból és nem a gazdáéból esznek, hanem abból, amit az Isten adott. (Talm. Baba-Meciah 87—89. és 91—93. lap; Maim. Szchírot 12. c. 1—14. §; Chosen-Mispot 337. c. 1—20. §.)

KACZÉR ILLÉS: ANYÁM.

Anyám, a két szelíd szemed szentolajú mécse
A reszketeg csillagáradatban, úgye, ott ég tovább,
Úgye, hogy téged az örökös béke nem ölelt
ölébe mégse, —
Mi visszavárunk még: árváid, apánk, bútoraid,
szobád.

Rend, tisztaság vár itt reád és zengő csend zenél:
Teérted rajongó, tevéled álmodó szépséges
harmóniák;
Rezzenő árnyban s minden sugárban itt a te
lelked él
S körünkben illatos szíved: e szentszirmú mesevirág.

De olykor oly hallgatag ülünk, oly csendesen és
olyan szomorúan
S könnyekbe fulladunk, könnyeket hullatunk,
könnyeket érted, anyám,
Egy halálba fülledt nyári éj gyásza fáradt
szívünkre zuhan
S fejünket lehajtjuk... Ó hogyha fejemet áldott
öledbe hajtanám!

Ó ha homlokomra suhanna kezed: a gondom,
a bánatom vértje!
Ó hogyha hallgatnám ajkad mesélő s dúdolgató
szavát! . . .
Anyám, a két szelíd szemed szentolajú mécse
A reszketeg csillagáradatban, úgye, ott ég
tovább . . .

BLUMBERGER J.: EGY VÁLASZTÁSI HISTÓRIA. (NAPLÓTÖREDÉK.)

(FOLYTATÁS.)

Az önkénykedés és törvénytiprás ellen a megválasztott nyomban protestált, de protestáltak a választók is, még pedig egész más hangon, úgy hogy nagy zivatar volt keletkezőben, amelyből a mennydörgős mennykő mármár a főszolgabíróra csapott le. A megválasztott lecsillapította a háborgókat és megnyugtatta azzal, hogy a törvényt okosabb emberek csinálják, mint azok, akik azt sárba tiporják és annak nyakát tekerik. Egy választó a zsidó jegyző felé fordulva azt mondja: „Ne féljen jegyző úr, ha százszor kell választani, mindig magát választjuk". A főszolgabírónak pedig azt mondta: „Az úr tehet amit akar, de mink mást nem választunk mint ezt a zsidót, akit ismerünk és a szülőit is ismertük. Nekünk ugyan hiába hozta a maga emberét a nyakunkra, nekünk sem ez, sem más nem kell, csak a mi emberünk."

A főszolgabíró jónak látta a gyors távozást. Ő elutazott, a helyettes jegyzőnek általa törvénytelenül kinevezett egyén ott maradt azzal a célzattal, hogy a zsidó ellen korteskedjék és ebben nem restelkedett. A főszolgabíró a megye székvárosába utazott, ahol első sorban is az alispánt könnyen megnyerte a zsidó ellen; aztán eljárt a káptalannál, mint a körjegyzőséghez tartozó községek nagybirtokosánál és az érseki jószágigazgatónál, mint szomszédos birtokosnál, hogy a gazdatiszteket és papokat utasítsák a zsidó ellen való korteskedésre. Ami meg is történt. A gazdatisztek és papság látva a nép szilárd akaratát — eddig semlegesen viselkedtek; de a vett utasítás után annál erősebben kezdtek korteskedni. Az adófelügyelő sem maradt tétlen, ez is tisztviselőket küldött ki a zsidó ellen korteskedni.

A főszolgabíró önkénykedése és törvénytiprása ellen feljelentést tettek a vármegyénél és kérték, hogy annak eljárása semmisíttessék meg és a megejtett szabályszerű választás hagyassék helyben. A főszolgabíró azonban, mint aki biztos a dolgában — a történtek után két hétre kitűzte a végleges választást. Ezen választásnál is az összes földműves képviselők, kik nagy többségben voltak, a zsidóra szavaztak, minélfogva csak a zsidó lett a győztes.

A főszolgabíró látván, hogy a választókat a zsidótól eltántorítani nem tudják, ráfogta, hogy azok nem is jogosult választók voltak, és ezen állítását arra alapította, hogy az általa odahozott helyettes ideje alatt a képviselők választásáról felvett jegyzőkönyvek és a képviselők névjegyzéke eltünt és állításának az ellenkezője okmányilag bizonyítható nem volt. A főszolgabíró íly értelmű jelentésétel mellett kérte a választás megsemmisítését.

Rövidddel ezután volt a megyei közgyűlés s ezen kellett volna tárgyalni a főszolgabíró ellen tett fel-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

jelentést és a választásról szóló főszolgabírói jelentést. Ez utóbbi tárgyalva is lett, de a főszolgabíró elleni feljelentés nem. Ezt a megye azzal indokolta meg, hogy a választás megsemmisítendő lévén, a feljelentés tárgytalan. Egyben kimondotta a vármegye, hogy az eddigi gyakorlattól eltérőleg, más megyebeli jegyzői képesítő okmányt el nem fogad; aki e vármegyében jegyző akar lenni, az köteles a jegyzői vizsgát itt letenni.

A főszolgabíró ellen tett feljelentés, valamint a választás megsemmisítésére vonatkozó megyei határozatot az érdekelt egyén megfelebbezte a belügyminiszterhez, feltárva a nyílt törvénysértést egész meztelenségében. A belügyminiszter utasította az alispánt az ügy megvizsgálására és jelentéstételre, de ez utasítás teljesítése a vármegyén nem volt sürgős.

Eközben történt epizódról is meg kell emlékezni — megindult az országos képviselőválasztás. A főszolgabíró testvére e kerületet már több ciklusban képviselte, mérsékelt ellenzéki programmal; de most hatalmas ellenfele támadt egy radikális ellenzékiben. A főszolgabíró sorra járta a községeket, hogy a testvére érdekében korteskedjék. A kérdéses körletbe is eljött, de a vezető földmívesek gúnyosan fogadták. Meglátogatta a zsidó jegyzőt is és mentegetődzött, hogy az ő eddigi magatartása nem a személy iránt volt; ő családi érdekből akarta ama másik egyént megválasztatni, de ha már így van, nem lesz többé ellene, de akkor biztosítani kell őt arról, hogy a körletben lévő szavazatoknak legalább nagyrészét az ő testvére fogja elnyerni. Megegyeztek, felparoláztak, sőt az áldomást is megitták a kötött egyezségre. A zsidó állt szavának. Mikor a képviselő, illetve most újonnan jelölt programmbeszéd megtartására jött, szép fogadtatásban részesítette, díkcióval fogadta. A velejött rokonságra — köztük a főszolgabíró is — jó benyomást gyakorolhatott ténykedése, mert a főszolgabírónak nagy szemrehányásokat tettek amiatt, hogy ellene eddig oly igazságtalanul járt el. A főszolgabíró minden jót ígért. Az ott volt gróf K. erre megjegyezte: „Ha igaz lesz, szép lesz".

A grófnak igaza volt. A főszolgabíró ígérete sem igaz, tehát szép sem lett. Noha a képviselő ellenjelölt e községekben még programmbeszédet sem tarthatott és az összes szavazók a főszolgabíró testvérére szavaztak le s ez is lett megválasztva, eljárását a zsidó jegyző ellen ott kezdte meg, ahol abbanhagyta. Támaszkodva a megyei határozatra, azt állásától ismét felfüggesztette és új helyettes választást tűzött ki tíz napi határidőre. Ez éppen elég volt arra, hogy az illető a belügyminisztériumban eljárjon és sürgős intézkedést eszközöljön ki. Ennek eredménye az volt, hogy a minisztériumból most már az alispánhoz nemcsak utasítás jött sürgős jelentéstétel végett, hanem orr is az előbbi jelentés elmulasztása végett: és a főszolgabíró ellen vizsgálat megejtése végett is. Erről csak sok idő multával tudott meg egyetmást az érdekelt. Ez ügyben ő soha kihallgatva nem lett.

A helyettes-választásból egyelőre nem lett semmi; mert ha igaz volt az az állítása a főszolgabírónak, hogy nem jogosult szavazókkal ejtette meg a választást, úgy először is új képviselőket kellett választani a körközségekben, ami időt igényelt.

Az érdekelt közben megismerkedett a vármegye aranytollú költő főjegyzőjével. A bemutatkozás után kemény szóharc fejlődött ki a kettő közt. Az elkeseredett zsidó nem kesztyűs kézzel vágta oda a megye vezetőjének, hogy a megye liberalizmusát vagy elsikkasztották, vagy az sohasem volt meg, — különben nem tennék azt, hogy kik hivatva vannak a népet a felvilágosodottság, a testvériség és egyenlőség viranyaira vezetni, setétséget, vallási türelmetlenséget terjesztenek és középkori állapotokat teremtenek stb. stb. — Az ihletett lelkületű ember kezdetben bámult e valóságok bátor felsorolásán, aztán megfogta az illető kezét, megszorította és szóról-szóra ezeket mondta: „Fiatal barátom! Örülök, hogy megismerhettem. Kár, hogy előbb nem vesztünk össze, hogy így kibékülhettünk volna. Legyen nyugodt, ilyen gondolkodású embert nem szabad a vallásáért elejteni. A jegyzővizsgázó bizottságnak én vagyok az elnöke és semmi jog-

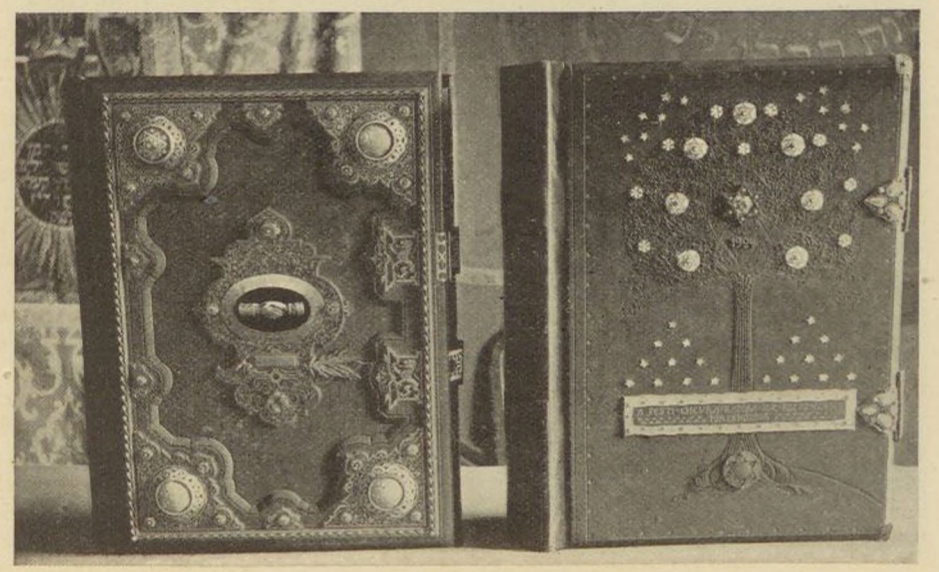

A pesti Chevra Kadísa két törzskönyve a tagfelvétel i diszterem egyik asztalán.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

talanságot nem fogok tűrni". A jegyzői szigorlat letételére terminus lett kitűzve, az ellenfelek abban bíztak, hogy ezen okvetlen megbuktatják a vizsgázót. Azonban csalódtak, mert az oblígát kérdésekre megfelelvén, a felesleges zaklatást az elnök nem engedte meg. A vizsga sikerült. Most már csak az új községi képviselők megválasztására fektettek nagy súlyt.

A községekben a pap, kántortanítók, káptalani tiszt, írnok, erdész stb. nagyban korteskedtek, hogy képviselőtestületi tagoknak azok választassanak meg, akikről biztosan hitték, hogy a jegyző választásánál nem fognak a zsidóra szavazni. Csupa új emberek lettek megválasztva. Az uradalmi tisztség azt hirdette és alantasaival is hirdettette, hogy aki az uraság jelöltjére fog szavazni, az fát, répa- és kukoricaföldet, valamint részben dolgozandó kaszáló-rétet kap, míg azok, kik a zsidóra szavaznak, semmit sem kapnak, de még a napszámból is ki lesznek zárva.

A kecsegtetést és fenyegetést a zsidóellenesek perdöntőnek tartották, mivel fa és rétek részre való dolgozása a lakosságnál nagy tényező volt.

A megválasztott képviselőtestületi tagok és a községek módosabb földművesei — a vezető emberek — titokban gyűlést tartottak, hol együttesen, hol községenként külön-külön, és megvitatták, mitévők legyenek. Megállapították azt a tényt, hogy eddig mindig az urak által kijelölt jegyzőket választották és ezek 2—3 év után el lettek mozdítva állásukból. Ezek sem egyesek, sem a közület érdekével nem törődtek és ezáltal mentek tönkre a községek anyagilag és erkölcsileg. Ez bizonyítja, hogy az uraság a lakosság és község érdekével nem törődik. Az egyik község vezető embere — noha akkor a nép között a szociális gondolatok még meg sem születtek, — a következőket mondta: „Azok az aranyláncos, keresztes, nagyhasú kanonokok nem vágják maguk az ölfát, a répa- és kukoricaföldeket nem kapálják meg, a réteket nem kaszálják le, a búzát nem takarítják be, — tehát az uradalmi tisztség hazug ígéretét és fenyegetését nem kell meghallgatni. Ő azt ajánlja, adják tudtára a gazdatisztnek, hogy ha tovább is korteskedik, úgy ők fogják a munkadíjat felemelni". — A másik község vezérembere ezeket mondta: „Ha az urak jelöltjeinek bármelyikét választjuk meg, azzal ismét csak ottleszünk, ahol az eddigiekkel voltunk. Egyiket sem tudjuk kinek ija-fia, míg a mi jelöltünknek az egész rokonságát és őt magát is jól ismerjük. Nem vagyunk oly szegények, hogy az uraság könyörületből adott munkájára rá volnánk szorulva, sem oly buták nem vagyunk, hogy az orrunknál hagyjuk magunkat vezetni. A rossz jegyzőnek csak mi valljuk a kárát. — Éppen ezért válasszuk meg azt a zsidót, akit mi akarunk". A harmadik község — a székhely — vezetője és hangadója szóról-szóra ezeket mondta: „Jó fának jó gyümölcse van. Még jól emlékszünk, hogy a nagy ínség idején, gyermekkorunkban, akkor, midőn a méltóságos főkáptalan nemcsak hitelre, de munkabérelőlegre sem akart kenyérnek valót községünk lakosságának adni és a szegénysorsú lakosság éhen halt volna el, ha a mi jelöltünknek a szülői meg nem könyörülnek rajta és tavasztól aratás utánig mindennap jól nem lakatja. A szülők iránti hálából is kötelességünk annak az áldott emlékű zsidó házaspárnak a fiát megválasztani. Ez örökölte szülei jóságát és köztünk bizonyára áldásosan fog működni. Ne hagyjuk magunkat eltántorítani. Mondjuk meg a főtisztelendő úrnak, hogy a jegyző nekünk nem a templomban a szószéken, hanem a községházán a jegyzői irodában kell".

Régi siralakú ezüst persely, tóradíszek, chanukagyertyatartó és seriegek.
(A pesti Chevra Kadisa tagfelvételi díszterménk egyik asztalán.)

Ezt a beszédet egy egyszerű, a nevét alig felírni tudó földmíves ember mondotta. Látszott, hogy szívből jött, mert szívre hatott, úgy hogy a három falu népe, apraja-nagyja nagy lelkesedéssel volt eltelve a zsidó iránt.

A főszolgabíró megejtette a jegyzőválasztást, még mielőtt a községi képviselők választása jogerőre emelkedett. Az újonnan megválasztott képviselők, kikről azt hitték, hogy nem fognak a zsidóra szavazni, mind erre szavaztak. Ekkor a főszolgabíró ismét azzal a

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

jelentéssel terjesztette fel a vármegyéhez az iratokat, hogy a választás semmis, mivel a képviselők választása még nem volt jogerős. Az ügy ismét tárgyaltatott a vármegyén, az érdekelt pedig ismét közvetlen a belügyminiszterhez tett felterjesztést. — A vármegye kimondta, hogy a választás ugyan semmis, de a megválasztott meghagyandó helyettesi minőségben addig is, míg a végleges választás a törvényes formák között megejthető lesz. Ebből ismét csak kellemetlensége lett a főszolgabírónak; de ezt könnyen vette fel, csakhogy célját elérhesse, hogy zsidót ne válasszanak jegyzőnek.

Az 1878. évi nagy árvíz ezen jegyzői kör községeiben is nagy károkat okozott. Különösen egy község szenvedett nagy kárt. A zsidó jegyző a segélygyűjtés iránt azonnal intézkedett és nemcsak a főszolgabíróhoz, de az alispánhoz is jelentést tett ez ügyben; valamint az adóleírások iránt is intézkedett. Ezenkívül anélkül, hogy valakinek szólt volna, Őfelségéhez is folyamodott segélyért, ahonnét 200 forintot kapott a község. Sok termény- és pénzbeli segély gyűlt össze. — Ennek kiosztását egy bizottságnak kellett volna eszközölni. A főszolgabíró azonban a szomszédos faluban lakó uradalmi gazdatisztet vette maga mellé és a kiosztást egész önkénykedve kezdette megállapítani. A jegyzőkönyvet a helyettes-jegyző vezette. Több nagy kárt szenvedettet, kiket a zsidó jegyző híveinek ismert, mellőzött. Midőn ezért felszólalás történt, nem átalotta mondani: „segítsen ezeken a zsidó jegyző".

Erre a helyettes-jegyző letette a tollat, összeszedte az irásokat és kemény szavak mellett ment kifelé. A főszolgabíró utána szól: „hova megy?" Mire az visszafelel: „most már nemcsak Tisza Kálmánhoz, hanem Őfelségéhez is, hogy elmondjam, a könyöradományt a főszolgabíró önkénykedve kortescélokra fordítja." — Ezzel elment. Lóháton. A főszolgabíró négyes fogaton jött utána. Alig volt kint a faluból, utolérték és kérték, üljön fel hozzájuk a hintóba. Különösen a főszolgabíró kérte nagyon. Az pedig visszafelelt: „Apámtól hallottam, hogy ellenségével az ember ne üljön egy kocsira. Ezt megtartom." A főszolgabíró kérésre fordította a dolgot. Amaz pedig ismét csak röviden azt felelte: „zsidó tanítóktól tanultam: aki egyszer hazudni mer, hitelt többé nem igen nyer. Különben tudja, hol lakom, odahaza leszek, ha velem beszélni valója van."

Megtörtént az összejövetel és úgy a főszolgabíró, mint a káptalani gazdatiszt, kérlelték, hogy ne csináljon az ügyből kázust. Fogadja el békejobbjukat; a segélykiosztást másként eszközlik stb. stb. Ő erre csak úgy volt hajlandó, ha becsületszavukat adják, miszerint a végleges választás rövid időre kitűzetik és a választást a népre hagyják. — Ezt ők annál is inkább megígérték, mert ellene pokoli tervet főztek ki, arra az esetre, ha a választásból ő kerülne ki győztesként. De ez nem tartozik ez elbeszélés keretébe; inkább életrajzi adatot képez. — De nagyon biztak abban is, hogy a választáson megbuktatják. Azonban csalódtak, mert a választáson jelen volt 36 képviselő közül 30 a zsidóra szavazott.

És ez a zsidó jegyző ott, ahol azelőtt minden *két évben* 3—4 jegyző volt, három évtizeden át működött a közület, a nép és községek javára.

Az erkölcsi elismerés nem is maradt el; mert midőn jegyzőségének 25 éves jubileumát a nép megünnepelte, az egész vármegye, a katholikus papság, arisztokrácia és jegyzői kar meghajtották lobogójukat érdemei előtt, sőt a legfelsőbb elismerés az arany érdemrenddel is feldíszítette.

Az ünnepi szónok, egy *néppárti* pap zengett dicshimnuszt arról, akit a vármegye befogadni nem akart. — Így mutatta ő meg, hogy a zsidó nem csupán üzérkedő, de jó köztisztviselő is tud lenni — és így szerzett a keresztény nép között tiszteletet és megbecsülést a zsidóságnak. S mind amellett, hogy hithű zsidó elveket vallott és hűséges életpárja rituális házat vezetett, a kereszténység előkelőségei, mágnások, magasrangú papok, egyházi és világi dignitáriusok nagyon is gyakori vendégek voltak asztalánál.

Részlet a pesti Chevra Kadisa tagfelvételi dísztermében, a falon régi tóraszekrény-függönyök, az asztalon ezüst szédertál és ezüst tóradíszek.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

LONDONI LEVÉL.

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Szombat délután volt, látogatást tettem egy magyar hölgynél a London Hospitalban, amire az itteni konzulátus magyarbarát alkonzulja v. Jager úr kért fel. Ez a kórház a Whitechapelben fekszik és ez bírt arra, hogy lunchomat egy rituális vendéglőben fogyasszam el.

Keresve egy éttermet, eljutottam Houndsditch-be a lerongyolódott elszegényedett és bevándorolt orosz, valamint galíciai zsidó testvéreink városrészébe. Leírhatatlan piszok, rettenetes bűz omlott el az évszázados szűk utcákon. A környék nem volt bizalomgerjesztő, még kevésbé étvágyra ingerlő, de éhes voltam, így hát az utamba került udvarias policemant megkértem, mutasson egy kóser vendéglőt. Elkísért a házig és betessékelt. Elfogultan léptem a házba és rettegve gondoltam arra az ételre, ami itt reám vár.

Az első emeletre érve, tágas szobában, vakítóan fehér terítőjű asztalok mellől egy igen kedves mosolyú úr lép felém, kinek külső megjelenése is gentleman-like volt, a londoni Papa Kohn, a tulajdonos. A miliő megkapott, éreztem, hogy szerető zsidó emberek közé jutottam.

Egy sarokasztal mellé telepedtem és magam mellé invitáltam Papa Kohnt.

Feltűnt, hogy a terem fala körösköríil sikerültnél sikerültebb karikaturákkal van díszítve, mindeniken héber betűk. Kérdésemre, vajjon ez valamely zsidó nyelvű élclap illusztrációja-e, a követ kező kedves és követendő például szolgáló históriát mondta el.

„Közel húsz esztendeje, hogy e helyiséget megnyitottam. Vendégeim közül igen sokan ma is azon a helyen ülnek, mint látogatásuk első napján. Ezek az urak összeismerkedtek és ha szegények segélyezéséről volt szó, egymástól kértek egy shillinget, félkoronát és adták a szűkölködőnek.

Többek között jár ide egy M. Lewy nevű úr, akinek a City-ben cipőüzlete van. Ez az úr azelőtt 18 esztendővel lerajzolta egyik vendégemet. Ezt a képet magunk között, tréfából elárvereztük és befolyt 6 font és 10 shilling, ezen vérszemet kaptunk és egy újabb rajz 5 fontért kelt el. A két összeget kiegészítettük 12 fontra (körülbelül 300 korona) és létesítettünk ebből egy jótékony alapot. Minden rendes vendégem, ha az asztalhoz ül, tartozik egy pohárba egy pennyt dobni. Ezek a pennyk évente 110—120 fontot tesznek ki, melyet szegények javára bármely állandó vendégem igénybe vehet, anélkül, hogy a magajándékozott nevét közölnie kellene és a pénztáros azonnal kiadja egy nyugta ellenében. Ezt az alapot Lewy úr dilettantizmusa még szaporítja. A cipőkereskedő-festő ebéd ideje alatt rendesen az étlap hátára lerajzolja az egyik jelenlevő vendéget, aki a megtiszteltetést, hogy a galériában helyet kap — búsásan önkéntesen megfizeti. — Ez a vendéglő-oázis falai között látta már London legelőkelőbb zsidóit és ezek barátait, amit a karikaturák is igazolnak. Rothschildok, Montegu-ek, Montefioriek, Samuels, a postmaster general, ennek öccse a bankár, Sir Isaac Rufus, az ügyvédi kamara elnöke, néhai Adler főrabbi, Teck herceg a zsidó college patronátusa, stb. Ez a helyiség a képviselők gyülekező helye, úgy is hívják „The Jewish Parliament". Kérdésemre, ismer-e magyar zsidókat, látogatják-e a helyiséget, elmondta, hogy a mult évben többször étkezett nála egyik kántorunk Tkacs. Más magyart nem ismer. Ellenben bécsi, frankfurti, kölni, német és francia kereskedők és bankárok állandó látogatói, mert ezek csak rituális kosztot esznek. Minő gazdag és előkelő személyek ezek, bizonyítja az a tény, hogy London legelőkelőbb és legdrágább hoteljeiben, mint a Carlton Cecil stb. laknak. Pénteken délután a Carlton egyik vendége hídeget vásárolt Papa Kohnnál, mert szombaton nem használ kocsit, gyalog pedig a hosszú utat nem tehetí meg.

E sorokat azért kívántam Önhöz juttatni, hátha érdemesnek találja a közlésre, hiszen a jótékonykodás olyan formáját mutatom be, amelynek talán akadnak követői nálunk is

Én különben alaposan ráfizetek a kórházi látogatásra, mert ez nekem 313 pennyvel terheli majd az évi budgetemet. Felcsapok állandó vendégnek. És legalább meglesz az a hasznom, hogy a Mult és Jövő olvasóit tudósíthatom nevezetesebb eseményekről londoni levelek formájában, mert hiszen most, hogy állandóan ide járok majd étkezni, a londoni zsidó ügyekről bizalmasan informálva leszek.

Szerkesztő úr iránti kíváló nagyrabeesüléssel

London, 1913 február 1.

dr. László Berthold.

SZABÓ IMRE: HÁROM HANT — HÁROM KORSZAK.

Ipolyság, december.

Ködönt egy dombon, a vasúti úttest szomszádságában egy szürke kőfal rejtegeti a temetőnket. A sejtelmes kertből unottan néz kifelé egy vékonydongájú akác, ide-oda bólongat és reszketve meghajol, amint rácsap a zord őszi szél. Elhalt sárga leveleket és fakó kis galyakat hullat az apró földhányásokra, amelyeken nemsokára hólepedő terül.

A temetőnk haldoklik.

Az akác hívogat: gyere, gyere, látogasd meg kedves halottaidat és eszmélj vissza rájuk szent megilletődéssel. Most gyere, amikor nincs temetés és nem bánt a gyászolók leplezett megelégedése, a búcsuztató megfizetett bánata, a kísérők erőltetett részvéte. Ilyenkor jöjj egymagad, késő őszkor, amikor nincs jelen sem szomorúság, sem

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

kétségbeesés, amikor a sírdombok láttára az elmúlás és öröklét mélységes szelíd hangulata fogja meg a lelkedet.

*

Ahogy belépek, avart kerget a szél egy besüppedt kő körül. Leolvasom a nevet: *Reb Jaikef Weisz.*

Az ősz pátriárka kiszáll a sírjából. Görnyedt alakján fehér halottastalár; fején ezüstszegélyű föveg. Kék szemeiben finom, fölényes szatíra csillog: a hívők hívságot megvető életbölcsessége.

Úgy érzem, hogy kabátomnál fogva végigvezet a kis városon. Új házakat látunk; új emberekkel kifáradt, koraérett fiatalsággal találkozunk.

„Látod, mondja szelíden, ez azért van, mert semmibe veszik a tórát és nem a törvény, hanem a maguk akarata szerint élnek. Mi régiek nem siettünk az élettel. Tisztességgel szerzett portékámmal vásárról vásárra járva megdolgoztam a gyomromnak valóért, a lelkem pedig szent férfiak ránk testált írásaiból táplálkozott. És így jutottam el nyolcvan év után a határig, amikor az Úr hasonlóvá tett a földhöz, amelyből vétettem."

Az aggastyán szavában a gettó-zsidónak a változhatatlanban való megnyugvása, de egyúttal az a lappangó szabadsággondolat is rezgett, hogy *csak* Isten előtt kell meghajolnunk.

Ilyenek voltak a mi jó öregeink.

*

Egy másik hant mellé állok és más érzések rajzanak körül. A rög alatt *Schmidl Móric* fekszik.

Már ezüst szálak csillogtak a fején, amikor megismertem. A csöndes, derűs ember fiatalsága a mult század hatvanas éveibe esett, amikor külföldön a gondolat és vallásszabadság, nálunk a politikai függetlenség problémája izgatta az embereket. Láttam ebből az időből egy fényképet róla, amelyen magyar ruhában áll. A homlokán dacos akarat ül, de szelíd szemeiből bizodalom sugárzik. Ez az időszak az agyon nem fanatizált magyar zsidóból kiváltotta a tipikus hébert. Azt a keménynyakú bibliai fajtát, amely nem tukmáltat magára különvéleményeket. Nemes egyszerűségében az ős-zsidót láttam Schmidl bácsiban. Vallása a szeretet volt, amely a családi körzeten túl is éreztette a melegét. Utolsó helyére egész falvak parasztsága kísérte, mintha a zsidó bérlő a kegyuruk lett volna. És sírva gyászolták benne a jótevőjüket.

*

A modern zsidó legkifejezőbb típusa *Honti Henrik* volt. Csakhogy az ő viszonya a korhoz kölcsönhatáson alapult. Tanult és alkotott. Munka és fantázia, tervező készség és megkülönböztetett irodalmi ízlés éltették. Munkászubbonyban a szedőszekrény mellett robotolt nappal; éjjel írt és olvasott. Nem volt egy forrongó, meghasonlott lélek. Keresetlen, természetes írásaiban ott találom az egyéniségét. Amit Brandes mond egy fiatal dán íróról: „a vadember villámgyors és könnyed mozgékonysága és a kultivált férfi biztos és nyugodt szabadsága", ez csapódik le Honti munkában is. — Szegény barátom, fiatalon, tele művészi álmokkal szálltál sírba! Mennyi szépet födözhettél volna még föl a kies ipolymenti tájakon, amelynek a poézisét náladnál senki jobban ki nem érezte. Milyen tartalmas, harmónikus, szép ifjú élet ment veszendőbe veled!

*

Tünődésemből fölráz a nyirkos, hideg szél. Kedves halottaim eltűntek és már csak apró halmokat látok. Csönd van megint; áhítatos, szent nyugalom. Csak az akác koronája zizeg valami különös dalt enyészetről és föltámadásról.

Szociális munka

DR. PATAI JÓZSEF: PILLANATFELVÉTELEK A PESTI CHEVRA KADISA TAGFELVÉTELEIRŐL.

Sohasem fogom elfelejteni azt a pillanatot. A nagy díszterem körös-körül bevonva fekete drapériákkal, amelyeken régi aranyhímzésű selyem, atlasz és bársony frigyszekrény-függönyök csüngenek. A mennyezet csillárjai és a körös-körül lobogó gyertyák és gázlámpák fényében misztikusan ragyogtak az ünnepi áhítattól kipirult arcok és az asztalokon csillogó régi ezüst tóra-díszek. Minden oldalról arannyal és ezüsttel hímzett ősi szent betűk, nagy próféták lángoló szavai és fönt és lent az örök zsidó szimbólum, két egymásba fogódzó kéz. Fönt a baldachinos pódiumon a fekete bársonnyal bevont és ezüst templomszerekkel telerakott asztal mögött férfiak, kik méltán viselhetik az „Izrael nagyjai" nevet, szemükben a szent munka tüze ég és homlokukon az évezredes tradíció glóriája. És egy hang szólt hozzám az ősök

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

szent nyelvén: „Ochinu ató“ — „testvérünk vagy“. És lelkemben felidéződtek a régi szent pillanatok, amikor még tiszta gyermeki lélekkel álltam a frigy-szekrény előtt és megfürödtem az ünnepi fényben és az áhítat lobogó sugaraiban.

És körülöttem felhangzott, mint menyegző után „Mazol tov! Mazol tov!“ Valami csodás frigyet köt itt a halál az élettel. Mintha az a két egymásba fogódzó kéz ott fenn az Élet és a Halál békekötését szimbolizálná.

Sohasem fogom elfelejteni azt a pillanatot.

*

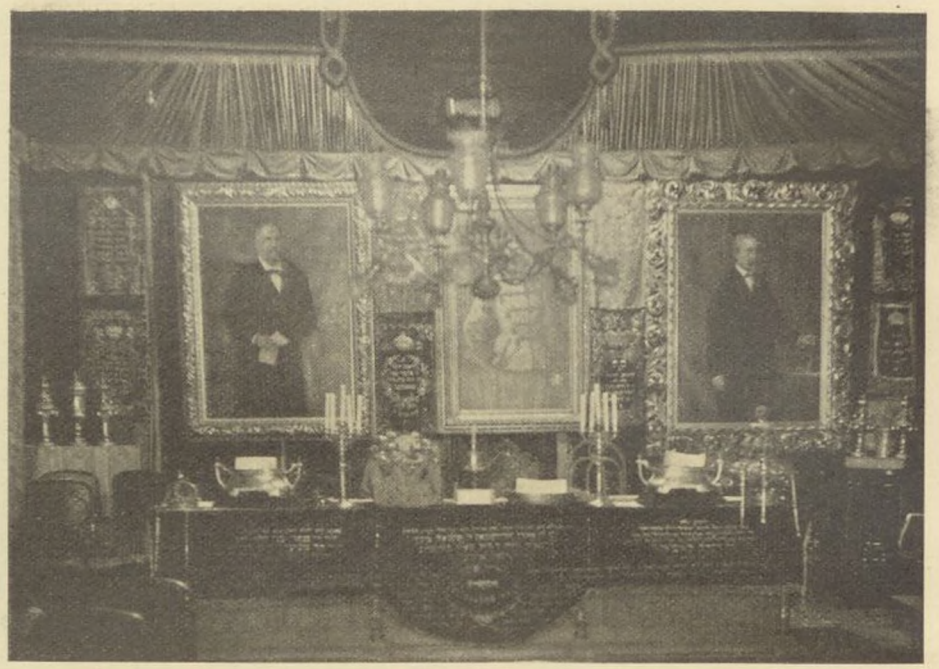

A pesti Chevra Kadisa tagfelvételi termének dekorált pódiuma. Fönt középen a király, oldalt a Chevra régi elnökeinek arcképei. Körös-körül héber szöveggel telehímzett fekete bársony drapéria és rajta számos régi tóraszekrény-függöny. Az asztalon pedig régi ezüst szertartási tárgyak.

Némán, szótlanul állottam fönt az emelvény előtt. És szóltak hozzám testvéreim: „Beszélj valamit testvér, beszélj valamit!“ És én állottam némán a szent káprázatban, egyetlen szó sem jött ajkamra. És úgy éreztem, hogy ez a hallgatás itt a legszebb hódolat.

*

Ki gondol itt ebben a szentélyben a halálra? Köröskörül a Tóra jelvényei és mindaz, ami Izraelnek élete, fönt a pódiumon a megifjuhodott magyar Izraelnek nagy és ifjú harcosa, minden arcon öröm ragyog, minden szemben boldogság sugárzik, — ki gondol itt az elmúlásra?

Nem a halált díszítik itt, hanem az életet. Nem az elmúlást engesztelik, hanem az örökkévalóságot.

Boldog apák elhozzák kis gyermekeiket, hogy már zsenge korban az élet tagjaivá avassák, az élet útjára készülő ifjú eljön, hogy részesévé váljék

A pesti Chevra Kadisa tagfelvételének záróünnepélyéből.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A pesti Chevra Kadisa tagfelvételi dísztermének pódiuma az elnökséggel.

a zsidó életnek és az elmenők és félig távozók jönnek, hogy egy szent szállal belekapaszkodjanak a zsidó tradíció örökkévaló szentségébe.

És akik jönnek, elhozzák zsidó szívük ajándékát, az áldozatokat.

Szeretettel és hódolattal hozzák.

Két ifjú jött, kik künn a makkábik örökéért harcolnak egész testükkel, egész lelkükkel.

„Testvérekül fogadunk — szóltak hozzájuk — de tőletek, kik életetekkel és véretekkel áldoztok Cionért nem várunk aranyáldozatot". És a két ifjú felelt: „Cion szentélye, népünk oltára ez és mi is áldozni akarunk."

Fönt az erkélyen egy drága tórafüggöny csüng, egy nagy királynő ajándéka, de ezerszer drágább az a másik nagy fekete tórafüggöny, egy szegény zsidó munkás ajándéka, aki egész életen át összekuporgatta a filléreket, hogy ezzel az ajándékkal mutassa be hódolatát a pesti Chevra Kadisának.

R. Eleázár Fiekeles, prágai rabbi és zsidó főbíró (1784—1826.)
Winterberg Gyula őse.

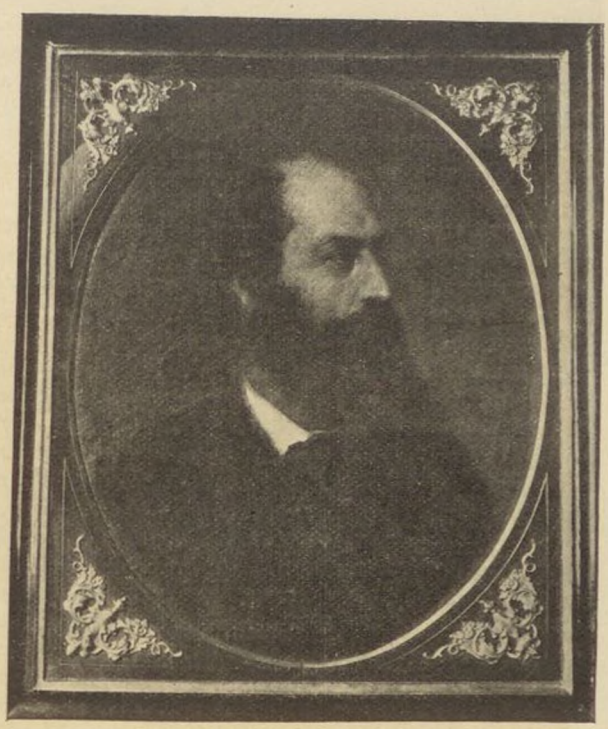

Moritz Hartmann német költő, (meghalt 1872.)
Winterberg Gyula családképeiből.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

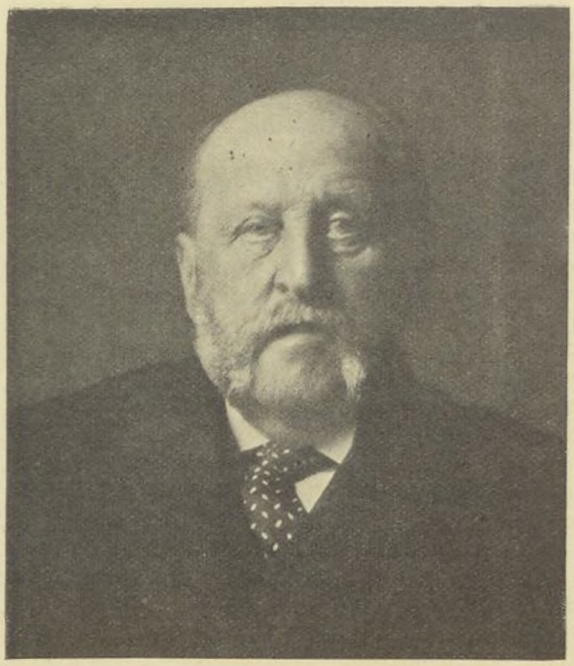

Winterberg Gyula udv. tanácsos, a pesti Chevra Kadisa elnöke.

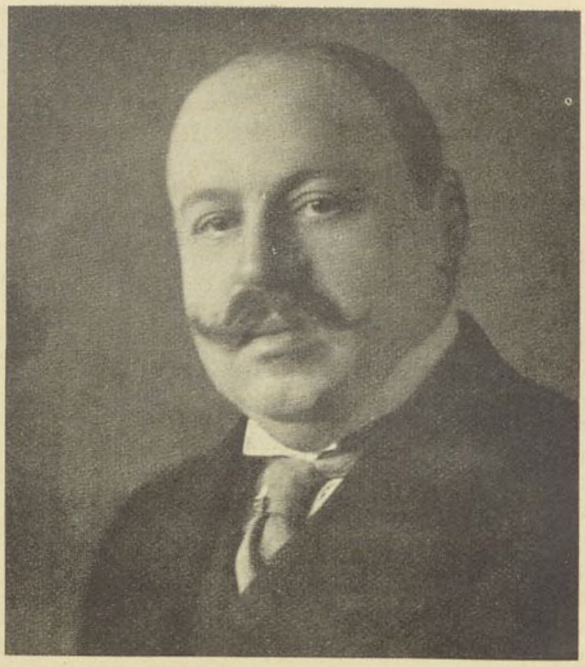

Dr. Mezei Ferenc kir. tanácsos, a pesti Chevra Kadisa ügyésze.

És az aranyak gyűlnek az emelvény tányéraiban. És aki a távolba tud nézni, látja, amint ezek az aranyak átváltoznak téglákká és építőkövekké. És a téglák és kövek egymásra rakódnak és újabb palotái épülnek az élet szenvedőinek.

*

S midőn a szent munka befejeztetett, eljöttek Izrael papjai és vénei, hogy a Tóra koronájával megkoszorúzzák a vezért, a nagy ősök méltó ivadékát, kit nagy poétalélekkel áldott meg az Úr. És a vezér lelke a távolba szállt és gyöngyöket hozott a messze multakból:

„És midőn a főpap a hatalmas irgalomvezeklés estéjén, amikor Isten előtt állott, hazafelé ment, fény sugározta be vonásait, a férfiak serege ujjongva követte a ház kapujáig, miközben Jeruzsálem csillagfényben álmodozott.

A régi pompának titokzatos borzadálya ragad meg bennünket, letünt képek állnak elénk akkor, amikor a teljesített szolgálatok után elválunk egymástól. Istennek tetsző, fölemelő volt a munka, megnyugodva tekintünk vissza és reményekkel eltelten előre.

Ó, Cion, drága régi otthon, sötétnek neveznek téged, pedig nekünk világos voltál te! A te varázsod még hatalmasan hat ránk, oly királyi pompában állasz te előttünk, hogy fejünket és nyakunkat büszkébben emeljük föl és homlokunkra méltóság ül és a próféta-fény nyomán, mint szellem szólal meg a régi ösáldás, mely Izraelt papi néppé avatta.

Így volt ez ezelőtt, népünk bájos gyermekkorában, amikor még minden virágos álmunk valóra vált. Ma keserű férfisorban állunk, boldog idők után kérlelhetlen sorsban, bölcsődalok után a létért való nehéz küzdelemben. Komoly időknek komoly szó dukál:

Testvéreknek egységes népe akarunk mi lenni,
Szükségben és bajban, kik összetartanak!

*

Így beszélt a vezér. És ahol így beszélnek, az a hely az életé, az a hely szent.

Toll-hegyről.

A MŰK. Hadd szóljon ma az ének a műkről. Hogy mik ezek a műk, nem könnyű kitalálni. Nem őslények, sőt ellenkezőleg, csak a napjainkban keletkeztek és még nem bizonyos, hogy micsoda fajú evolució útján. Őshüllők vagy ősmajmokra gondol a darwinista. De én nem vagyok természettudós, hanem csak csendes, részvételjes szemlélő és műkedvelő fotografus. Lássuk tehát a műk fotografiáit.

A MŰKERESZTÉNYEK. Hogy zsidókról van szó, ezt előrebocsátani majdnem fölösleges. De meg kell őket különböztetni az új kereszténytől, vagyis azoktól a zsidóktól, kik jó üzlet, jó

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

állás, vagy valamely hiúsági püspökfalat kedvéért egyszerűen megszöktek a zsidóság táborából és mint hős katonák a jobban fizető egyház kebelébe bujnak. Az ős keresztények ezekről is az utálat egy bizonyos nemével beszélnek, mondván: „Ezek a zsidók pénzért mindenre képesek, még a vallásukat is árúba bocsátják". És ez az, amiért a renegát nem csak önmaga ellen vétkezik, hanem bemocskolja tettével a hűtlenül elhagyott zsidóságot is. Azonban az új kereszténynél is veszedelmesebb fajta a *műkeresztény*, vagyis az a zsidó, aki a világért sem keresztelkedne ki, de minden zsidó üggyel szemben felcsap bizonyos „keresztény álláspont" hivatlan prókátorának. Országgyülési, megyei, vagy községi képviselő vagyok, de zsidó ügynek nem lehetek a szószólója, mert mit fognak szólni a keresztények? Nagy állást töltök be, bizonyos hatalommal rendelkezem, de zsidó ügyet csak nem támogathatok, mert mit fognak szólni a keresztények? Sőt tovább is megy a buzgó jó műkeresztény. Egy nagy banknak a vezérigazgatója és ha egy új Szent-Antal-kápolnára kérnek tőle segélyt Szentendréről, nagy elegáns gesztussal megadja, mert hiszen liberálisnak kell lenni, de ha hasonló kéréssel jönnek egy zsinagóga vagy zsidó iskola részére, kereken megtagadja, mert mit fognak szólni a keresztények, illetőleg mit fog szólni az az egy szál keresztény, akit mint „dísz-gojt" beválasztottak a „minjan" zsidót számláló igazgatóságba. Ezek a műkeresztények az igazi getto-fiak, akik még mindig nem tudják magukat egyenrangúvá emancipálni, akik még mindig közelebb állanak a csúszómászók fajához, mint az egyenes gerincűekhez. Akik még mindig nem mernek a saját agyukkal ítélni és a saját szemükkel nézni és akik természetesen igyekeznek minden alkalommal keresztény felebarátaink szeretetébe bujni. Pedig ha tudnák, hogy mit szólnak éppen ehhez a keresztények! Egyszer hallgatóztam az ajtó mögött és ezt hallottam egy igazi keresztény ajkáról: „Én nem szeretem a zsidókat, hisz' ehhez jogom van, de a belénk bujó zsidókat utálom. Ha zsidó az ember, hát legyen zsidó és ne akarjon minden áron műkeresztény lenni!"

A MŰHITETLEN. Egy nagy kabbalista szerint a hitetlenség is a hitnek egy bizonyos fajtája. Ez a fajta tiszteletreméltó is lehet. Mert hiszen minden meggyőződés tiszteletreméltó. De egészen más kategoriába tartozik a műhitetlen, aki minden alkalommal tüntetni szeret a hitetlenségével abban a hitben, hogy ez a műveltség kritériuma, helyettesítője és pótlója. „Ne higyj, hanem tanulj" — ezt tartja fényes Samu a zsidóság leggrandiózusabb eszméjének. De a mi műhitetlenünk se nem hisz, se nem tanul. Ő sokkal könnyebben veszi a dolgot, a világrejtélyek megoldhatatlan problémái az ő agyát nem igen zaklatják, a hitetlenséghez vezető küzdelmes utakon nem igen jártak az ő lakkcipős lábai, de ő hitetlen és cinikus, ami a lipótvárosi bakfisoknak különösen nagyon tetszhetik, mert ez most épp oly divatos, mint a legújabb szoknya- vagy cipőforma.

A MŰORTODOX. Két alműfajra oszlik: ortodox műortodox és neolog műortodoxra. Az első: ortodox községbe került, ahol esetleg vezető szerepre is tett szert, (amiről ő talán nem is tehet), azonban nem hajlandó életmódját az ortodoxia szelleméhez idomitani. Sokkal veszedesmesebb azonban a második alműfaj: a neolog műortodox. Ő maga jó étvággyal fogyasztja el uzsonnára a sonkászsemlyét, szombaton és ünnepnapkor áhitattal végzi hétköznapi munkáját, nincs a Tórának egyetlen törvénye, amelyet tiszteletben tartana, azonban — „elvileg" ő ortodox. Nem tudja ugyan, mi az a Sulchan Áruch, de elvileg ő a Sulchan Áruch alapján áll. „De mit árt ez?" — kérdi Ön. A felelet egyszerű. Nagyon is árt, mert az eredmény, hogy még a gyakorlatilag neolog sem érti meg azt, aki elvileg neolog és aki gyakorlatilag egyáltalában nem áll a Sulchan Áruch alapján, az is lebecsüli azt, aki elvileg nem áll a Sulchan alapján. És a neolog zsidóságot teljesen megakasztja fejlődésében az a szomorú körülmény, hogy a saját hivei sem tartják becsben a neolog gondolatot, amelyből annyi új és nagy zsidó érték fakadt.

A MŰKRITIKUS. A műk legcsunyább fajtája pedíglen az átvitt értelmű zsidó műkritikus, akit nem szabad azonban összetéveszteni az igazi értelemben vett műkritikussal, aki műveket bírál meg kisebb-nagyobb objektivitással. A műasztalos tudvalevőleg magasabb rendű asztalos, a műláb ellenben egyáltalában nem magasabb rendű láb. Az én műkritikusom pedig körülbelül úgy aránylik az igazi műkritikushoz, mint a műláb a műasztaloshoz. Az én műkritikusom annyira objektiv, hogy meg se nézi azt, amit kritizál, mert ő maga is fél, hogy a dolog befolyásolja és megváltoztatja az ő előre alkotott véleményét. Az én műkritikusom leszólja az ortodoxokat és a neologokat, a pesti hitközséget és a pesti chevrát, az Omikét és az Imitet, a cionistákat és az itoistákat, a nőegyletet és leányegyletet, a Makkabeát és az Énekkart, a Magyar Zsidó Szemlét és a Mult és Jövőt — neki mind-mind humbug és zsidó nagyzolás. De kedves uram, — kérdezi az ember tőle — megnézte-e már ön ezeket a dolgokat közelről? „Ugyan kérem, — feleli a mi műkritikusunk — érdemes is azt megnézni!?" És a strucc beledugja az orrát a szeméig és a füléig a homokba és akkor persze nem látja sem a grandiozus jótékonysági palotákat, sem a pezsdülő kultúréletet, és nem hallja sem az új zsidó élet ritmusát, sem az új énekek melodiáit. És a „műkritikus" édes álmát alussza abban a boldogító tudatban, hogy itt nem történik semmi, nem is érdemes itt csinálni semmit, és ezzel önelégülten igazolást talál arra, hogy — ő nem csinál semmit. *(Secundus.)*

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KRÓNIKA·ÉS·SZEMLE

AZ OMIKE ÚJ PÁRTFOGÓ TAGJAI. Mint már több ízben jeleztük, az OMIKE elnökségi határozata értelmében a pártfogó tagok, akik évi 20 korona tagsági díjjal lépnek be az egyesületbe, megkapják a Mult és Jövőn kivül a *dr. Hevesi* Simon szerkesztésében megjelent gazdag tartalmú Kultúr-Almanachot is mint tagilletményt díjtalanul. Akik 30 korona tagsági díjjal lépnek be az egyesületbe, megkapják a díszkötésü Kultúr-Almanachon kivül a Mult és Jövőt díszkiadásban. Ezt a kedvezményt az OMIKE nemcsak az újonnan belépő pártfogó tagoknak, hanem a régieknek is nyujtja, amennyiben a portóra szükséges 30 fillért szerkesztőségünknek előzetesen beküldik. Utolsó számunk megjelenése óta a következők léptek be az OMIKE pártfogó tagjai sorába:

30 koronás tagsági díjjal: Schvarcz S. és Társa Budapest, Ifj. Deutsch József főkönyvelő Csorna.

20 koronás tagsági díjjal: Dr. Csergő Hugó iró Budapest, dr. Singer Bernát főrabbi Szabadka, Telekes Béla iró Budapest, Krausz Adolf kereskedő Budapest, Cziring Ármin kereskedő Budapest, Wieg Fülöp kereskedő Budapest, dr. Pilissy István ügyvéd Budapest, Wolf Gyula Budapest, Hajdu Jenőné Budapest, Löwinger Henrikné Budapest, dr. Binét Manó orvos Budapest, Friedmann Kálmán szabó Budapest, Markovics B. és Társa Budapest, Pick Adolf kereskedő Budapest, Reich Jánosné Budapest, Bermann Miksa máv. felügyelő Budapest, Nádas Sándor hivatalnok Budapest, Stein Márton hivatalnok Budapest, Jakab Izidor hivatalnok Budapest, Adler Jakab ékszerész Budapest, Réthi N. kereskedő Budapest, Braun Ignác kereskedő Budapest, Vajda Samu Budapest, Schlinger Jenő szűcs Budapest, Szőts Kamilla kereskedő Budapest, Guttmann Hugó Budapest, Vajda Mór kereskedő Budapest, Valkó Ferenc kereskedő Budapest, Zirner Frigyes kereskedő Budapest, Heller Jakab kereskedő Budapest, Schmidl Zsigmond kereskedő Budapest, Fischer Ármin szűcs Budapest, Herz Simon vendéglős Budapest, Deutsch Antal kereskedő Budapest, Grünwald Ferenc kávéháztulajdonos Déva, Weisz Leó Szabadka, dr. Vécsei Jenő orvos Szabadka, Ungár József földbirtokos Szabadka, dr. Récsei Ede Szabadka, Obláth Károly Szabadka, Weinberger Mór és Fia Szabadka, Kecskeméti Mihály Kecskemét, özv. dr. Szivessi Lászlóné Szeged, Varga Mihály Szeged, Kohn Manóné Szeged, dr. Günsz Áron hittanár Temesvár, Balog Marcel Törökkanizsa, Bálint Jenő Törökkanizsa, Lóránt M. bankigazgató Törökkanizsa, dr. Spitzer Mór orvos Vágújhely, dr. Tyroler Ernő ügyvéd Vágújhely, Herzog Géza földbirtokos Vágújhely, Perl Manó kereskedő Vágújhely, Eisenberg Ödön kereskedő Vágújhely, Löwinger Emilné Vágújhely, dr. Angyal Lajos ügyvéd Vágújhely, Eiser Emilné Vágújhely, Eliász Imre Vágújhely, Tauber Hugó gyáros Vágújhely, Salvendy Pál gyáros Vágújhely, Lánczet Mózes Gyergyóbékás, Manheim Testvérek terménykeresk. Ada, Ifj. Adler Zsigmond Ada, Szőlősi Győző Párkány, Verő Adolf tanár Temesvár, Deutsch Lipót Verbó, Horváth Emil Mohol, Fodor Miksáné Szeged, Anisfeld Zsigmond máv. ellenőr Szeged, Fränkel Sándor nagykereskedő Óbecse, Steiner Nándor Óbecse, Weinmann Miksa kereskedő Szeged, Silbermann Andor kereskedő Szeged, Bleier Sándor Óbecse, Deutsch Andor hitk. alelnök Arad, Balog Arnold Szabadka, Rotter Sándor gyáros Nagyatád, Nuszbaum József Déva, Ledner Mór fémárúgyáros Budapest, Schlesinger Jakab nagykereskedő Budapest, Arányi Ignác igazgató Budapest, Brasch Izidor kereskedő Budapest, Bodnár és Társa Budapest, Halász Kálmán igazgató Budapest, Schüller Ede cégvezető Budapest, Tuchten testvérek Budapest, Friedmann Adolf gyáros Budapest, Steinhardt Izsó nagykereskedő Budapest, Gál Béla nagykereskedő Budapest, Molnár Mihály kereskedő Budapest, Vizi Mór kereskedő Budapest, Kozma István kereskedő Budapest, Dobó Ede papirkereskedő Budapest, özv. Spitz Jakabné csillárgyáros Budapest, Goldsand Leó papirkereskedő Budapest, Bináter József papirkereskedő Budapest, Káldor Pál mérnök Budapest, Kriegler Sándor műépitész Budapest, Kriegler Frigyes ékszerész Budapest, Rosenfeld Ignác kereskedő Budapest, Glücksthal Gyula kereskedő Budapest, Schulmann Hermann szabó Budapest, Steinnetz József műasztalos Budapest, Tausz Lipót fakereskedő Budapest, Baum Elemér Budapest, dr. Székely Vilmos Kiskőrös, Auer Ignác kereskedő Budapest, Singer Elemér kereskedő Budapest, Kallós Ignác titkár Budapest, Murai Sándor hivatalnok Budapest, Baranyai Aladár hivatalnok Budapest, Grosz Izidor nagykereskedő Budapest, Székely Imre igazgató Budapest, Forgács Samu irodafőnök Budapest, Teszler Manó és Társa Budapest, Fischer Sándor cégvezető Budapest, Hoffmann Mór vasúti felügyelő Budapest, Grünwald Vilmos férfiszabó Budapest, Sajó Ignác Budapest, Bodrogi József Budapest, Lovas Pál igazgató Budapest, Schlesinger Lipót nagykereskedő Budapest, Friedländer Ármin gyáros Budapest, Márfai Arthur fogorvos Budapest, Wolfner Gyula és Társa nagykereskedők Budapest, Berkovits Dezső szabó Budapest, Weil Arthur Budapest, Saenger Gyula m. k. á. v. főmérnök Budapest, Weinberger Zsigmond hitk. alelnök Eger, Leitner Ferenc Jászberény, Berger Vilmos Jászberény, Neuberger Ignác hitk. elnök Jászberény, Schatz Henrik Jászberény, dr. Weisz István Jászberény, Herczeg Jenő igazgató Jászberény, Steinbach Béla Jászberény, Leitesdorf Dávid Jászberény, dr. Hajdu Árpádné Jászberény, Hoffmann Illés Jászberény, dr. Grosz Gyula ügyvéd Párkány, Renner Géza gyáros

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Jászberény, Salzer Miksa fakereskedő Párkány, Bruck Miklós Szolnok, Grauber Samu Szolnok, Izr. hitközség Arad, Klauber Izsó vezértitkár Temesvár, dr. Ürményi Dezső ügyvéd Temesvár, Brück Rezső Temesvár, dr. Wiener Mór ügyvéd Temesvár, dr. Löffler Géza ügyvéd Temesvár, Rosenthal Hermann kereskedő Temesvár, Weisz Helén Temesvár, Káldor Zsigmond nagytőzsdés Temesvár, dr. Weisz Ferencné Temesvár, dr. Szidón Miksa ügyvéd Nagyszombat, Schusitzky Mór keresk. Temesvár, dr. Róth Dezső ügyv. Temesvár, Bálint Andor fakereskedő Temesvár, Aut. orth. izr. hitközség Temesvár, Kosztolicz Adolf Szombathely, Ifj. Schlesinger Adolf földbirtokos Csorna, Mangold Lipót könyvkereskedő Nagybecskerek, Fischer Dezső hitk. elnök Kőbánya, Sípos Adolf a Magyar Fém- és Lámpaárúgyár R.-T. csillárosztályának főnöke Kőbánya, özv. Friedmann Vilmosné nőegyleti elnöknő Kőbánya, Szécsi Gyula kereskedő Budapest, Krakkauer Ármin Budapest, Feuerstein Ferenc könyvkötő Budapest, Deutsch Simon kereskedő Budapest, Kóbor Imre mérnök Budapest, Porgesz Mór kereskedő Budapest, Oser Albert gyáros Budapest, Singer Adolf gyáros Budapest, Bánd Gyula kereskedő Budapest, Stern Vilmos gyáros Budapest, Winter Miksa Budapest, Stern Ignác kávés Budapest, Neuwald Samu aranyműves Budapest, Oppenheimer Rezső irodafőnök Arad, dr. Oszterweil Lászlóné Arad, Braun Gusztáv szállodás Arad, Halmos Gyula fogorvos Arad, Farkas Samu kereskedő Arad, Farkas József kereskedő Arad, Weisz Mór és fiai gyáros Arad, dr. Morgelnstern Gyuláné Arad, Fényes Kálmánné Arad, Grünvald Imre gyógyszerész Mezőberény, Stern Adolf Mezőberény, dr. Halász Aladár ügyvéd Gyoma, Tauber Zsigmond fakereskedő Nagykálna.

Ezúttal is hálával kell megemlékeznünk azokról, akik nemes buzgalmukban a taggyűjtés körül is fáradoztak: Neubauer Pál főrabbi Vágújhely, dr. Kálmán Ödön főrabbi Jászberény, Kiss Sámuel Párkány, Simon Márton Gyergyóbékás, dr. Fürst Béla, az Ezra fiúnevelde igazgatója Szabadka.

A TEMESVÁRI „HATIKVA" cionista egyesület január hó 25-én tartotta a Vigadó termeiben ez évi báljját, amelyen a temesvári zsidó ifjúság színe-java vett részt. A táncmulatságot koncert és felolvasás előzte meg. Utóbbira meghívták szerkesztőnket, dr. *Patai* Józsefet, aki a modern héber költészetről tartott előadást, bő szemelvényekben ismertetve a mai héber költészet főbb képviselőit és irányait. Az előadás után babérkoszorút nyujtottak át a „Hatikva" nevében dr. Patainak, akit az előkelő közönség lelkes ovációval ünnepelt. A koncert programmját *Klein* Ernő zongoraművész kitünő zongorajátéka és Bálint Béla színművész pompás énekszámai töltötték ki. Előbbi *Neubauer* Vilmosnak, a temesvári Lloyd-klub titkárának mély kompozícióit adta elő. A tánc megkezdése előtt még tombolajáték volt, melyen a jeruzsálemi „Becálél", iparművészeti iskola remek ezüst filigrán munkáit sorsolták ki. A Becálél-tárgyak általános feltünést keltettek. Az est sikere körül nagy érdemeket szerzett *Merbl* Arnold építész, elnök és *Vermes* Ernő kalapgyári cégvezető, akik a „Hatikva" ügyét nagy energiával és lelkesedéssel karolják fel. A bál tisztajövedelmét a Palesztinába bevándorolt jémeni zsidók számára építendő munkásházak javára fordítják.

AZ OMIKE JANUÁRI FELOLVASÁSAI. Az Omikének idei, második felolvasóciklusa három előadóestből állott. Január 8-án dr. *Adler* Illés pesti rabbi olvasott fel meleg hangú s színesen megírt részleteket a zsidó legendák világából. Utána dr. *Forró* Pál fejtegette a vallás jelentőségét széles szociológiai alapon. Az érdekes és eredeti felfogású értekezést be fogjuk mutatni olvasóinknak. Január 15-én dr. *Flesch* Ármin mohácsi főrabbi optimisztikus lélekkel meglátott képet mutatott be a jövő vallásáról. Majd *Csergő* Hugó olvasott fel gyönyörű verseket, amelyeket legjobban úgy méltathatunk, hogy sorra bemutatjuk azokat olvasóinknak. Végül dr. *Hevesi* Simon előadta Münchausen bárónak „Tinéktek" című versét, *Patai* József fordításában, amelyet a legutóbbi számunkban közöltünk. Január 22-én *Vészi* József miniszteri tanácsos tartott pompás szabadelőadást a zsidóság

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, valamint az OMIKE pártfogó tagjait, akiknek előfizetésük, illetve tagságuk január hóban lejárt, szintúgy azokat, akik előfizetési, illetőleg tagsági díjjal hátralékban vannak, szíveskedjenek a megfelelő összeget minél előbb beküldeni, nehogy a lap küldése fennakadást szenvedjen.

MULT ÉS JÖVŐ KIADÓHIVATALA,
BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-U. 6.
CHEQUE- ÉS CLEARINGSZÁMLA: 29811. □□□

„Mult és Jövő" 1912. évfolyamához

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

kaphatók a „Mult és Jövő" kiadóhivatalában: Budapest, VI. ker., Podmaniczky-utca 6. szám. Ára **az összeg előzetes beküldése ellenében** portómentes küldéssel 2 korona 50 fillér, a díszkiadáshoz 3 korona

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

és a publicisztika viszonyáról. Az érdekfeszítő és mély gondolatokkal telített előadást, amelyet a feledésnek kitenni nagy veszteség lett volna, megrögzítette a Mult és Jövő stenografusa, Maron Árpád és olvasóink bizonyára hálásak lesznek Vészi iránt, hogy a stenogrammot átnézve és átdolgozva, előadását a Mult és Jövő publikuma számára hozzáférhetővé tette. Utána dr. *Bandé* Zoltán kispesti főrabbi olvasott fel tartalmas fejtegetéseket a nő neveléséről. A ciklus befejezéséül dr. *Hevesi* elnök festői képekben ábrázolta a zsidóság kultúrtörekvéseit a különböző korokban, reámutatott az Omike programmjának jelentőségére, majd rátért a Nőegyletek Országos Szövetségének jövendő nagy feladataira és végül meleg szavakkal berekesztette az Omike felolvasási ciklusát, amelyet folyton fokozódó siker kisért.

ZSIDÓ ÉLET KŐBÁNYÁN. Akik a főváros rohanó, siető életét éljük, nem is vesszük észre, hogy lassanként a perifériákon nagyszabású zsidó kultúrélet fejlődik, ami annál értékesebb, mert itt a szükebbkörű és melegebb viszonyok között minden még régi tradiciókba kapcsolódik. A kőbányai hitközség agilis, lelkes elnökének vezetése alatt rövid időn belül óriásit fejlődött. Nemrég épült gyönyörű temploma, melynek épületében a zsidó kultúréletnek is szép szentélyt emeltek. A hitközség tanácstermében *Liebermann* Manó hittanár vezetése alatt sűrűn folynak a zsidó ifjúsági ünnepélyek, amelyeket a kőbányai hitközség színe-java frekventál. Legutóbb február hó 2-án rendeztek gazdag programmú ünnepélyt. *Fonó* István nyitotta meg az estélyt, meleg szavakkal üdvözölve a vendégeket és különösen az OMIKE képviseletében megjelent szerkesztőnket, dr. *Patai* Józsefet. Ezután Weisz Árpád hangulatos szavalata következett, majd *Schlesinger* Béla zsidó dalokat zongorázott *Donáth* Jenő kiséretével. *Göncz* Pál pompás monológot adott elő. Utána *Fonó* István szépen és tartalmasan megirt értekezést olvasott fel Bacher Simonról, születése 90. évfordulója alkalmából. Sok érdekes adattal szolgált a dolgozathoz Fonó atyja, *Fischer* Dezső hitközségi elnök, akit Bacherhez rokoni kötelékek fűznek. *Sági* Ferenc mély érzésű szavalatai után Sipos István kitünő zongorajátéka következett, aki a Wittenberg Imrétől rutinosan elhegedült és az *Ehrenthal* Aladártól gyönyörűen elénekelt zsidó dalokhoz mélyen átérzett kiséretet komponált. A ifjúságnak ilyen intenziv belevonása a kultúréletbe valóban követésre méltó példaként állitható oda minadazoknak, akik a zsidóság jövőjének megmentésére törekednek.

JUBILEUM. A Makkabea, a budapesti cionista egyetemi hallgatók agilis köre, a most megindult félévvel lépett alapitásának XX. szemeszterébe. A jubiláris szemesztert multjához és a cionizmushoz méltó, komoly munkával teszi a Makkabea emlékezetessé. Körhelyiségeinek üléstermében (VI., Király-utca 36) május végéig minden szombaton este 8, és vasárnapon délután 5 órakor zsidó tudósaink és iróink tartanak előadásokat. A jubileumi ünnepségek március 9-én lesznek. Délelőtt ünnepi közgyülés, amelynek keretében dr. Kahan Nison fővárosi ügyvéd, a Makkabea egyik alapitója, tartja az ünnepi beszédet. Délután meeting, amelynek valószinűleg Wollfsohn Dávid (Köln), a cionista világszervezet volt elnöke lesz a vendégszónoka. Este díszkommersz zárja be az ünnepségeket. A cionista szervezet vezérlő bizottsága, az európai egyetemek cionista diákegyesületei és a magyarországi mértékadó zsidó tényezők delegátusokkal képviseltetik magukat a jubileumon.

TEMPLOMÉPITÉSI PÁLYÁZAT. A budai izr. hitközség az I. ker., Krisztina-körút, Vérmező-út, Várfok-utca és Csaba-utca között fekvő, általa megszerzett 1462 négyzetölnyi telken egy, a kor kivánalmainak megfelelő monumentális templomot és községházat kiván épittetni és erre a célra már a mult év január havában szükebb körű pályázatot hirdetett. — Ezen pályázat azonban sikerre nem vezetvén, amennyiben a beérkezett pályatervek egyike sem fogadtatott el kivitelre, a hitközség most nyilvános interconfessionális pályázatot hirdet 1913 május 8-iki lejárattal, úgy a templom, mint a községháza terveire. — Tekintve a hely gyönyörű fekvését, mely monumentális középület emelésére kiválóan alkalmas és a feladat szépségénél fogva épitőművészeink ambicióját előreláthatólag a legnagyobb mértékben fogja felkelteni és tekintettel arra, hogy maga a hitközség semmi áldozatot sem kimél, hogy tényleg oly tervet kapjon, melynek alapján a fővároshoz méltó szép templomot emelhessen, remélhető, hogy épitőművészeink minél számosabban fogják a versenyt felvenni az eléjük tűzött szép probléma megoldására. A pályázati programm és a telek helyszinrajza a budai izr. hithözség titkári hivatalában (II., Lánchid-u. 4. sz.) d. e. 9—12-ig díjmentesen kapható.

GYERMEKFELRUHÁZÁSI „ÜNNEPÉLYEK". Hivatást töltöttek be a vidéki nőegyletek a multban, amely a jövőben csak nagyobb és értékesebb lehet. És hogy a megváltozott idők szavát is megértették, igazolja, hogy bizonyos szociális bajok iránt különös megértést tanusitanak. Igy újabban nagy súlyt helyeznek a gyermekvédelemre. Felruházzák a szegény gyermekeket tetőtől talpig, helyesen úgy gondolva, nagyon sokat ér, ha azt az ártatlan csöppséget megmentik egy tüdőgyulladástól, vagy egy emberi életre szóló más nyavalyától, amit a fogyatékos ruházat okozhat. Honoráljuk is jótékonyságukat és a jótevést, csak egy kis megjegyzésünk volna hozzá. Különösen a felruházás annyira a nyilvánosság bevonásával, ünnepéllyel és ünnepeltetéssel történik, ami a tisztultabb jótékonyság intencióival egyáltalán nem fér össze. Éppen ez oknál fogva a „szégyenlősek", akik minden esetre az érdemesebbek, igénybe sem vehetik. Olvassuk X városban ilyen, Y-ban meg olyan ünnepéllyel kapcsolatban történt a felruházás. Az ilyen ünnepélyek a fel-

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ruházottak lealázása és amit épít a testen, lerontja a lelken. Hiszen a felruházás csak a gyermekek és nem a felruházók kedvéért történik. Bizony jó lesz ezen gondolkodni!

Új Könyvek

ANTAL SÁNDOR: A TRONDJEMI HERCEG KÍSÉRETÉBEN.

Antal Sándor a Mult és Jövő olvasóinak jó ismerőse. A mult évfolyam több érdekes cikke került ki a tolla alól és éppen a mai számunkban egészen eredeti hangon és eredeti formában mondja el hitvallomását s a zsidósághoz való belső megtérésének történetét. Mindezt, különösen abból az alkalomból említjük meg, hogy könyvalakban megjelent „A trondjemi herceg kíséretében" című regénye, mely két év előtt A Hét hasábjain látott először napvilágot. A regény méltatását és értékelését elvégezte a napisajtó. Mi csak annyit regisztrálunk, hogy ez a szép, mélységes és különös könyv a legnagyobb melegségét és legközvetlenebb zenéjét akkor éri el, mikor az írója egy idegen északi miliőbe egy darab zsidó életnek rajzát szövi bele, mikor távoli emlékként megelevenedik előttünk a zsidó Hutter Benjámin alakja. Nem is tudjuk, hogyan és miképen kerül ide, északi hercegek és hercegnők társaságában, de itt van, meleg, szenvedő és annyira emberi mivoltával; és ez nem öntudatos művészi fogás, hanem az író magafelejtkező odaengedése. De nem akarjuk továbbra is a mi speciális nézőpontunkból szemlélni ezt a könyvet. Hiszen általános irodalmi szempontból is olyan nyereséget jelent ez a regény, hogy a leguniverzálisabb mértéket illik reá alkalmazni.

A Trondjemi Herceget Kner Izidor adta ki Gyomán. És ez mintegy új fejezetet jelent ennek a könyvnek és egyszersmind a magyar könyvkiadásnak történetében. Kner Izidor Gyomáról egyszerre felveszi a versenyt a legnagyobb fővárosi kiadócégekkel és pompás ízlésről tanúskodó kiadványaival egyszerre kultúrgócpontot teremt a vidéken, mely eddig csak importterület volt. A Kner Izidor-cégről eddig is tudtuk, hogy az illusztrált báli meghivók millióit szállítja szerteszét egész Európába. A „Könyv a könyvről" című díszalbumából pedig, mely néhány hét előtt jelent meg, sok fővárosi nyomda tanulhatna. A trondjemi herceggel azonban, amelyet bizonyára egész könyvsorozat fog követni, a Kner Izidor-cég bevonult a nagystílű magyar könyvkiadók közé. Antal Sándor regénye, melyet Geiger Richárd illusztrált, kapható minden könyvkereskedésben, ára 4 korona.

AZ
Athenaeum-Könyvtár
legújabb kötete:
Az északi irodalom legfinomabb pszichológusának vonzó, érdekes és poétikus munkái:
GEIJERSTAM:
Az öcsike — Az örök rejtély
Két regény. 384 old. Ára . . . . . Kor. 1·90
EDDIG MEGJELENTEK:
Kóbor Tamás: Komédiák. Nov. (424 old.) — *Bíró Lajos:* Glória. Nov. (448 old.) — *Balzac:* A szamárbőr. Regény. Ford. Harsányi K. (387 old.) — *Zola:* Pascal orvos. Regény. Ford. Gerő Attila. (448 old.) — *Dickens:* Két város. Regény. Ford. Bálint Mihály (448 old.) — *Anatole France:* A Pinguinek szigete. Regény. Ford. Bölöny György (320 old.) — *Csehov:* Az orvos felesége és más novellák. (384 old.) — *Bölsche:* Szerelem az élők világában. Két kötet. (1152 old.) — *Tolsztoj:* Hadzsi-Murat. Regény. Az ördög. Elb. (374 old.) — *Voss Richard:* A költő és az asszony. (384 o.) — *Tóth B.:* A boldogasszony dervise. (384 o.) — *Maupassant:* Egy élet. (372 o.) — *C. F. Meyer:* A barát nász és egyéb novellák. Ford. Lányi V. (384 o.) — *Heltai Jenő:* Hét sovány esztendő és más elb. (384 o.)
Egy-egy kötet ára Kor. 1·90
Kiadja az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvény-Társulat. Kapható minden hazai könyvkereskedésben.

Magyar Élet- és Járadék-Biztosító-Intézet m. sz.
Budapest, VI., Andrássy-út 8. szám (saját ház).
A szövetkezet elnöke **gróf Széchényi Aladár**, alelnöke **gróf Erdődy Tamás.** — Az igazgatóság: **báró Rudnyánszky József** elnök, **Dénes Tibor** vezérigazgató, **Forrai M., dr. Lévai Zs.**

Az intézet szövetkezeti alapra lévén fektetve, az össznyereség 70 százaléka a biztosított tagok közt a díjfizetések arányában felosztatik.
Az intézet az életbiztosítás összes nemeit műveli jutányos díjak és előnyös feltételek mellett. Ajánlja különösen a halál esetére szóló biztosítást a család ellátására, kölcsönös biztosítást a házastársak részére, a halál és elérés esetére szóló vegyes biztosítást, kiházasítási biztosítást leányok részére, esetleg nevelési járadékkal kapcsolatban.
Ajánlja a nyugdíjbiztosítás különböző nemeit, özvegyi nyugdíjat, gyermeknevelési pótlékot és özvegyi végkielégítést.
Az összes biztosítási módozatoknál kívánságra a rokkantsági kockázatot is elvállalja az intézet olyként, hogy munkaképtelenség esetén a biztosított a fizetés alól felmentetik. Az intézet orvosi vizsgálat nélkül is köt a legelőnyösebb feltételek mellett biztosításokat.
Bővebb felvilágosítással készséggel szolgál az intézet igazgatósága.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Szerkesztői üzenetek

MUNKÁSVÉDŐ. Mi is ebből a szempontból tartottuk Liebermann tanár tanulmányát általános érdekűnek. A zsidó jog munkástörvényei sok olyan intézkedést tartalmaznak, amelyeket csak a modern szociális gondolkodás valósított meg néhány helyen. Helyesen méltóztatott megjegyezni, hogy az a törvény, mely szerint „poel afilu bachaci jóm jachól lachazór bó" vagyis a munkás bármikor napközben is abbanhagyhatja a munkát — a sztrájk jog szankcionálása. Ez a törvény természetesen a mezei munkásra is vonatkozik és neki is megadja a munka megszüntetésének jogát, míg pl. a magyar törvény szerint a mezei munkást csendőrrel vezethetik vissza az aratógéphez. Hogy a munkás 3 évnél hosszabb időre el nem szerződhet, csakugyan nem kimondottan mózesi törvény, de Mózes V. k. 15. f. 18. Ibn Erra szerint ezt jelenti és hivatkozik Jesajás 15. f. 14. v.-re is, tehát úgylátszik ez a biblia időkből származó tradrciónak megfelelő. Hogy Liebermann nem sorolta fel a bibliai munkástörvények közt a szombati pihenés törvényét, annak a magyarázata egyszerűen az, hogy a szombati pihenés nem munkástörvény, mert hiszen egyenlő mértékben vonatkozik a munkaadóra, aki épp úgy, mint a munkás még a saját maga számára sem végezhet semmi nemű tilos munkát. Mi különben csak 2 részletet mutatunk be Liebermann tanulmányából, amely az egész kérdést tárgyalja és természetesen nem feledkezik meg azokról, akiket a talmudi anyag modern feldolgozásának úttörőiként ünnepel a tudományos világ.

P. POZSONY. Készséggel adunk azoknak helyet, csak tessék beküldeni. Hiszen éppen mai számunk egyik cikke is elpanaszolja, hogy Pozsonyból még nem sikerült a Magyar zsidó Múzeumnak régiségeket szerezni. Haladás lesz tehát, ha legalább fotografiákban mutathat be egyet-mást a Mult és Jövő, amely mint már többször megírtuk, szívesen viseli az összes költségeket.

AM-HOOREC, Ilyen talmudtraktatus nincsen.

M. SZIGET. Ha az önök chászidja úgy fejezte ki magát, hogy „ich bim ein Antiszemit von Fisch" — csak azt jelenti, hogy ő nem szereti a halat. Az „Antiszemit" egyenlő nála a „gyűlölő" szóval. Az ilyen szóértelem-elválasztások gyakoriak még a művelt nyelvekben is.

NEM KÖZÖLHETŐ. Héber vagyok. Öh áldott szent sárga folt. Imádságok. Kardos betűk. Különös házasság. A Sadchen. Reb Jajneszn.

ELSŐRANGÚ CIPŐK
EPSTEIN, Budapest, VI., Andrássy-út 40.
Telefon. Kobrak cipők dús választékban.

HERMES
MAGYAR ÁLTALÁNOS VÁLTÓ-ÜZLET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST, IV. KERÜLET, KORONAHERCEG-UTCA 5.
FIÓKPÉNZTÁRAK: V., Nádor-utca 25. (Tőzsdepalota). V., Dorottya-utca 8. VIII., Baross-tér 16.
Üzletköre a következőkre terjed ki:
Értékpapirok vétele és eladása a hivatalos napi árfolyamon.
Tőzsdei megbizások a budapesti, bécsi és az összes külföldi tőzsdékre a legkedvezőbb feltételek mellett.
Katonai házassági óvadékoknak beszerzése és az e célra szükséges okmányok megszerkesztése és benyujtása.
Sorsjegyek eladása készpénz- és részletfizetésre, igen jutányos fizetési feltételek mellett és kis havi részletfizetések ellenében.
Előlegek értékpapirokra legolcsóbb kamatláb mellett.
Külföldi pénznemek és ércpénzek vétele és eladása a hivatalos napi áron.
Chequek, utalványok, hitellevelek kibocsátása valamennyi európai és tengerentúli piacra.
Biztositások átvétele, sorsjegyek és részvények kisorsolásából eredő árfolyamveszteség ellen. Pénzbetétek kamatoztatása folyó- és chequeszámlára, valamint betéti könyvecskékre előnyös feltételek mellett.
Értékpapiroknak, okmányoknak és lepecsételt csomagoknak átvétele, megőrzésre.
Osztálysorsjegyek eladása.

Budapest legelőkelőbb helyén!
OPERA PENSIÓ
BUDAPEST, ANDRÁSSY-ÚT 21. SZ., II. EMELET LIFT.
Gyönyörű, **feltétlenül tiszta szobák,** ellátás nélkül is.
Diner-Abbonnement. Elsőrangú konyha, mérsékelt árak. Angol, francia, német társalgás.
TELEFON 82—14 SZ.

TÜDŐS JÓZSEF
FESTÉKKERESKEDÉSE
Állandó nagy raktár festék, kence, lakk, terpentin, enyv, festő, mázoló anyagok és szerszámok, háztartási cikkek stb.
BUDAPEST, IX., FERENC-KÖRÚT 18.
TELEFON 64—91. SZÁM.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Elkán Gyula szücs

Károly körut 19

Örök hűséget esküszik

a „BEAU BRUMMEL“ folyékony szappannak, aki egyszer azt használta. A „BEAU BRUMMEL“ szabadalmazott amerikai tiszta növényolajból készült folyékony szappan, az annak adagolására szolgáló készülék a Liquid soap dispenser. Rendkívül takarékos és tiszta. Ragályos betegségek áthordozása (mint a darabszappannál) kizárva. Nem utálatos, mint az elkocsonyásodott, hajas, poros, darabszappan. A készülék ára nikkelezett foglalatban, csavarokkal és kulcscsal . . **16**·— K
1 gallon (körülbelül 4 liter) kölni vízzel illatosított folyékony szappan, bádogdobozban, töltődugóval . **18**.— K

Raktáron tartja:

Geittner és Rausch

cég, főherceg udv. szállító,

Budapest, VI. ker., Andrássy-út 18/MJ szám. Saját ház.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

ALAPITÁSI ÉV
1862
· CHRONOGRÁPH ·
· REPETITION ÉS ·
ZSEBÉBRESZTŐK

CUENDET CONSTANT
Svájc, Francia-, Angol- és Németország zseb-, inga- és díszóragyárainak lerakata.
BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATÓRÁK, GYŰRŰÓRÁK JAVITÁSOK
INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAKTÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

MARX ÉS MÉREI
tudományos műszerek gyára. • Fizikai, Kémiai, természetrajzi műszerek. • Röntgen-Készülékek. • Tudományos műszerek.
Budapest, VI., Bulcsu-utca 7. szám. Telefon 21-06

Elegáns כשר vendéglő a nyáron át kerthelyiség.
Újonnan berendezve. — Ízletes, jó ételek. — Kitünő italok. — Lakodalmak és ünnepélyek alkalmával különbejáratú díszes szalon. :: ::
NEIGER J. Budapest, VI., Teréz-körút 4.

DIGESTOL
A gyomor- és bélműködést szabályozza
Kapható minden gyógyszertárban
Biztosan és állandóan ható
emésztő- és étpor
Eredeti doboz ára 1 és 2 kor.

Szőnyegjavitást elfogadunk!
PERZSA SZŐNYEGET
legolcsóbban szerezhet be
MAROKKAI-UTCA 4. (VÁCI-KÖRÚT SAROK).
Pontos cim! Pontos cim!
Perzsa szőnyegeket rendkivül jutányosan vásárolhat
Összekötőt 26—35 45, 50 K-tól feljebb. Átvetőt 125—150 180 K-tól feljebb. Szalon- és ebédlőszőnyegek különféle nagyságban és árban.
(Tessék a pontos címre ügyelni.)
PFEIFER LIPÓT ÉS FIA
MAROKKAI-UTCA 4. VÁCI-KÖRÚT MELLETT
Művészies szőnyegjavitás!

Dr. MISZNÉ
fűzőterme
Budapest, IV., Váci-utca 7. sz. I. emelet
Telefon 142—45. szám
Ajánlja kizárólag mérték után készülő szabadalmazott halcsontnélküli fűzőit.
Ismertető árjegyzék !! díjtalanul. !!

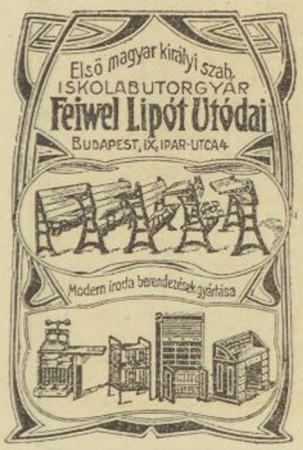

Schlesinger Jos.
Budapest, VII., Király-utca 1.
Mindennemű templomi aranyhimzések készitése, parochesz. Tóra-ruha, Almemor-takaró, Chuppa stb. Izléses, művészies kiállitás. Jutányos árak. Rajzok, minták s részletes ajánlatok ingyen és bérmentve.
Nagy raktár az összes zsidó rituális tárgyakból, templomi és házi használatra. Szefer tóra, kiékédes, tóradiszek, kina- és valódi ezüstből. Selyem talisz, imakönyvek stb.
Az összes zsidó irodalmi művek nagy raktára. A Magyar Zsidó Könyvtár (szerkeszti: dr. Patai József) kiadóhivatala. Zsidó ifjúsági és kultúregyesületi könyvtárak berendezése.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

REMÉNY
A „MULT ÉS JÖVŐ“
IFJÚSÁGI MELLÉKLETE

KONDOR IGNÁC: LEGENDÁK MÓZESRÓL.

II.

Izrael fiainak népe sokat tűrt és szenvedett a fáráó zsarnok uralma alatt; de azért kétségbe nem esett, mert bízott Istenében. De midőn a király kegyetlen parancsára gyermekeiktől akarták megfosztani az anyákat, feljajdultak az Örökkévalóhoz, hogy segítse és óvja meg kisdedeiket a zsarnok üldözései elől.

Ezen időben élt a Lévi törzséből származott Ámrám nejével Jochebeddel. egy igen jámbor istenfélő hitvespár. Két gyermekük volt, Áron és Mirjám. Mirjámot megszállotta Isten szelleme és azt jövendölé, hogy anyjának, Jochebednek majd fia születik, ki Izrael népét majd felszabadítja az egyiptomi rabszolgaság alól.

Jövendölése csakhamar beteljesült és midőn a fiúcska megszületett, fény töltő be a házat, mintha a nap sütne abban. Anyja elrejté a fiúcskát, ki csodás szépségű volt, három hónapig. De midőn az üldözők kutató szemeik elől továbbra el nem rejtheté, Isten sugallata folytán kis kosarat font sásból, azt kivül és belül bekente szurokkal és agyaggal, — hogy a víz ele ne folyhasson, azután kipárnázta és fiúcskáját abba fektette. Azután elvitte a kosárkát és a Nílus folyam partján kitevé azon helyre, hová a királyleány fürdeni járt. Jochebed nehéz szívvel távozott onnan; Mirjám azonban közelben maradt, — egy bokor alatt elrejtőzve, hogy nézze, mi történik majd az ő kis öcscsével.

Isten aznap nagy hőséget küldött Egyiptomra és a királynak nemes-szívű leánya Báthja szolgálóinak kíséretében lement a Nílus folyamhoz, hogy a szabadban megfürödjék. Báthjá, midőn megpillantá a kosárkát, egyik szolgálója által magához hozatta. Amin azt kinyitották és a királyleány meglátta a szép kis fiúcskát, ki sírdogált, mintha megmentéséért esdekelne, Báthja azt megsajnálta és elhatározta annak megmentését. A jelen volt egyiptomi dajka emlőjét azonban a fiúcska elfogadni nem akarta, mire Mirjám rejtekhelyéről elősietett és kérdé a királyleányt, hogy hozzon-e dajkát a héber asszonyok közül? Ez azt felelé: Tégy úgy, amint mondád!

Mirjám elszaladt és elhívta saját anyját. Jochebed dobogó szívvel sietett a királyleányhoz, hogy attól megtudja fiacskája sorsát. Amint oda érkezett, mondá neki Báthja, a zsarnok király nemes-szívű leánya: E szép fiúcskát fiammá akarom fogadni; vedd ápolásodba két évre és én fizetek neked azért naponkint két ezüstöt. Azután hozzad majd hozzám a királyi palotába!

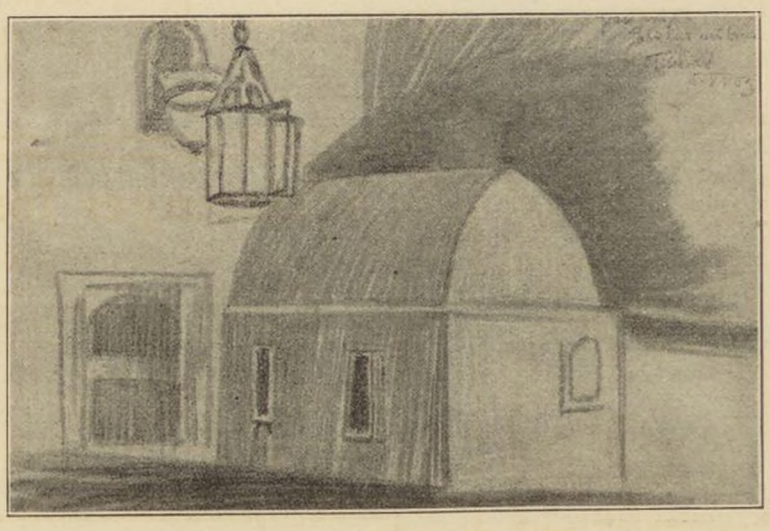

Struck: Rabbi Meir sírja.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Örömmel vette át Jochebed a gyermeket, anyai szeretettel keblére szorítá és halk de hő hálát rebegtek ajkai az Örökkévalóhoz megmentett gyermekéért.

Azután hazavitte, nagy gonddal és szeretettel ápolta és gondozta. Midőn két éves lett, a királyleány kívánata szerint elvitte hozzá a királyi udvarba, ki őt fogadott fia gyanánt magánál tartotta és elnevezte Mózesnek, azaz vízből kimentett fiúnak. Így jutott Mózes két éves korában a királyi udvarba, hol fény és pompa környezte, míg szülői és atyafiai rabszolgaságban sinylődtek.

III.

Mózes a királyi udvarban, mint a királyleány fogadott gyermeke a leggondosabb ápolásban és nevelésben részesült. Mivel igen szép és okos fiúcska volt, mindenki szerette és becézte őt. Egykor Báthja, a király leánya magával vitte atyjához, kinek szintén feltűnt a fiúcska szépsége és okossága. Annyira megtetszett az a mogorva fáráónak, hogy ölébe vette és játszadozott vele. A kis Mózes meglátva a király fényes koronáját, hirtelen feléje nyujtotta kezecskéjét és mielőtt azon valaki háborgathatta volna, saját fejére tette azt. Ámulat és rémület fogta el erre mind a jelenlevőket, maga fáráó pedig roppant haragra lobbant és azon kérdést intézé jelen volt tanácsosaihoz, hogy mi történjék e fiúval, ki a királyi koronát szentségtelen kézzel nemcsak hogy megérinté, de azt fejére is tette?

Bileám, a király legbizalmasabb tanácsosa azt mondá: Királyom, emlékezzél vissza azon álmodra, amelyet évekkel ezelőtt álmodtál és annak megfejtésére, amint azt neked megfejtettem. Sejtem és úgy rémlik előttem, mintha ez volna azon héber fiú, akinek részéről veszély fenyegeti a királyt és birodalmát. Azért tanácslom, hogy e fiút haladéktalanul ölesd meg!

A király leánya azonban, ki a kis Mózest nagyon szerette, annak védelmére kelt, mire a király mondá: megkérdezzük előbb Egyiptom bölcs bíróit és amint azok fölötte ítélnek, úgy történjék majd!

És egybehivták azonnal a legbölcsebb bírákat a király színe elé, kik közé azonban Istennek kiküldött angyala is vegyült. Ez egy bírónak alakját vevé föl és azok közé ült. A király a bírák elé terjeszté az ügyet és előadta, hogy miként nyúlt a gyermek a királyi korona után, melyet aztán a fejére is tett és felszólítá őket véleményadásra meg ítélethozatalra, hogy mi történjék ezért e fiúcskával?

Erre mondá az angyal: Ha tetszésedre volna, óh királyom, hozassék két serpenyő, az egyik telve drágakövekkel, a másik izzó parázzsal. Ha a gyermek a drágakövek után nyúl, akkor öntudatos szándékkal cselekedett és halálra ítélendő; de ha az izzó parázs után nyúl, akkor az csak gyermeki tudatlanságban meg ártatlanságban történt és a fiúcska életben hagyassék!

Ezen tanács megtetszett úgy a királynak, mint a többi jelenlevőknek is. A király parancsára hoztak egy serpenyőt telve izzó parázzsal és egy másikat telve fénylő drágakövekkel és a kis Mózes elé helyezték azokat. Ez máris a fénylő drágakövek után akart nyúlni, de az angyal az izzó parázs felé irányította a gyermek kezét; kivett egyett és kis gyermekek módjára a szájába vette és megégette azzal ajkait és nyelvét.

A király és tanácsosai ebből láthatták, hogy Mózes csak olyan, mint más gyermek és csak gyermeki tudatlanságában nyúlt a királyi korona után, miért is életben hagyatott.

Mózes azonban egész életén át nehéz beszédű volt, mivel ezen monda szerint gyermekkorában nyelvét megégette.

CSERGŐ HUGÓ: EGY KIS LEÁNY SÍRJÁN.

— „Fehér virágból szőjjük most ruhádat,
Korán elszállott angyalom.
Fehér virág — fekete bánat
Ez a magános sírhalom.

Óh, mennyi szépet vittél el magaddal
S utánad mennyi gyász maradt! —
Vak éjbe fult a legszebb hajnal,
Mielőtt fénye kifakadt . . .“

— „. . . Ne sírj, anyám, ne sírass engem,
Én túl vagyok már mindenen.
Örök derűbe fürdik lelkem
S rá nem tapadhat földi szenny.

Beteljesült fölöttem minden,
Amit az élet adhatott:
Örültem és szenvedtem itt lenn; —
Most én boldog halott vagyok.

Bajt, betegséget elfeledtem,
Mit szegény testem szenvedett,
De mindig érzem hűn köröttem
A te szerető szivedet.

Nem is itt lenn, a föld ölében,
Nem is e sír a nyughelyem,
A szereteted bölcsőjében
Alszom szelíden, édesen.

Tán meg sem haltam, nem is éltem, —
Ily jó hogy is lehetne a halál? —
Ily jóban akkor volt csak részem,
Mikor még szíved alatt hordozál.

Ne sírj, anyám, ne sírass engem,
Most még jobb nékem s melegebb:
Akkor szíved alatt pihentem,
Most benn, szívedben pihenek.“

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

DR. SINGER LEO: SZEMELVÉNYEK A LEGENDÁK KÖNYVÉBŐL.

A BESZÉD ÉS A HALLGATÁS.

Hadrián császár előtt egy alkalommal két minisztere vitatkozott. Az egyik a beszédnek, a másik a hallgatásnak volt a híve. A császár állításuk bizonyítására fogta tanácsosait.

— Felséges Uram! — szólott az első — a beszéd nélkül nem hódolhatnék neked, nem dicsérhetném a szépet, nem hirdethetném a jó és igaz nemes eszményeit.

— Elég! — szólt a császár. — Rajtad a sor — mond a másodiknak.

De alig hogy a hallgatásnak híve érveinek előadásába fogott, mellette termett az első és nem engedte szóhoz jutni.

— Felséges Uram, — szólt — az már még sem járja, hogy társam az én fegyveremmel, a beszéddel bizonyítsa a hallgatás előnyét.

CSALÁRDSÁG ÉS KÖNNYELMŰSÉG.

Az Úristen nagyon gonosznak tartotta a világot, vizet küldött rája, hogy özönével, hatalmas árjával elsöpörjön, elsodorjon mindent, ami mulandó a földön. Noé apánk azonban addig settenkedett körülötte (vele járt mindig, mondja róla a szentírás), míg az Isten megkönyörült rajta. Bárkát készíttetett vele, mely a víz felszínén úszva megmentette a biztos haláltól.

Mikor a Csalárdság neszét vette a dolognak, bekopogtatott a bárka ablakán.

— Hallod öcsém, — mondta — ha az Isten megkönyörült rajtad, tégy te is jót mással, bocsáss be bárkádba.

— Szívesen megtenném, de lásd, én a jövő számára mentem meg, ami megmenthető. Ide csakis a párjával juthat be halandó. Agglegényeknek itten nincs helye. Keresd meg gyorsan a párod és ha megtalálod, befogadlak szívesen.

— Ha csak az kell, — mondá a Csalárdság, — tíz ujjamra találok én százat — és vígan távozott. Abban az Istentől megútált romlott világban sem akadt azonban senki, ki a Csalárdságnak élettársa akart volna lenni, inkább elveszett. Búsan, kétségbeesetten járta a Csalárdság hegyet, a völgyet, midőn ugyanoly helyzetben látta közeledni a Könnyelműséget.

Örült mind a kettő, hogy egymásra akadt. Örök hűséget esküdtek ízében egymásnak és nászutazásra Noé bárkája befogadta őket.

Azóta mindig együtt élnek, hol az egyik felüti fejét, felbukkan a másik is. De azért korántsem boldog a házaséletük, folyton civakodnak, mert amit a Csalárdság szerez és összeharácsol, a Könnyelműség rendre elveri.

A Becalel jeruzsálemi iparművészeti iskolának egyik műhelye.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

A KÍGYÓ ÉS AZ EMBER.

— Te utálatos csúszó-mászó állat, minek teremtett téged az Isten? Mi hasznot nyujtasz te az embereknek és a természetnek, — kérdé az ember a kígyót. — És mondd csak, miért vagy oly gonosz, miért marod, harapod az embert, hisz nincsen neked semmi élvezeted abból. Beleharapsz, aztán odébb siklasz.

— Nem vagyok én megvetni való, amilyennek te engem mondasz — válaszolt a kígyó. — Nem is vagyok olyan gonosz, mint te. Iskolába járhatsz hozzám jobb erkölcsöket tanulni. Lásd én harapok, marok, mert az a hivatásom, nem élvezetből, nem érdekből teszem. De te harapod, marod, vérig sérted embertársaidat, mihelyt az utadban állnak, ha érdeked kívánja. S te élvezettel szipolyozod vérét. Magadra vess követ és tanulj tőlem önzetlen kötelességtudást.

A BETEG KOVÁCS.

— Csodálatos az én bajom, — szólt a kovács a kuruzsló bölcsnek. — A leghalkabb suttogást, beszélgetést megértem, de akármily erősen ütöm a vasat, annak a kiáltását nem hallom.

— Ez baj, de talán segíthetek rajta, — felelí a bölcs. Eredj haza szépen, holnap benézek majd hozzád.

Másnap a bölcs kovácsműhelyt nyitott a beteg szomszédságában és csodálatos hatása volt a vállalkozásának. A leghalkabb, a leggyengébb ütésre berohant hozzá a kovács és kérdőre vonta.

— Meg akartam csak mutatni néked, hogy mi a betegséged. Másnak halk ütését rögtön meghallod, de a magadét már úgy megszoktad, hogy észre sem veszed.

A VÍZ MEG AZ OLAJ.

Olajcsepp esett a vízzel telt pohárba. A szegény párának jól esett a hűsítő szomszédság, az égető szomszédság már majd felemésztette. A víz azonban nem jó szemmel nézte a körébe tévedt idegent.

— Miért bánt a jöttöm? — kérdé az olaj szomszédját. — Előkelő házból származom. Virágban születtem, onnan űztek ki az emberek, hogy szolgálatukba hajtsanak, épp úgy, mint benneteket. Nem érzitek bennem még a rózsaillatot? Belétek árasztom. Nem akarom én zavarni cirkulusaitokat, nem elegyedem közétek, hagyjatok csak a felszínen úszni békében.

— De miért maradsz ott a felső réteg fölött, mit büszkélkedsz, ha könyörületre számítasz. Jőjj le közénk, légy egyenlő velünk, akkor szívesen látunk.

— Nemesebb a fajtám, elegyülni veletek képes nem vagyok.

— Maradj csak ott, — szólott a víz és meg se védte, midőn az ember tüzes kanócával jött feléje, hogy felszívja vele.

KÖZGAZDASÁG

A LIPÓTVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR mérlege. A Budapest — Lipótvárosi Takarékpénztár Részvény-Társaság igazgatósága megállapította az elmúlt év mérlegét, melynek adatai a következők: Vagyon: Készpénz 492,854 korona 11 fillér. Más intézeteknél elhelyezett pénzek 1.461,927 korona 61 fillér, váltótárca 12.837,235 korona 79 fillér. Értékpapirok 499,791 korona 31 fillér. Előleg értékpapirokra 4.654,739 korona 79 fillér. Intézeti ház (építés alatt) 856,815 korona és 65 fillér. Folyószámlaadósok fedezet mellett 3.919,891 korona 83 fillér. Összesen 24.723,256 korona 9 fillér. — Tiszta nyereség 656,235 korona 96 fillér. Összesen 24.723,256 korona 09 fillér. A jövő hó 11-ére összehívott közgyűlésnek az igazgatóság javasolni fogja, hogy a tartalékalapnak 75,000 koronával (mult évben 60,000 koronával) való dotálása után, az esedékes szelvény 12 koronával váltassék be.

A PESTI VICTÓRIA-GŐZMALOM vagyonállása 1912 december 31-ikén. Vagyon: Lakház és irodaépület K 97,351·10. Gyártelep K 1.732,954·88. Részvénytőke K 3.600,000·—. Tartalékalap K 50,000·—. Adótartalék K 100,000·—. Törlesztési alap: Egyenleg 1912. évi január hó 1-jén K 2.212,431·15. Rendes leírás 1912-ben K 120,060·—. Rendkívüli leírás 1912-ben kor. 350,000·—. Összesen K 470,000·—. Levonva folyó évi átalakítási beruházások K 575,016·58. Marad K 2.107,414·57. Hivatalnokok nyugdíjalapja K 498,108·29. Betegsegélyzőalap kor. 10,101·64. „Bacher Emil munkások és szolgák segélyalapja“ 31,466·50 K. Elfogadványok K 12.302,730·83. Felügyelőbizottság díjátalánya K 5,000·—. Átviteli számla K 92,768·60. Óvadékok K 184,074·—. Hitelezők 3.179,636·79 korona. Összesen K 3.363,710·79. Nereség- és veszteségszámla: Nyereségáthozat 1911. évről K 71,462·95. Nyereség 1912. évben 449,515·38 korona. Összesen 520,978·33 korona. Főösszeg K 22.681,789·55.

AZ EGYESÜLT BUDAPESTI fővárosi takarékpénztár 1913. évi február hó 8-án délután 4 órakor tartotta rendes közgyűlését központi osztályában (V., Dorottya-utca 4. szám, saját épületében) a következő tárgysorozattal: 1. Az igazgatóság és a felügyelő-bizottság jelentésének, valamint a mult évi zárszámadásoknak előterjesztése, a mérleg megállapítása, a nyereség felosztása s az igazgatóság és a felügyelőbizottság részére a felmentvény megadása iránti határozathozatal. 2. Egy igazgatási tagnak 2 évre való megválasztása. 3. Öt felügyelő-bizottságnak 3 évre való megválasztása.

A GIZELLA-MALOM részv.-társ. Budapest 1913 február 12-én d. u. 3½ órakor tartotta a vállalat saját helyiségeiben (IX., Soroksári-út 16.) rendes évi közgyűlésére, a következő tárgysorozattal: 1. Az igazgatóság és a felügyelőbizottság jelentése, a mérleg bemutatása, a nyereség hovafordítására vonatkozó határozat és az osztalék megállapítása. 2. A felügyelő-bizottság tiszteletdíjának megállapítása a lefolyt üzletévre. 3. Öt felügyelő-bizottsági tag választása egy év tartamára. 4. Indítványok.

A BELVÁROSI TAKARÉKPÉNZTÁR R.-T. f. hó 8-án tartotta Székely F. udv. tan. elnöklésével huszadik rendes közgyűlését. A zárszámadások 1,812.193·62 K tiszta nyereményt eredményeznek, amely összegből 228,279·76 K az igazgatóság és tisztviselők jutalékára fordítandó. Az igazgatóság javasolta, hogy a nyugdíjalap javára fordítandó 1 százalék, azaz 17,559·98 K levonása után fenmaradó 1,556.353·88 K-ból 325,000 K-t a tartalékalaphoz csatoljanak, — mi által ez az alap 4,575.000 K-ra emelkedik — az 1912. évi 20. számú szelvénynek részvényenkint 36 koronával való beváltására 1,152.000 K-t, köz- és jótékony-célokra 15,000 K-t fordítsanak, a fenmaradó 74,353·88 K-t pedig új számlára vigyék át. A közgyűlés az igazgatóság jelentését és javaslatait egyhangúlag elfogadta.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

FRIEDMANN
NŐI KALAPGYÁR
VI., KIRÁLY-U. 8. SZ., IV., PÁRISI-U. 4. SZ.

NŐI KALAPFORMA-, DÍSZTOLL- ÉS VIRÁG-
KÜLÖNLEGESSÉGEK

Háziasszonynak
leginkább szükséges „TITANIA" mosógép, mángorló, mosogató-szekrény vagy jégszekrény. Háztartási árjegyzéket kérjen
Takács Oszkártól
Budapest, VI., Nagymező-utca 49

FOGAK
Szájpadlás nélkül, aranyhidak és koronákat a legjobb amerikai módszer szerint.
Grossmann Simon
szerb kir. udv. fogász, a párisi fogorvosi akadémia kiállításán arany érdemkereszttel kitüntetve. — Fogad egész napon át.
Rendelő szakorvos Dr. Káli H. P.
Speciális arany- és porcellántömések, foghúzás érzéstelenítve.
Budapest, VI., Erzsébet-körút 50., I.
Mérsékelt árak. Telefon 86-50 Részletfizetésre is.
Figyelem az arcképemre, nevemre és az 50. házszámra.

1878—1912 **1878—1912**

Keleti J.
BUDAPEST, IV., Koronaherceg-u. 17.

Orvos-sebészeti műszerek és kötszerek gyára ezidén üli meg fennállásának 34. évfordulóját. A cég ez alkalommal egy a maga nemében páratlan, dús ábrás

JUBILEUMI ÁRJEGYZÉKET

bocsájt ki, amely ezen szakmában minden tudnivaló, legmodernebb újdonságot tartalmaz, szakszerűen rendezve és megmagyarázva és mely bárkinek kívánatra ingyen és bérmentve megküldetik.

A cég főcikkei és specialitásai:

Hygiéniai gummiárúk. Cs. és kir. szab. sérvkötők. Testegyenesítő gépek. Műkezek és műlábak. Műfűzők, haskötők, mellfűzők, melltartók, hátegyenesítők. Gummigörcsérharisnyák. Gyógyvillanykészülék. Betegtolókocsik és szobaürszékek. Betegápolási és a beteg kényelméhez szükséglendő, kozmetikai-, utazási-, massage- és manikure mindenféle cikkek.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

NEWYORKI GERMANIA ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRS.
BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 9

Olcsó díjak. Háborúkockázat díjmentes. Kötvények 1 év után megtámadhatatlanok. Osztalék évenként felvehető. A biztosítás második évétől kezdődőleg évenként csökkenő díjfizetés. Díjtáblázatot és felvilágosítást ad azonnal a Vezérképviselőség.
HELYI KÉPVISELŐKET KERESÜNK.

BOROS ÉS KOHN
sírkőraktára, Budapest, VI., Váci-körút 7

Egyszerű és díszes kivitelű, valamint nagyobb szabású SIREMLÉKEK nagy választékban jutányos áron.

Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk

Baromfikereskedő

כ ש ר

Ne essék kétségbe, ha vendéget kap, ha éhes, ha eljegyzést vagy lakodalmat tart, akkor telefonáljon 57—21, **Stein Bernát** 20 év óta fennálló, legjobb hírnévnek örvendő **baromfi-kereskedőhöz, Budapest, IX., Ráday-utca 3.**, ott kaphat a nap bármely szakában idei libát nyersen vagy sülve, úgyszintén olvasztott libazsírt házhoz szállítva.

"MINIMAX"

az összes kultúrállamokban szabadalmazott és bevezetett kézi tűzoltókészülék, mely a veszély pillanatában kéznél áll és bármely laikus vagy gyermek által könnyen kezelhető. Eddig több mint 30,000 esetben kitünő szolgálatot tett. ☎ Telefon 37-31. ☎ Felvilágosítással szolgál a

Magyar Minimax Részvénytársaság Budapesten

Gyár és iroda: VI., Rózsa-utca 85. szám

PERL MIKSA
DIVATNAGYÁRUHÁZA
Budapest, VII., Thököly-út 9
Telefon 86-32 ❖ Alapittatott 1885

DÚS VÁLASZTÉK

a legújabb angol, francia uri, női divat, fehérnemű és kézimunka-különlegességekben.

KITÜNTETVE MŰVÉSZIES KIVITELŰ KÉZIMUNKÁÉRT ÉS FEHÉRNEMŰÉRT

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ
A főváros első és legrégibb csipketisztító-, vegytisztitó és kelmefestő gyári intézete.
Alapítva 1867. Telefon: József 2—37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.
FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eskü-ut 6., Kecskeméti-utca 14. — VI., Andrássy-út 16., Teréz-Körút 39. — V., Harmincad-utca 4. — VIII. József-Körút 2.

SPITZ LAJOS
egyenruha- és polgári szabó
BUDAPEST, WESSELÉNYI-UTCA 1. (TEMPLOM-BAZÁR).

Angol lovagló bricseszek bármely szinben és minőségben, elegáns kivitelben darabonként 30 koronáért készittetnek.

ELEGÁNS ANGOL FÉRFI-OLTÖNYÖK 60 K.-TÓL. VIDÉKRE MINTÁKAT BÉRMENTVE KÜLDÖK.

Az „Erzsébet" Gőzmalom Társaság Budapest, mely a „PANNONIA" gőzmalom átvétele óta a husvéti lisztek gyártását folytatja, ajánlja a husvétkor használatos lisztfajtákat **megfelelően** a budapesti gőzmalmok **eredeti lisztszámainak**, melyek az itteni rabbinátus és különösen főtisztelendő **dr. Adler Illés** és **Feldmann M.** rabbi urak felügyelete alatt készittetnek. Az elszállítás az itteni rabbinátus és ennek kiküldött **szigorúan rituális** maschgichimjai állandó felügyelete alatt történik. Szives megrendelések a legolcsóbb napi árak mellett foganatosíttatnak. **Cím: „Erzsébet" Gőzmalom Társaság, Budapesten**

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

PÁLYÁZATI·HIRDETMÉNY.

A pesti izr. hitközség elöljárósága ezennel pályázatot hirdet:

1. a *Bauer Mór és Fanny*-alapítványból két, egyenkint 380 koronás, esetleg négy, egyenkint 190 koronás segélyre, helybeli szegény özvegyek támogatására, vagy kiházasítási segélyül árva leánynak, esetleg valamely arra méltó személy, vagy család nyomorának enyhítésére;

2. a *Deutsch-Wittenberg*-alapítványból egy 152 K-nás kiházasítási segélyre, az alapítók rokonai számára;

3. az *Ehrlich Bernát*-alapítványból egy 216 K-nás kiházasítási segélyre, az alapító rokonai számára;

4. a *kövesgyüri lovag Freystädtler Antal*-alapítványból több, különböző összegü segélyre, kizárólag az alapító, vagy neje oly izr. vallású szegény kiskorú rokonai számára, kik kézmüves vagy gazdasági pályára óhajtanak lépni, a tanítási díjak, vagy önállósítás esetén az első berendezés költségeinek fedezésére. A folyamodványok bármikor benyujthatók;

5. a *Gráner Jónás*-alapítványból egy 1596 koronás kiházasítási segélyre az alapító rokonai számára (a segély elnyerőjének augusztus hó 13-án kell esküvőjét megtartania);

6. a *Haas Joachim*-alapítványból egy 1080 koronás kiházasítási segélyre, kizárólag pesti, vagy óbudai szegény rokon számára;

7. a *Haiduska Károly*-alapítvány kamataiból egy 380 koronás kiházasítási segélyre;

8. a *Hay Ignác és Rozália*-családi alapítvány valamennyi pályázó között egyenlő arányban megosztandó, 360 koronát kitevő kamataira, melyekre az alapítók következő leszármazottai tarthatnak igényt: Hay Nina férj. Kramer Rudolfné; Hay Szidónia férj: Hay Gyuláné; továbbá az ezektől leszármazó gyermekek: Kramer Ilona férj. Spitzer Ignácné; Kramer Vilma, Kramer Margit férj. dr. Fried Vilmosné; Kramer Jenő; Hay Aranka férj. dr. Hecht Ernőné; Hay Mariska férj. Altstädter Béláné és Hay Piroska, valamint ezeknek leszármazottai. A jelentkezők közül azok, akik szegénységüket hatóságilag igazolják, kétszeres részt kapnak;

9. a *Hay Mihály L.*-alapítvány kamataiból két, egyenkint 360 korona összegü segélyre az alapító vérrokonai számára. (Tekintettel arra, hogy a közelebbi rokon távolabbi rokonnal szemben elsőbbséggel bir, a rokonság foka is igazolandó);

10. a *Hegner-Friedmann*-alapítvány 1500 korona kamataira, kizárólag zsidó vallású elszegényedett budapesti kereskedő, vagy iparos számára. A kamatok két pályázó között az elöljáróság által meghatározandó arányban megoszthatók. Az alapítók igazolt vérrokonai első sorban fognak figyelembe vétetni;

11. a *Holitscher Farkas*-alapítványból két, egyenkint 76 koronás kiházasítási segélyre, első sorban árva leányok számára;

12. a *Klepetatsch Ignác*-alapítványból egy 171 koronás kiházasítási segélyre, szegény árvaleány számára;

13. a *Koronázási jubileumi alapítvány* 800 kor. kamataiból esedékes, több pályázó között megosztható ösztöndíjra, szegénysorsú, izr. vallású magyar művészek, esetleg művésznövendékek számára;

14. a *megyeri Krausz Lajos*-alapítványból egy 760 koronás kiházasítási segélyre, az alapító rokona számára;

15. a *Kunewalder L. M. és F. M.*-alapítványból 10—40 koronás három hónap alatt visszafizetendő kamatmentes kölcsönökre kiskereskedők, házalók és piaci árusoknak. A kérvények bármikor benyujthatók;

16. a *Leopold Ignác és Katalin*-alapítványból egy 182 kor. 40 filléres kiházasítási segélyre;

17. a *Müller Ignác és Rozália*-alapítványból egy 152 koronás kiházasítási segélyre az alapító egy (legfeljebb 4 izigleni) rokona számára, kinek esküvőjét Sebuos ünnepéig meg kell tartania. Ilyen pályázó hiányában a segélyre nem rokon is tarthat igényt, ezek között első sorban egy oly árvaleány, kit a pesti izr. nőegylet leányárvaháza nevelt föl, másodsorban pedig egy a kereskedő osztályhoz tartozó szülők leánya fog figyelembe vétetni;

18. a *Neuschloss-Benvenisty*-alapítványból egy 190 koronás kiházasítási segélyre, szegénysorsú leány számára (a segély elnyerőjének október 23-án kell esküvőjét megtartania);

19. a *Pollák Jakab*-alapítványból egy 152 koronás kiházasítási segélyre;

20. a *Pollak Leon és Laura*-alapítványból egy 950 koronás kiházasítási segélyre az alapítók rokona számára, (rokonpályázó hiányában, nem rokonnak csak 570 kor.);

21. a *Reich Ármin és Blau Fanny*-alapítványból egy 470 kor. 25 filléres kiházasítási segélyre szegény rokon vagy árvaleány számára (a segély elnyerőjének augusztus hó 22-én kell esküvőjét megtartania);

22. a *Reich Gábor és Sarolta*-alapítványból két, egyenkint 380 koronás kiházazítási segélyre, az alapítók rokonai számára (R. Gábor rokonának

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

június hó 8-án, R. Gáborné rokonának pedig augusztus hó 13-án kell esküvőjét megtartania);

23. a *Schnitzer Dávid*-alapítványból két egyenkint 465 korona 50 filléres kiházasítási segélyre;

54. a *Schossberger-Deutsch*-alapítványból egy 262 korona 20 filléres kiházasítási segélyre (a segély elnyerőjének július hó 4-én kell esküvőjét megtartania);

25. a *Spitzer Gerzson*-alapítványból egy 1350 koronás kiházasítási segélyre az alapító rokona számára.

26. a *Wahrmann Sándor*-alapítványból egy 1368, esetleg két 684 koronás kiházasítási segélyre kizárólag az alapító szegény rokonai számára;

27. a *Weisz Jakab és Johanna*-alapítványból egy 144 korona 40 filléres kiházasítási segélyre az alapítók rokonai számára.

28. a *Wolfner Gyula és Karolin* alapítványból egy 304, esetleg két 152 koronás kiházasító segélyre az alapítók rokonai számára;

A kellően felszerelt és a folyamodók pontos lakáscímét is feltüntető folyamodványok valamennyi alapítványra, március hó 15-ik napjáig az alulírott elöljárósághoz küldendők, kivéve a 4. sz. a. Freystädtler és a 13. sz. a. Kunewalder alapítványt, melyekre a kérvények az év folyamán bármikor benyujthatók. Elkésetten beküldött folyamodványok nem fognak figyelembe vétetni. A folyamodványokhoz mellékelendők: születési, szegénységi bizonyítvány, hiteles okmányok a vérrokonság igazolására. Kiházasítási alapítványokra folyamodóknak a fentieken kivül még az eljegyzést igazoló tanusítványt, míg a Freystädtler alapítványra folyamodóknak a gazdasági, vagy ipari tanintézet látogatási bizonyítványát, vagy az illetékes iparhatóság által láttamozott tanoncszerződést, ösztöndíjért folyamodóknak pedig iskolai bizonyítványokat is kell csatolniok.

Kiházasítási alapítványokra csak eljegyzett hajadonok pályázhatnak. Azok, akik a felsorolt alapítók valamelyikének nem rokonai, az alapítvány megnevezése nélkül, csupán „valamelyik kiházasítási alapítványra" pályázhatnak. Ezek azonban csak helyben lakó leányok lehetnek.

Az egyes kiházasítási segélyek elnyerői kötelesek lesznek házasságukat a zsidó vallás szertartásai szerint egyházilag is megáldatni és pedig az esketési határidőhöz kötött alapítványi kamatok elnyerői az ott jelzett határnapon, a határnap nélkülieké pedig 1913. év végéig.

Azon pályázó mennyasszony, ki a pályázat eldöntése előtt házasságot kötött, a segélyre való igényét elvesztette.

Bővebb felvilágosítás Gábor Gyula dr. hitközségi ügyész hivatalos helyiségében (VII., Síp-utca 12. I. 7. sz. alatt) bármely hétköznapon d. e. 9—1 óra között nyerhető.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. ker., Síp-u. 12.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága a Glück Hani alapítvány kamataiból, megüresedés folytán a folyó évben adományozásra kerülő 360 koronás ösztöndíjra pályázatot hirdet.

Ezt az ösztöndíjat egy izraelita vallású, magyarországi születésű, szegénysorsú ipari, gazdasági, vagy egyéb, a középiskolákkal egyenrangú intézetet látogató tanuló nyerheti el, aki azt három egymásután következő éven át, vagy ha középiskolai tanulmányait három évnél rövidebb idő alatt fejezné be, tanulmányai befejezéséig élvezi, feltéve, hogy arra időközben érdemetlennek nem bizonyul.

E pályázat eldöntésénél, — egyenlő érdemesség mellett, — az alapító Glück Bernát vérrokonai előnyben részesülnek. A vérrokonság közhitelü okiratokkal igazolandó.

A születési, szegénységi és tanulmányi (esetleg rokonságot) igazoló bizonyítványokkal kellően felszerelt és a folyamodók pontos lakáscímét is feltüntető pályázati kérvények f. é. március 15-ik napjáig az alulírott előljárósághoz küldendők.

Budapest, 1913 január havában.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA
Budapest, VII. ker., Síp-u. 12.

Pályázati hirdetmény.

A pesti izr. hitközség előljárósága a kezelésében levő Glück Sámuel nevet viselő alapítvány kamataiból, megüresedés folytán a folyó évben adományozás alá kerülő évi 450 korona összegü ösztöndíjra pályázatot nyit.

Ezt az ösztöndíjat ezúttal egy izraelita vallású magyarországi születésű, szegénysorsú orvostanhallgató nyerheti el, aki ezt három egymásután következő éven át, vagy ha tanulmányait három évnél rövidebb idő alatt fejezné be, tanulmányai befejezéséig élvezi, feltéve, hogy arra időközben érdemetlennek nem bizonyul.

A pályázat eldöntésénél — egyenlő érdemesség mellett — az alapító Glück Bernát vérrokonai előnyben részesülnek. A vérrokonság közhitelü okiratokkal igazolandó.

A születési, szegénységi és az eddigi tanulmányokat (és esetleg a rokonságot) igazoló bizonyítványokkal kellően felszerelt és a folyamodók pontos lakáscímét is feltüntető pályázati kérvények f. é. március hó 15-ik nagjáig az alulírott előljárósághoz küldendők.

Budapest, 1913 január havában.

A pesti izr. hitközség előljárósága.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

MODERN LEVÉL-PAPÍR UJDONSÁGOK. PAPÍR-ÁRUK

Pauer Mór
PAPÍRÁRUHÁZA

BUDAPEST FŐÜZLET V. VÁCI KÖRÚT 60 TEL.: 47-37 FIÓKÜZLET: VÁCI KÖRÚT 25 TEL.: 86-73 M.K. POSTATAKA: REKPÉNZTÁRI SZÁMLA 1952

HOLZER

CS. ÉS KIR. UDV. ÉS KAMARAI SZÁLLÍTÓ DIVATHÁZA BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 9. SZÁM.

Toilettek, kosztümök, paletók, blúzok, pongyolák, kesztyűk, harisnyák, ernyők, reticülök, női fehérneműek egyszerű és elegáns kivitelben.

a valódi
KAUCSUK-CIPŐSAROK
DOBOZA,
MINŐSÉGE
egyaránt ARANY

DIAMANT J. ÚJPEST, KEMÉNY-GUSZTÁV-UTCA 1.
Kóser szalámi- és füstölthúsgyár. Árusítás nagyban és kicsinyben. — — Telefon 75—07.

Figyelem! Erős új כשר **éttermei**
Pilseni és Münchení Sörcsarnoka, elegánsan, fényesen berendezve, **VI., Nagymező-utca 9. sz.** alatt az Európa Nagyszálloda épületében (Szerecsen-utca sarkán, az Andrássy-ut közvetlen közelében). Estélyek, eljegyzések, lakodalmak részére a t. megbizóknak pompás ::: nagy fényes priváttermek állanak rendelkezésre. :::
Kitünő izletes ételek. Polgári árak. Előzékeny kiszolgálás.

Tokaji Bortermelők Társasága Rt. Tokaj

Elnök:
Windisch-Graetz Lajos herceg.
Gyógyaszu, szamorodni és asztali borai felülmúlhatatlanok. • Kaphatók mindenütt. • Árjegyzéket kivánatra ingyen küld. • Központi iroda:
Budapest, VI., Teréz-körút 25. sz.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

KOLLARIT-BŐRLEMEZ

ruganyos, viharbiztos
és időtálló szagtalan,
kaucsukkompozicióval
bevont fedéllemez

Gyártja:

KOLLÁR ÉS TÁRSA

Bpest. Központi iroda: Pozsonyi-út 2c. Törzsgyár:

KOHN és FRIED, UJPEST

Rácskapukat, rácskerítéseket, ajtókat, vasablakokat a legszebb kivitelben szállít

ABELES EMIL

Budapest, V., Váci-út 14.,
a nyugati pályaudvarral szemben

NEUMAYER FÜLÖP

Bpest, V., Deák-Ferenc-tér 1, Erzsébet-tér sarok
Bútorszövetek, terítők, függönyök, szőnyegek gyári raktára. Kívánatra mintát bérmentve küldök. Telef. 11-21.

E F C O

Porosz kőszéntégla a

legjobb fűtőanyag

Pongrácz és Pongrácz
VII., Erzsébet-körút 50.

Telefonszám
177—41
és 158—08.

E F C O

KOVALD FEST, TISZTÍT.

Gyár és főüzlet: Budapest, VII. ker.,
Szövetség-utca 35-37. szám.

Gyűjtőtelepek a székesfőváros minden részében. Képviseletek a vidék legtöbb városában.

Legjobb, legtartósabb s így leggazdaságosabb a

Metzeler auto-pneu

METZELER & Co. R. T. MÜNCHEN

Magyarországi vezérképviselet és állandó raktár

KÁLLAI GY. és TSA

cégnél, Budapest, VI. ker., Mozsár-utca 12. sz.
— Ugyanott megrendelhető a legjobb auto-olaj. —

HORNYÁNSZKY V. CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA BUDAPESTEN. 55924

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára